

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
BIZNESA, VADĪBAS UN EKONOMIKAS FAKULTĀTE

**ES BUDŽETA UN FINANŠU INSTRUMENTU IETEKME UZ
STARTUP UZŅĒMUMIEM BALTIJAS VALSTĪS**

**The impact of EU budget and financial instruments on startups in
the Baltic States**

MAGISTRA DARBS

Sabiedrības vadības maģistra studiju programma

Autors: **Anna Karasa**

Studenta apliecības Nr.: ak19155

Darba vadītājs: prof.dr.ekon. Māris Purgailis

RĪGA 2021

ANOTĀCIJA

Autores maģistra darba tēma ir “ES budžeta un finanšu instrumentu ietekme uz startup uzņēmumiem Baltijas valstīs”.

Efektīva ES budžeta un finanšu instrumentu izmantošana ietekmē valsts attīstības ātrumu un spēju iekarot starptautisko tirgu. Baltijas valstu kontekstā ES budžeta un finanšu līdzekļu izmantošanai startup uzņēmumu attīstībai ir izšķiroša loma startup ekosistēmu izveidē, produktivitātes uzlabošanā un jaunu darba vietu radīšanā. Tomēr šobrīd ES budžeta un finanšu līdzekļu izmantošanu startup uzņēmumu attīstībai nevar uzskatīt par pietiekami efektīvu un ilgtspējīgu.

Pētījums ir balstīts uz ES un Baltijas valstu plānošanas dokumentu analīzi, kā arī Baltijas valstu startup ekosistēmu, uzņēmumu, kā arī starptautisko organizāciju: Eiropas Centrālās bankas un Eiropas Komisijas attīstības plānu, ekspertu viedokļu un datu analīzes.

Darba noslēgumā autore ir izstrādājusi priekšlikumus esošās situācijas uzlabošanai.

Atslēgas vārdi: startup uzņēmumi, startup ekosistēmas, budžeta līdzekļi, finanšu instrumenti

ANNOTATION

The topic of the author's master's thesis is "The impact of the EU budget and financial instruments on startups in the Baltic states".

Effective use of the EU budget and financial instruments impact the country's speed of development and ability to conquer the international market. In the context of the Baltic States, the use of the EU budget and financial instruments for the development of start-ups has a crucial role in creating start-up ecosystems, improving productivity and creating new jobs. However, the current situation with the use of EU budget and financial instruments for startup development cannot be considered efficient and sustainable.

The study is based on the analysis of EU and Baltic planning documents, as well as the analysis of the Baltic start-up ecosystem, companies, as well as international organizations: the European Central Bank and the European Commission development plan, expert opinions and data.

At the end of the work, the author has developed proposals for improving the current situation.

Keywords: startups, startup ecosystems, budget, financial instruments

SATURA RĀDĪTĀJS

Apzīmējumu un saīsinājumu saraksts.....	5
IEVADS	6
1. ES FINANŠU INSTRUMENTI UN BUDŽETA LĪDZEKĻI.....	9
1.1. ES finanšu instrumentu un budžeta līdzekļu vēsturiskā attīstība.....	9
1.2. ES finanšu politika un tās instrumenti.....	11
1.3. ES finanšu instrumentu un budžeta līdzekļi startup uzņēmumu attīstībai.....	22
2. STARTUP UZŅĒMUMI, TO ĪPAŠĪBAS.....	34
2.1. Startup uzņēmumu raksturojums.....	34
2.2. Startup uzņēmumi Baltijas valstīs.....	39
2.2.1 <i>Latvijas uzņēmējdarbības politikas un startup uzņēmumu raksturojums.....</i>	<i>42</i>
2.2.2 <i>Lietuvas uzņēmējdarbības politikas un startup uzņēmumu raksturojums.....</i>	<i>46</i>
2.2.3 <i>Igaunijas uzņēmējdarbības politikas un startup uzņēmumu raksturojums.....</i>	<i>50</i>
3. APTAUJAS UN INTERVIJAS ANALĪZE.....	55
3.1. Aptaujas analīze.....	55
3.2. Intervijas analīze	64
3.3. Pētījuma rezultātu apkopojums matricā,	72
SECINĀJUMI.....	75
PRIEKŠLIKUMI	77
IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI	79
PIELIKUMI	
1. pielikums. APTAUJAS JAUTĀJUMI.....	87
2. pielikums. APTAUJAS JAUTĀJUMI (Tulkoti latviešu valodā).....	89
3. pielikums. INTERVIJAS JAUTĀJUMI.....	91

APZĪMĒJUMU UN SAĪSINĀJUMU SARAKSTS

DVI – Datu valsts inspekcija

ECB – Eiropas Centrālā banka

EEK – Eiropas Ekonomiskā komiteja

EIT – Eiropas Inovāciju un Tehnoloģiju institūts

EK – Eiropas Komisija

ERAF – Eiropas Reģionālās attīstības fonds

ES - Eiropas Savienība

ESF – Eiropas Sociālais fonds

ESIF – Eiropas Strukturālie un Ieguldījumu fondi

IKT – Informāciju un komunikācijas tehnoloģijas

MVU – Mazie un vidējie uzņēmumi

NDICI - Kaimiņattiecību, attīstības un starptautiskās sadarbības instruments

OECD – Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija

SPCI - Saskaņotā patēriņa cenu indekss

IEVADS

Baltijas valstis – Latvija, Lietuva un Igaunija ir mājas aptuveni 6 miljoniem iedzīvotāju, un bieži vien investori uzskata, ka šis regions ir pārāk mazs, lai būtu vērts tajā ieguldīt finanšu līdzekļus vai sniegt padomus. Tomēr šādai reakcijai nav pamata – Baltijas valstis ir paspējušas izveidot jau 6 “vienradžus” – kompānijas kas ir vērtas vairāk kā 1 miljardu ASV dolāru. Ja tiek salīdzināts valstu valdības atbalsts visās Eiropas valstīs, tad Baltijas valstis atrodas vadošajā pozīcijā. Tās ar 6 miljonu cilvēku mazo populāciju saņem 5x lielāku valsts finansiālo atbalstu per capita, kā jebkura cita valsts Centrālajā un Austrumeiropas valstu reģionā, respektīvi 80.80 EUR pret 15.15 EUR. Tas parāda, ka Baltijas valstu vadītāji un uzņēmēji ir atraduši veiksmes recepti startup uzņēmumu pasaulē. Kopš 2019. gada, startup uzņēmumu skaits Igaunijā ir pieaudzis par 61.69%, paceļot uzņēmumu per capita līmeni līdz 7.9%, Latvijā startup uzņēmumu skaits ir pieaudzis par 16.51%, un Lietuvā par 4%.¹

Maģistra darba tēma izvēlēta, lai noskaidrotu, kā ES budžeta līdzekļi un finanšu instrumenti ietekmē Baltijas valstu reģiona attīstību, un to, cik lielu atbalstu izjūt startup uzņēmumu darbinieki un vadītāji. Gan literatūras analīzes, gan pētījuma norises laikā, mērķis bija noskaidrot, kā ES finanšu instrumenti un budžets ietekmē startup uzņēmumu attīstību Baltijas valstu reģionā, un cik lielu pandēmijas ietekmi izjūt startup uzņēmumu vadītāji.

Darba tēma ir aktuāla, lai izpētītu ES budžeta un finanšu instrumentu ietekmi uz Baltijas valstu startup uzņēmumu attīstību un ilgtermiņa izaugsmi.

Pētījuma jautājums: Vai ES budžetam un finanšu instrumentiem ir pozitīva ietekme uz startup uzņēmumu attīstību Baltijas valstīs?

Maģistra darba mērķis: Noteikt ES budžeta un finanšu ietekmi uz startup uzņēmumiem Baltijas valstīs

¹ *STARTUP WISE GUYS*, Baltic Startup Scene 2019/2020, 2020 report, pieejams https://startupwiseguys.com/wp-content/uploads/2020/12/Baltic_Startup_Scene_report_2019_2020-Startup_Wise_Guys-EIT_Digital.pdf (skatīts 05.1.2021)

- Maģistra darba uzdevumi:** : 1. veikt ES budģeta un finanšu instrumentu analīzi;
2. veikt Baltijas startup uzņēmumu analīzi;
 3. veikt ES budģeta un finansiālo instrumentu mijiedarbības raksturojumu uz startup uzņēmumu attīstību;
 4. veikt aptauju un intervijas Baltijas valstu startup ekosistēmas vidē, un analizēt iegūtos rezultātus;
 5. izstrādāt priekšlikumus procesa pilnveidei.

Darba specifika paredz veikt starptautiska mēroga aptauju Baltijas valstu robežās, respondenti ir startup uzņēmumu darbinieki. Tiek veikta arī ekspertu intervija piecos startup uzņēmumos un organizācijās.

Pētījuma periods: Autore savu pētījumu primāri veica, izmantojot literatūras avotus no 2011.-2021. gada, bet, lai iegūtu objektīvu skatījumu uz ES budģeta un finanšu līdzekļu vēsturisko attīstību, tika izmantoti arī vecāki informācijas avoti.

Pētījuma ierobežojumi: Aptaujas ir veiktas elektroniskajā vidē, no 19.-25.04.2021. Intervijas veiktas elektroniskajā vidē, 27.04.2021.

Maģistra darba struktūras plānojums: Maģistra darbs sastāv no ievada, trīs nodaļām, secinājumiem, priekšlikumiem, izmantotās literatūras saraksta un trīs pielikumiem.

Ievadā tiek pamatota darba aktualitāte, izvirzīts pētījuma jautājums un mērķis, un izvirzīti konkrēti uzdevumi tā sasniegšanai.

Pirmajā nodaļā tika analizēti ES budģeta līdzekļi un finanšu instrumenti – to vēsturiskā attīstība, politika un mūsdienu tendences.

Otrajā nodaļā autore izvērtēja startup ekosistēmas Baltijas valstīs.

Trešajā nodaļā tika pētīti ekspertu un respondentu viedokļi par esošo situāciju Baltijas valstu startup uzņēmumos, ES budžeta līdzekļu un finanšu instrumentu ietekmi uz startup ekosistēmu attīstību, kā arī par Covid-19 ietekmi un nākotnes redzējumu.

Maģistra darba nobeigumā autore sniedz atbildi uz pētījuma jautājumu, pamatojoties uz teorētiskajā daļā, aptaujā un ekspertu intervijās iegūtajiem secinājumiem, kā arī izvirza priekšlikumus, ko uzskata par nepieciešamiem ieviest, lai uzlabotu startup uzņēmumu un ekosistēmas attīstību Baltijas valstīs.

Pētījuma metodes:

- Monogrāfiskā metode – zinātnisko publikāciju, dokumentu, normatīvo aktu apskate un konspekta izveide;
- Aptaujas metode – anketa – primāro datu ieguvei attiecībā pret startup uzņēmumu viedokli par ES budžeta un finanšu līdzekļu ietekmi uz industrijas attīstību;
- Intervijas metode – ekspertu viedokļu iegūšanai;
- Salīdzinošā metode – interviju un aptauju rezultātu salīdzināšanai;
- Aprakstošā statistikas metode – iegūto datu apstrādei, vizuālai un skaitliskai interpretācijai.

Aptauja tika veikta Baltijas valstu startup uzņēmumu vidē. Uzņēmumi tika izvēlēti vadoties pēc Biznesa tehnoloģiju platformas BiSmart apkopotajiem uzņēmumu reitingiem valstī, lai atbildes būtu objektīvas un palīdzētu izprast kopējo situāciju un ES budžeta un finanšu līdzekļu ietekmi uz uzņēmumiem un to attīstību.

Intervijas tika veiktas Baltijas valstu uzņēmumu un startup ekosistēmu vidē, lai uzzinātu nozares vispārējo nostāju par jaunākajām tendencēm finanšu nozarē. Uzņēmumi un organizācijas tika izvēlētas, vadoties pēc Atomico datiem.

1. ES FINANŠU INSTRUMENTI UN BUDŽETA LĪDZEKĻI

Eiropas Savienība (ES) ir 27 Eiropas valstu politiska un ekonomiska apvienība. Tā darbojas uz valstu starpā noslēgtu līgumu pamata, kuros noteikti svarīgākie kopīgie mērķi, politikas, darbības instrumenti, tiesību sistēma, institūcijas, to funkcijas un lomas lēmumu pieņemšanas procesā.

Eiropas Savienības mērķis ir nodrošināt sāncensību globālajā pasaules tirgū. Tajā pašā laikā, ES ir atbildīga par tās individuālajiem fiskālajiem un politiskajiem dalībniekiem.

1.1 ES finanšu instrumentu un budžeta līdzekļu vēsturiskā attīstība

ES izmanto dažādus finanšu instrumentus un budžeta līdzekļus, lai nodrošinātu dalībvalstu drošību, aizsardzību, attīstību, un tirdzniecību.

1950.gadā, Eiropas tirdzniecības zonas koncepts tika izstrādāts pirmoreiz. Eiropas ogļu un tērauda kopienai bija sešas dibinātāj valstis: Beļģija, Francija, Vācija, Itālija, Luksemburga un Nīderlande.

1957. gadā tika parakstīts Romas līgums, kurš pasludināja Eiropas Ekonomikas komitejas dibināšanu. 1968. gadā tā atcēla muitas nodokļus. Tika izveidotas standartizētas politikas, tieši tirdzniecībā un lauksaimniecībā. Lai šīs politikas ieviestu un attīstītu, laika posmā no 1964.- 1973. gadam EEK pieņēma vairākus lēmumus par banku un apdrošināšanas darbību.

1973. gadā Eiropas ogļu un tērauda kopienai pievienojās Dānija, Īrija un Apvienotā Karaliste. Šajā laikā sākās arī pirmā dalībvalstu normatīvo un administratīvo aktu saskaņošanas process. Tika izveidota Pirmā nedzīvības apdrošināšanas direktīva, Pirmā banku direktīva un Pirmā dzīvības apdrošināšanas direktīva.² Pirmais parlaments tika izveidots 1979. gadā. 1981.gadā tai pievienojās Grieķija, tai sekoja Spānija un Portugāle 1986.gadā.

² Eiropas Parlaments, Eiropas Savienības faktu lapas, *Finanšu pakalpojumu politika*, pieejams <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lv/sheet/83/finansu-pakalpojumu-politika>, (skatīts 26.04.2021)

1985. gadā tika publicēta Baltā grāmata, kurā bija aprakstīts plāns un grafiks iekšējā ES tirgus izveidei, kur beigu termiņš bija 1992. gads. Sadaļa par finanšu pakalpojumiem sākās ar vārdiem “Ar kapitāla apriti saistīto finanšu pakalpojumu liberalizācija būs svarīgs solis ceļā uz Kopienas finanšu integrāciju un iekšējā tirgus paplašināšanu”³

1993. gadā tika noslēgts Māstrihtas līgums, kurš lika pamatu mūsdienu Eiropas Savienībai. Divus gadus vēlāk, 1995.gadā ES pievienojās Austrija, Zviedrija un Somija. 2004.gadā ES tika pievienotas vēl divpadsmit valstis: Kipra, Čehija, Igaunija, Ungārija, Latvija, Lietuva, Malta, Polija, Slovākija un Slovēnija. Bulgārija un Rumānija pievienojās 2007.gadā.

1999.gadā ES Komisija izdeva Finanšu pakalpojumu rīcības plānu – tā mērķis bija nostiprināt ES iekšējo tirgu, un izvairīties no tirgus sadrumstalotības.⁴

Pēc vispasaules finanšu krīzes 2008. gadā, ES un ECB prioritizēja to, ka finanšu regulizēšanai jānotiek starptautiskā līmenī, un sāka izteikti piedalīties dažādos starptautiskos forumos un organizācijās. 2009. gadā Lisabonas līgums palielināja Eiropas Parlamenta varu. Tas deva ES legālu autoritāti izveidot un noslēgt starptautiskus līgumus. Lisabonas līgums palīdzēja ES nostiprināt varu robežu kontroles un imigrācijas jautājumus, juridisko kooperāciju pilsoņu un kriminālos jautājumos, un policijas kooperāciju. Šajā brīdī tika atmests ar roku idejai par Eiropas Konstitūciju. Eiropas likumi vēlprojām tiek pieņemti ar starptautiskiem līgumiem.

ES tirdzniecības struktūra un tās attīstība panāca strauju kāpumu, un ieņēma vietu kā otrā lielākā ekonomija pēc Ķīnas. 2018.gadā, ES iekšprodukts bija 22 triljoni ASV dolāru, bet Ķīnas – 25.3 triljoni. Šie rādītāji izmanto pirktspējas paritāti lai parādītu atšķirības starp valstu dzīves standartiem. Amerikas Savienotās valstis bija trešajā vietā, saražojot 20.5 triljonus ASV dolāru.

³ Commission of the European Communities, White Paper from the Commission to the European Council, *Completing the Internal Market*, Milan, 1985, pieejams https://europa.eu/documents/comm/white_papers/pdf/com1985_0310_f_en.pdf, (skatīts 26.04.2021)

⁴ Commission of the European Communities, *Implementing the Framework for Financial Markets: Action plan*, Brussels, 1999, pieejams <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:51999DC0232&from=EN>, (skatīts 26.04.2021)

2018. gadā ES trīs lielākās eksporta preces bija degviela, medikamenti un automašīnas. Tajā pašā laikā, top trīs importa preces bija degviela, komunikāciju aprīkojums un dabasgāze. ES galvenais eksporta partneris ir ASV un galvenais importa partneris ir Ķīna.⁵

ES finanšu politikas un ekonomikas sistēmas attīstība ir bijusi pārdomātu, mērķtiecīgu ilgtermiņa rīcību radītās sekas, kuru iznākums ir stabila, inovatīva nozare, kas nodrošina attīstības iespējas ES dalībvalstīm, iedzīvotājiem un investoriem.

1.2. ES finanšu politika un tās instrumenti

2018.gadā, ES pieņēma priekšlikumu - Kaimiņattiecību, attīstības un starptautiskās sadarbības instrumentu (NDICI), kura mērķis bija racionalizēt ES ārējo darbību arhitektūru un veidot finanšu instrumentus elastīgākus, saskaņotākus un efektīvākus.⁶

Finanšu instruments ir ikviens aktīvs, nauda, īpašums vai tā tiesības. Finanšu instruments var būt arī līguma tiesības saņemt vai nodot naudu vai kādu finanšu instrumentu, kurus ir iespējams tirgot. Finanšu instrumenti, kuru dzēšanas termiņš ir mazāks par vienu gadu, tiek saukti par naudas tirgus instrumentiem. Finanšu instrumenti, kuru dzēšanas termiņš ir lielāks par vienu gadu, tiek saukti par kapitāla tirgus instrumentiem.⁷

Tas nozīmē, ka ir gan īslaicīgie, gan ilglaicīgie finanšu instrumenti, kurus valstis, organizācijas un uzņēmumi var izmantot tirgus attīstībai un organizācijas vai uzņēmuma nostiprināšanai kādā tirgus nozarē.

⁵ World Integrated Trade Solution, *Trade Summary for European Union*, pieejams <https://wits.worldbank.org/countrysnapshot/en/EUN/textview> (skatīts 20.04.2021)

⁶ OECD, *2019 Annual report: On the implementation of the European Union's instruments for financing external actions in 2018*, pieejams <https://www.oecd.org/derec/ec/devco-annual-report-2019-en-web.pdf>, (skatīts 28.04.2021)

⁷ Bodie Z, Merton R.C., *Finance*, 2000, p. 36.

Peļņas iegūšanas nolūkos naudas tirgus instrumentus iegādājas tādas ieguldītāju grupas kā komercbankas, apdrošināšanas kompānijas un pensiju fondi, investīciju trasta uzņēmumi, pašvaldības, starptautiskās institūcijas, kā arī brokeri jeb dīleri.⁸

Finanšu instrumenti un budžeta līdzekļi tiek izmantoti uzņēmumu un organizāciju, kā arī reģionu attīstībai. Tie ietekmē ES saražoto kapitālu, kā arī reģiona eksportu un attīstības ātrumu. Lai attīstība būtu pozitīva, finanšu instrumentiem jābūt pārdomātiem, viegli pieejamiem un saprotamiem.

Visbeidzot, ir svarīgi uzsvērt dažādos kontekstus, kuros darbojas finanšu instrumenti un uz kuriem vismaz daļēji ir paredzēts reaģēt. Starp valstīm pastāv būtiskas atšķirības attiecībā uz ekonomiskās attīstības līmeni, administratīvo spēju un privāto finanšu raksturu.⁹

Tas savukārt rada ģeogrāfisku ietekmi uz uzņēmēju iespējām piekļūt finansējumam, kas parasti strādā par sliktu mazāk attīstīto reģionu ekonomikai. Finanšu ģeogrāfija ir svarīga šī konteksta sastāvdaļa. Tas notiek ne tikai tāpēc, ka kohēzijas politika cenšas novērst atšķirības starp valstīm un reģioniem, bet arī tāpēc, ka institucionālā un administratīvā kapacitāte, gan valsts, gan privātā, parasti ir vājāka mazāk attīstītos reģionos, kas savukārt ietekmē spēju veiksmīgi īstenot finanšu instrumentus.

Kohēzijas politikas kontekstā ir svarīgi arī atzīmēt, ka finansējuma apjoms dažādās valstīs un reģionos ir ļoti atšķirīgs: dažās valstīs, it īpaši Centrāleiropā un Austrumeiropā, kohēzijas politikas mērogam ir makroekonomiska nozīme un tas ir galvenais finansējuma avots un ekonomikas attīstības finansējums. Citās valstīs, īpaši Ziemeļeiropā un Rietumeiropā, finansējuma apjoms var būt salīdzinoši nenozīmīgs plašākiem vietējās ekonomikas attīstības politikas centieniem.

Pirmkārt, finanšu instrumenti ir ilgtspējīgi, jo budžeta līdzekļi tiek atmaksāti, radot mantojumu atkārtotai ieguldīšanai. Politikas veidotāji, kuriem ir liela finanšu instrumentu

⁸ Ritter L.S., Silber W.L., Udell G.F., *Principles of money, banking & financial markets, 12th edition, 2009*, p.111.

⁹ Martin, R., *Money and the Space Economy, 1999*, Wiley, Chichester.

pieredze, to bieži uzskata par galveno ieguvumu finanšu instrumentu lietošanā, pat ja tas ne vienmēr ir galvenais apsvērumš.¹⁰

Otrkārt, finanšu instrumenti var uzlabot projekta kvalitāti - daļēji tas var notikt, ievērojot pienācīgu rūpību, kas saistīta ar privātā sektora projektu novērtēšanu, bet arī tāpēc, ka saņēmējs ir vairāk vērstš uz projekta dzīvotspēju, atmaksāšanas pienākuma dēļ. Šis pamatojums daļēji ir balstīts uz ideju, ka finanšu instrumentu pašslodzes līmenis ir zemāks nekā dotācijām; pastāv arī psiholoģiska dimensija, jo gan ieguldījuma saņēmējs, gan ieguldītājs dala risku, lai gan tas, kā tas tiek sadalīts, būs atkarīgs no finanšu instrumenta konstrukcijas. Turklāt finanšu instrumentu izmantošanu ietekmē viedoklis, ka privātā sektora zināšanas, biznesa plānu novērtēšanā, uzlabo projektu dzīvotspēju, salīdzinājumā ar dotācijām. Treškārt, un daļēji saistībā ar ilgtspējības argumentu, finanšu instrumenti var rentablāk izmantot publiskos līdzekļus tāpēc, ka līdzekļus var pārstrādāt, un arī tāpēc, ka tie var piesaistīt privātus līdzekļus. Šis arguments bija īpaši nozīmīgs finanšu krīzes apstākļos, kas ietekmēja ne tikai valsts izdevumus, bet arī privātā sektora vēlmi kreditēt un ieguldīt. Tas nozīmē, ka ir ierobežoti pierādījumi par publisko finanšu instrumentu spēju piesaistīt privāto kapitālu, un daudzi ESIF līdzfinansētie instrumenti izmanto tikai valsts kapitālu.¹¹

Turklāt ir svarīgi atzīmēt, ka ES fondu mērķis ir veicināt sadarbību starp reģioniem un valstīm, un tādējādi līdzfinansētie finanšu instrumenti ir ieguldījumu instruments.

Ir būtiski, lai finanšu instrumenta ieviešana balstītos uz precīzu tirgus situācijas novērtējumu, kas sniedz skaidru pierādījumu par valsts iejaukšanās nepieciešamību. Tā kā tirgus

¹⁰ Wishlade, F. et al., *“Ex-post evaluation of Cohesion Policy programmes 2007- 2013, focusing on the European Regional Development Fund (ERDF) and Cohesion Fund (CF) – Work package 3: Financial instruments for enterprise support: Final report to the European Commission”*, 2016, pieejams http://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/evaluations/2016/financial-instruments-for-enterprises-final-report-work-package-3-ex-post-evaluation-of-cohesion-policy-programmes-2007-2013-focusing-on-the-european-regionaldevelopment-fund-erdf-and-the-cohesion-fund-cf, (skatīts 28.04.2021)

¹¹ Michie R., Wishlade F., *Financial Instruments in Practice: Uptake and Limitations*, OECD, 2017, p.10, pieejams https://www.oecd.org/cfe/regionaldevelopment/Wishlade_Michie_Financial-Instruments-in-Practice.pdf, (skatīts 28.04.2021)

apstākļi ir tik dažādi, tirgus trūkumu un ekonomisko struktūru izpēte ir atslēga precīzai instrumentu izstrādei un līdzekļu piešķiršanai.¹²

Finanšu instrumentu ieviešanai jābūt pārdomātai, un balstītai uz tirgus situācijas izpēti. Lēmumi jābalsta uz datiem un vēsturiskiem novērojumiem par tirgus ekonomisko stāvokli.

Ikvienu finanšu kompānija, valdība un starptautiska institūcija var izlaist vekselus vai peldošo procentu īstermiņa obligācijas. Starptautisko ieguldītāju izvēles iespējas var tikt palielinātas, piedāvājot tiem iegādāties depozīta sertifikātus, vekselus un peldošo procentu obligācijas Eirotirgū. Eirovērtspapīru emisija tiek veikta tieši vai caur starpniekiem. Tātad, ja finanšu instruments tiek izlaists kaut kādā valstī, ne savā valūtā, tas notiek eiro-valūtā, piemēram, ja Latvijā obligācijas tiek izlaistas jenās - tas notiek eirojenās.¹³

Liels ieguvums uzņēmējiem, sabiedrības organizācijām un pašām ES dalībvalstīm ir ES finanšu instrumentu vienotā valūta, jo tas rosina tirgus attīstību, palīdz attīstīt sadarbības iespējas un veicina konkurences palielināšanos, kas savukārt pozitīvi ietekmē pašu tirgu un ES dalībvalstu ekonomisko situāciju.

Startup uzņēmumu finansēšanas iespējas pēdējo piecu gadu laikā ir drastiski mainījušās, jo pirms pieciem gadiem lielākajai daļai startup uzņēmumu bija jāpaļaujas uz biznesa enģeļiem, lai nostiprinātu kapitālu, bet šī vairs nav vienīgā iespēja, kas pieejama uzņēmējiem un investoriem. Tādas iespējas kā kapitāla kolektīvais finansējums, akselatori vai P2P aizdevēju uzņēmumi jau agrīnā stadijā var nodrošināt finansējumu startup uzņēmumiem, ļaujot viņiem atrast savu produktu tirgus piemērotību pirms tiek iesaistīti lielāka mēroga investori.¹⁴

¹² Cowling, M., “*Credit rationing, equity gaps and policy solutions for financing entrepreneurial business in Europe: Theory, tests, evidence and the design and effectiveness of policy instruments*”, 2012, report to the European Commission.

¹³ *Finanšu instruments*, Vikipēdija, pieejams https://lv.wikipedia.org/wiki/Finan%C5%A1u_instruments, (skatīts 28.04.2021)

¹⁴ Startup Explore, *Financing options for startups looking for funding in Europe*, pieejams <https://startupxplore.com/en/blog/financing-options-startups-looking-funding-europe/>, (skatīts 27.04.2021)

Tas atļauj startup uzņēmumiem uzņemties lielākus riskus un sniedz plašāku rīcības brīvību.

Eiropa kļūst par vienu no galvenajiem, starptautiskajiem startup ekosistēmu centriem, jo ES ir padomājusi par atbalsta sistēmu izveidi mazo un vidējo uzņēmumu attīstībai.

Ekonomiskās situācijas uzlabošana un attīstīšana ir viens no ES galvenajiem mērķiem, un gan budžeta līdzekļi, gan finanšu instrumenti tiek izstrādāti un veidoti ar šādu mērķi.

Šobrīd, Eiropas Centrālās bankas galvenā prioritāte ir saglabāt cenu stabilitāti, un izvairīties no straujas inflācijas. Lai to panāktu, ECB ir izstrādājusi stratēģiju, kas garantē veiksmīgu monetāro politiku. ECB cenu stabilitāti ir definējusi kā Saskaņotā patēriņa cenu indeksa (SPCI) pieaugumu eiro zonā salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu zem 2%. Cenšoties noturēt cenu stabilitāti, ECB vidējā termiņā vēlas saglabāt inflācijas līmeni zem 2%, bet tuvu tam. Šī stratēģija ietver arī ekonomisko un monetāro analīzi, lai varētu veikt esošās situācijas konkrētu izvērtējumu.¹⁵

TARGET sistēma ir pakalpojumu kopums, ko pārvalda Eirosistēma, kas nodrošina reāla laika norēķinus, drošību un sadarbību visā Eiropā. TARGET sistēmā ietilpst TARGET2 pakalpojums, kas paredzēts naudas pārskaitījumiem, T2S, kas paredzēts vērtspapīriem, TIPS – serviss kas nodrošina zib maksājumus un ECMS - serviss nodrošinājuma pārvaldībai. Visi pakalpojumi darbojas pēc ECB valūtas kursa.

Eirosistēma iesaistās arī vairākās iniciatīvās, kuru mērķis ir veicināt efektivitāti un inovāciju un galu galā panākt lielāku integrāciju Eiropas finanšu tirgos. Saskaņā ar savu stratēģiju Eirosistēma pēta veidus, kā uzlabot savu finanšu tirgus infrastruktūru, lai tā turpinātu apmierināt tirgus vajadzības, nepārsniegtu kibernetikas problēmas un neatpaliktu no jaunākajām tehnoloģiskajām norisēm.

Tirgus infrastruktūras padome ir racionalizēta vadības struktūra, kas atbild par Eirosistēmas iniciatīvām tirgus infrastruktūras jomā. Tā ir atbildīga par TARGET2, TIPS un T2S

¹⁵ European Central Bank, *TARGET services*, pieejams <https://www.ecb.europa.eu/paym/target/html/index.en.html> (skatīts 22.04.2021)

ikdienas darbību, kā arī par visu Eirosistēmas projektu pārvaldību tirgus infrastruktūras un maksājumu jomā.¹⁶

Šīs iniciatīvas norāda, ka ES un ECB interesēs ir nodrošināt viegli pieejamu, ērti lietojamu risinājumu uzņēmēju, banku un iedzīvotāju vajadzībām. Labs piemērs, kas parāda kā ES atbalsta uzņēmējus ir Eiropas uzņēmējsabiedrība.

Eiropas uzņēmējsabiedrība ir akciju sabiedrība, kas uzņēmējam ļauj nodarboties ar uzņēmējdarbību vairākās ES valstīs vienlaikus, vadoties pēc vienotiem noteikumiem. Šai uzņēmējsabiedrībai ir vairākas priekšrocības, piemēram, nodrošināta iespēja veikt uzņēmējdarbību Eiropas ietvaros, kas nodrošina lielāku mobilitāti ES vienotajā tirgū.¹⁷

Tas norāda, ka uzņēmējdarbība tiek atbalstīta, neatkarīgi no uzņēmuma atrašanās vietas, kamēr vien tas ir ES robežās.

ES un ECB mūsdienās arī izteikti atbalsta jaunuzņēmējus, jo ikvienam ES pilsonim ir tiesības izveidot un pierēģistrēt savu uzņēmumu ikvienā ES valstī, un arī Īslandē, Norvēģijā un Lihtenšteinā. Lai arī katrai valstij var būt savas formalitātes attiecībā uz jauno uzņēmumu nodibināšanu, kā pamatu ES iesaka izmantot vienotu sistēmu.

Šīs sistēmas galvenie ieteikumi ir:

- Uzņēmuma izveide ne ilgāk kā trīs darbadienu laikā;
- Ar formalitātēm saistītās izmaksas nepārsniedz 100 eiro;
- Iespējas veikt visas procedūras un formalitātes vienā administratīvajā struktūrā;
- Iespējas tiešsaistē veikt visas reģistrācijas formalitātes;

¹⁶ European Central Bank, *Payments and Markets*, pieejams <https://www.ecb.europa.eu/paym/html/index.en.html> (skatīts 22.04.2021)

¹⁷ Your Europe, Eiropas uzņēmējsabiedrības (SA) izveide, pieejams https://europa.eu/youreurope/business/running-business/developing-business/setting-up-european-company/index_lv.htm, (skatīts 22.04.2021)

- Iespējas tiešsaistē reģistrēt uzņēmumu citā ES valstī.¹⁸

Lai jaunie uzņēmēji varētu saņemt finansiālu atbalstu, ES ir izveidojusi jaunuzņēmumu partnerības programmu Startup Europe Partnership un Startup Europe Club, kas nodrošina gan palīdzību ar ES fondu līdzekļu piesaistīšanu, gan apmāca jaunus uzņēmējus. Šī ir lieliska iniciatīva, lai jaunajiem uzņēmējiem būtu ērti pieejams un lietojams ES finansiālais atbalsts un informatīvie materiāli par to.

ES turpina attīstīt savu monetāro un finanšu politiku, un ir izstrādājusi attīstības plānu un vīzijas, kas būs spēkā līdz 2025.gadam, ar mērķi pārvērst finanšu industriju un banku sistēmu.

Kā galvenos mērķus ECB nosprauž:

- Fintech kompāniju un konkurences attīstību, pielietojot inovatīvus risinājumus;
- Finanšu industrijas optimizāciju, paātrināšanu un uzlabošanu;
- Patērētāju aizsardzības, drošības un finanšu stabilitātes saglabāšana;
- Ieguldījums novatoriskā un konkurētspējīgā ekosistēmā, lai visiem būtu pieejami vieni un tie paši pakalpojumi, riski, noteikumi un vienāda uzraudzība.
- Pārrobežu aktivitāšu pieaugšana (M&A, Pan-ES paplašināšanās, banku savienību veidošana)
- Tiks pievērsta pastiprināta uzmanība finanšu izglītībai un digitālo prasmju pilnveidošanai, patērētāju aizsardzības un kibernetikas drošības ietvaros.¹⁹

ES un ECB izstrādātais attīstības plāns norāda uz to, ka lielākā uzmanība tiks vērsta uz iedzīvotāju drošību, finanšu prasmju attīstīšanu un pilnveidošanu, kā arī inovatīvu pieeju esošās

¹⁸ Your Europe, Jaunuzņēmumi, Uzņēmuma dibināšana, pieejams https://europa.eu/youreurope/business/running-business/start-ups/starting-business/index_lv.htm, (skatīts 22.04.2021)

¹⁹ European Central Bank, *The Future of Banking industry 2020-2025*, pieejams https://www.ecb.europa.eu/stats/ecb_statistics/co-operation_and_standards/dialogue/shared/files/banking_industry_dialogue_statistics_20180316_presentationII.2.pdf, (skatīts 22.04.2021)

sistēmas uzlabošanai un turpmākai attīstībai. Tas norāda uz to, ka finanšu industrija tikai piedzīvos vēl lielāku izaugsmi, kas atkal dos iespēju uzņēmējiem pozitīvi ietekmēt tirgus situāciju ne tikai Eiropas tirgū, bet arī visā pasaulē.

ES piedāvātie finanšu instrumenti un budžeta līdzekļi ir daudzveidīgi, vairākas nozares pārstāvoši, starptautiski atbalsta līdzekļi uzņēmējiem, organizācijām un publiskām iestādēm Eiropas teritorijā un ārpus tās. Galvenais ES mērķis ir nostabilizēt ES kā stabilu, starptautisku un nesadrumstalotu tirgus zonu, un tas tiek panākts ar pētnieku, zinātnieku un uzņēmēju atbalstu.

ES nodrošina vairākas finansējuma programmas, kurām jaunie uzņēmēji var pieteikties, atkarībā no to uzņēmuma nozares un mērķa. Ir divi finansējumu veidi: tiešais finansējums un netiešais finansējums.²⁰

Tiešā finansējuma sadalījumu pārvalda Eiropas Institūcijas. Ir pieejamas divu veidu tiešā finansējuma iespējas: dotācijas un līgumi. Dotācijas tiek piešķirtas īpašiem projektiem, kas attiecas uz ES politiku un parasti tiek izveidoti pēc publiska paziņojuma, kas plašāk zināms kā uzaicinājums iesniegt priekšlikumus. Dotācijām var pieteikties organizācijas vai uzņēmumi, kuru veidotie projekti atbilst ES interesēm, vai ar tiem tiks ieviesta kāda ES programma vai politika.

Līgumus izsniedz dažādas ES iestādes, lai pirktu produktus un pakalpojumus savu darbību nodrošināšanai, piemēram, izglītība, apmācības, konferenču aprīkojums vai IT pakalpojumi.

Netiešo finansējumu pārvalda nacionālās un reģionālās autoritātes, kuras kopā pārvalda apmēram 80% no visa ES budžeta, lielākoties caur pieciem lieliem fondiem, kuri ietilpst Eiropas strukturālo un investīciju fondu paspārnē.

Šie pieci fondi ir:

- Eiropas Reģionālās Attīstības fonds
- Eiropas Sociālais fonds
- Kohēzijas fonds
- Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai

²⁰ Your Europe, *EU funding programmes*, pieejams https://europa.eu/youreurope/business/finance-funding/getting-funding/eu-funding-programmes/index_en.htm, (skatīts 26.04.2021)

- Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fonds

Lai fondiem pieteiktos, uzņēmējiem jāsazinās ar sava reģiona vai nacionālajām autoritātēm, tajā valstī, kur uzņēmums vai organizācija ir reģistrēta.²¹

Fondi ir izveidoti ar mērķi atbalstīt ES uzņēmējus, organizācijas un reģionus, kas plāno attīstīt kādu ES reģionu. Šie fondi attiecas arī uz startup uzņēmumiem, jo arī tiem, atkarībā no darbības virziena, ir iespēja pieteikties un saņemt finansiālo atbalstu.

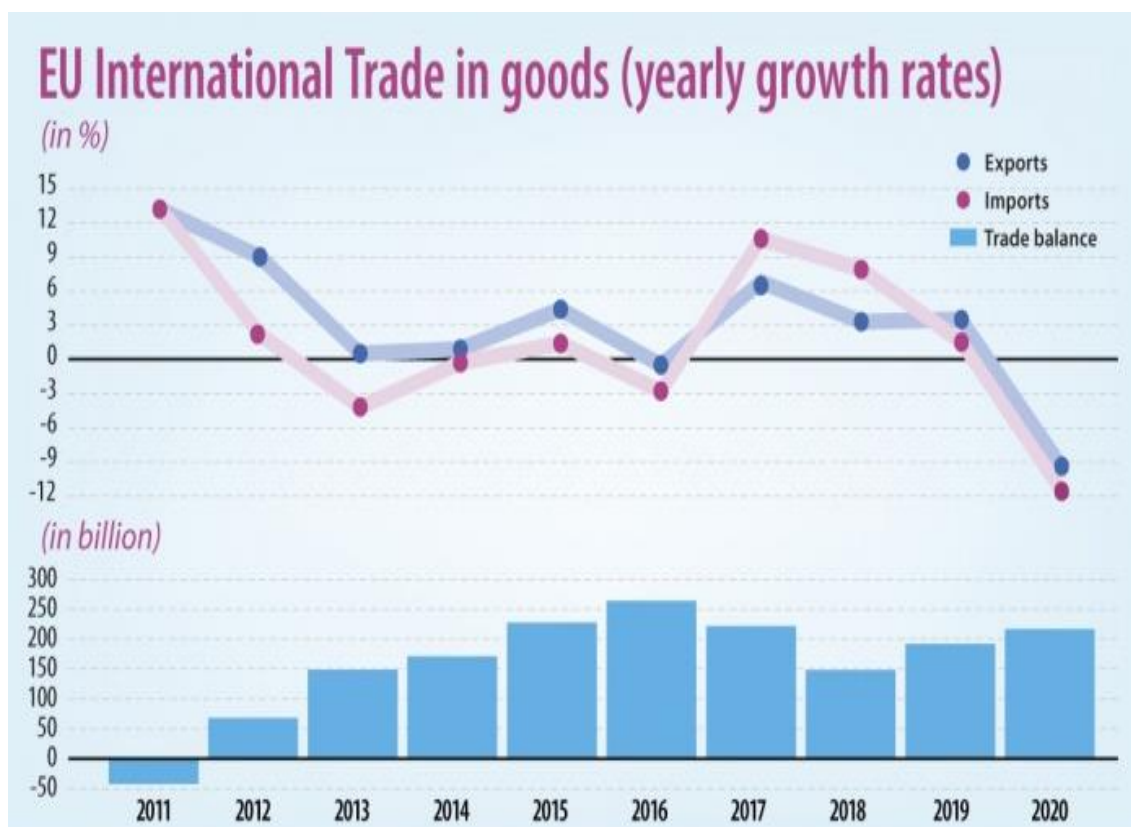
Finanšu instrumenti aizdevumu, garantiju un kapitāla veidā jau sen ir bijuši svarīgi ekonomiskās attīstības politikas pasākumi daudzās valstīs, bet tikai nesen ir nostabilizējušies ES kohēzijas politikā. Pieaugošā interese par finanšu instrumentiem ES līmenī daļēji ir veidojusies no uzskatāmajiem “ilgtspējības” ieguvumiem. Atspoguļojot to, Eiropas Komisija (EK) arvien vairāk ir uzsvērusi finanšu instrumentu nozīmi kohēzijas politikas īstenošanā. 1994.-1999. gadā Eiropas reģionālā attīstības fonda (ERAF) tēriņi finanšu instrumentu veidā ir tikai EUR 300 miljoni, 2000. – 2006. Gadā sasniedzot aptuveni EUR 1,2 miljardus. 2016.gada Eiropas Komisijas finanšu instrumentu izdevumu kopsavilkums 2007. – 2013. gadam parāda ERAF un Eiropas Sociālā fonda (ESF) darbības programmu saistības pret finanšu instrumentiem ir nedaudz vairāk par 12 miljardiem eiro. 2014.-2020. gadā finanšu instrumentu loma un to izmantošana tiek pastiprināta, EK mudinot dalībvalstis dubultot finanšu instrumentu izmantošanu Eiropas strukturālajos un Ieguldījumu fondos (ESIF) saskaņā ar Eiropas Investīciju plāna mērķiem. 2014. – 2020. gada plānu īstenošanā ES dalībvalstis plānoja uzņemt saistības 20 miljardu eiro apmēros.²²

ES finanšu līdzekļu attīstība ietekmē ES eksportu un importu, kā arī investīciju piesaisti. Attēlā redzams, kā izmainījusies ES starptautiskā preču tirdzniecība pēdējo desmit gadu laikā. Redzams, ka atkopšanās pēc 2008. gada krīzes bija ilgstoša, taču gan 2019. un 2020.gadā eksporta

²¹ European Commission, *Funding & tender opportunities*, pieejams <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/home>, (skatīts 26.04.2021)

²² Michie R., Wishlade F., *Financial Instruments in Practice: Uptake and Limitations*, OECD, 2017, p.4, pieejams https://www.oecd.org/cfe/regionaldevelopment/Wishlade_Michie_Financial-Instruments-in-Practice.pdf, (skatīts 28.04.2021)

līmenis pārsniedza importa līmeni, kas ir pozitīva tendence, un parāda, ka ES finanšu līdzekļi ir pozitīvi ietekmējuši saražoto preču apjomu.

1.1.att. ES starptautiskā preču tirdzniecība, gada pieauguma tempi.²³

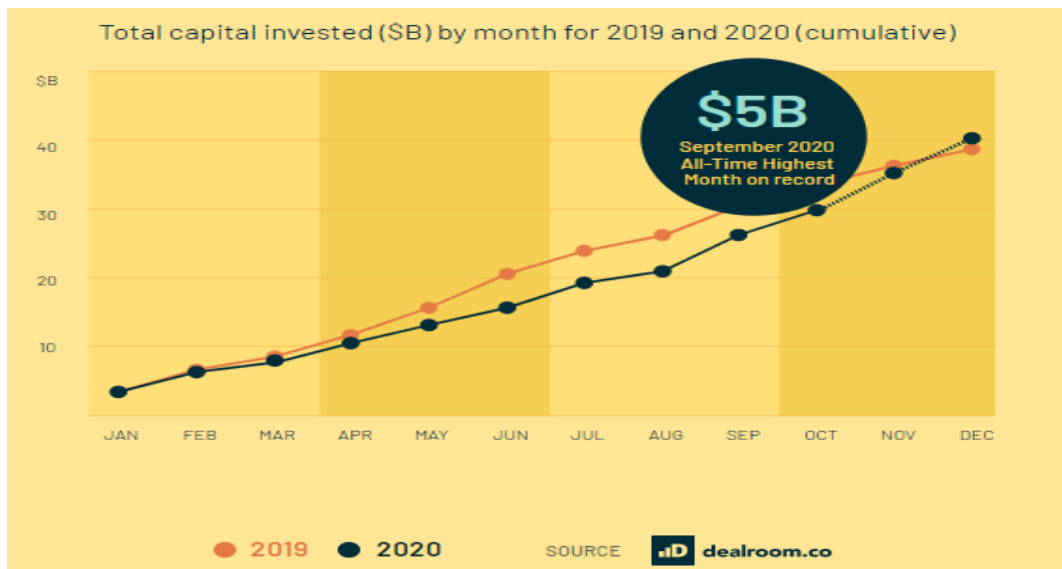
Tas liek domāt, ka atbalsts MVU un startup uzņēmumiem arī ir pieaudzis, un ir vieglāk pieejams, nekā tas bija agrāk.

Ir nozīmīga Eiropas Savienības nostāja un atbalsts uzņēmumiem un dalībvalstīm. Eiropas Savienības startup uzņēmumu piesaistītā finansējuma apjoms pēdējās desmitgades laikā ir piedzīvojis iespaidīgu izaugsmi, reģions ir piesaistījis globālos investorus un spējis nodrošināt

²³ Eurostat: Statistics explained, *EU International trade in goods*, pieejams https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=International_trade_in_goods, (skatīts 29.04.2021)

finansējumu tehnoloģiju ekosistēmu attīstībai. Pēc Atomico datiem, 2020.gads bija ES ieguldījumu rekords, sasniedzot 41 miljardu ASV dolāru.²⁴

Kopumā gads parādīja Eiropas spēju orientēties izaicinājumos, ko izraisīja Covid-19 krīze, un apstiprināja vispārējo pozitīvo tendenci, kas veidojusies pēdējos gados. Tagad reģionam ir jāizmanto šis impulss kā atspēriena punkts, lai vēl vairāk palielinātu savu finansējumu un panāktu vēl lielākus tirgus - ASV un Āzijas reģionus.

1.2.att. Kopējais ieguldītais kapitāls ASV dolāru, 2019. un 2020. gada salīdzinājums.²⁵

2020.gada septembrī Eiropas startup uzņēmumi saņēmuši rekordlielu investīciju apjomu, 5 miljardu ASV dolāru apjomā.

²⁴ Atomico, *The State of European Tech*, pieejams <https://2020.stateofeuropeantech.com/european-tech-grew-massively-2020/>, (skatīts 27.04.2021)

²⁵ Atomico, *But Europe's ecosystem weathered the storm*, pieejams <https://2020.stateofeuropeantech.com/european-ecosystem-weather-storm/>, (skatīts 27.04.2021)

1.3. ES finanšu instrumentu un budžeta līdzekļi startup uzņēmumiem un to attīstībai

Startup uzņēmumu attīstības nolūkos ES ir izveidojusi vairākas programmas, kas darbojas ES fondu ietvaros.

Tikai tāpēc, ka ES nodrošina finansiālo atbalstu kādai programmai vai projektam, nenozīmē, ka tā iesaistās tiešā projekta vadībā. Dalībvalstis ir atbildīgas par lielākās ES budžeta daļas izlietošanu, bet Komitejai ir galvenā atbildība par tā veiksmīgu paveikšanu. Komiteja arī pieņem lēmums un kontrolē, kā ES fondu līdzekļi tiek iztērēti. Katram fondam ir savs unikālais pieteikumu process, un katram pieteikumam jāatbilst noteiktiem regulējumiem, un jāsacensās ar konkurējošiem projektiem.

2011. gadā tika izveidota programma – Startup Europe, kas paredzēta, lai savienotu startup uzņēmumus, investorus, universitātes, uzņēmumu tīklus un medijus. Tā ir Eiropas Komisijas organizācija, kas atbalsta ECB izvirzīto stratēģiju mazo un vidējo uzņēmumu attīstībai.²⁶

Šī programma ir lielisks atbalsts jauniešiem, jo palīdz atrast piemērotu finansiālo atbalsta veidu, kā arī rīko dažādas apmācības un konferences uzņēmēju un sabiedrības izglītošanai un iepazīstināšanai ar strauji augošajām nozarēm un uzņēmumiem. Startup Europe rīkotajās konkurencēs piedalās gan biznesa enģeļi, gan investori, gan universitātes un to biznesa inkubatoru pārstāvji. Tā ir ļoti nozīmīga informācijas apmaiņa, kas palīdz attīstīt startup kultūru gan ES dalībvalstīm, gan pašiem uzņēmumiem un organizācijām.

“Apvārsnis 2020” ir finanšu instruments ar ko īsteno pamatiniciatīvu “Inovācijas Savienība” – stratēģijas “Eiropa 2020” pamatiniciatīvu, kuras mērķis ir nodrošināt Eiropas globālo konkurētspēju. Programma “Apvārsnis 2020” tiek uzskatīta par līdzekli ekonomikas izaugsmes veicināšanai un darbavietu radīšanai, un to politiski atbalsta Eiropas Parlaments un Eiropas dalībvalstu līderi. Viņi piekrita, ka pētniecība ir ieguldījums mūsu nākotnē, un tāpēc to izvirzīja ES gudras, ilgtspējīgas un iekļaujošas izaugsmes un darbavietu projekta pamatā. Savienojot

²⁶ Startup Europe, *About Us*, pieejams <https://startupeuropeclub.eu/about-us/>, (skatīts 26.04.2021)

pētniecību un inovāciju, programma “Apvārsnis 2020” palīdz to sasniegt, uzsverot izcilu zinātni, rūpniecības līderību un sabiedrības problēmu risināšanu. Mērķis ir nodrošināt, lai Eiropa ražo pasaules līmeņa zinātni, novērš šķēršļus inovācijām un atvieglo valsts un privātā sektora sadarbību inovāciju nodrošināšanā. “Apvārsnis 2020” ir piemērots ikvienam, ar vienkāršu struktūru, kas samazina birokrātiju un laiku, lai dalībnieki varētu koncentrēties uz patiesi svarīgo. Šī pieeja nodrošina, ka jauni projekti ātri izkustās no vietas – un ātrāk sasniedz rezultātus. “Apvārsnis 2020” ir visu laiku lielākā ES pētniecības un inovāciju programma, kurai septiņu gadu laikā (no 2014. līdz 2020.gadam) ir pieejams gandrīz 80 miljardu eiro finansējums – papildus privātajiem ieguldījumiem, ko projekts piesaista.²⁷

“Apvārsnis 2020” tika radīts ar mērķi nostiprināt ES konkurētspēju starptautiskajā tirgū, kā arī atbalstīt zinātni, inovāciju radīšanu un veiksmīgu uzņēmējdarbību. Šīs programmas ietvaros ir veidoti dažādi projekti, kur finansiālo atbalstu no ES var saņemt ikviens startup uzņēmums, zinātnieks, vai publiska organizācija. Tā ir līdz šim vislielākā inovāciju un zinātnes atbalsta programma ES robežās, un ir palīdzējusi jau lielam dalībnieku skaitam gan finansiāli, gan informējot tos par pieejamajām iespējām.

“Apvārsnis 2020” ir inovāciju finansiālā atbalsta programma, kas radīta ar mērķi panākt plāna “Eiropa 2020” stratēģiju un sasniegt iecerētos mērķus – nostiprināt ES iekšējo tirgu, attīstīt reģionus, lai tie būtu startup uzņēmumiem draudzīgāki un piemērotāki jaunu uzņēmumu un organizāciju veidošanai. Šī projekta darbība ir pagarināta līdz 2027. gadam.

Tā galvenās darbības jomas ir:

- Pielāgošanās klimata pārmaiņām, ieskaitot sabiedrības pārveidi
- Vēzis
- Klimatneitrālas un gudras pilsētas
- Veselīgi okeāni, jūras, piekrastes un iekšējie ūdeņi

²⁷ European Commission, *Horizon 2020*, pieejams <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/what-horizon-2020>, (skatīts 26.04.2021)

- Augsnes veselība un pārtika²⁸

Projekta ietvaros paredzēts atbalstīt zinātniskus, inovatīvus risinājumus, ES izaugsmes un Apvienoto Nāciju Ilgtspējīgās attīstības mērķu sasniegšanas vārdā. Šī projekta darbības jomas ir plašas un redzams, ka tās mērķētas uz veselīgas, zaļas un inovatīvas sabiedrības izveidi. Autore uzskata, ka šīs jomas ļoti labi atspoguļo to, uz ko katram iedzīvotājam vajadzētu tiekties, lai padarītu mūsu planētu zaļāku, gudrāku un drošāku mums visiem.

Startup Europe atbalsta septiņus projektus, kuru finansējumu nodrošina “Apvārsnis 2020” - projekts, ar mērķi savienot vietējās startup ekosistēmas Eiropā un attīstīt iekšējo tirgu. Šie projekti savieno dziļo tehnoloģiju starta ekosistēmas un atbalsta pārrobežu darbības jaunizveidotajiem un paplašinātajiem uzņēmumiem. Pārrobežu aktivitātes ietver sekojošo: uzņēmumu sasaistīšana ar potenciālajiem investoriem, biznesa partneriem, piekļuve prasmēm un pakalpojumiem, kas palīdz startup uzņēmumiem nostiprināties starptautiskajiem tirgiem.²⁹

Šie septiņi projekti ir paredzēti startup uzņēmumu attīstībai, tirgus paplašināšanai un jauno uzņēmēju iepazīstināšanai ar investoriem, biznesa enģeļiem, un biznesa prasmju iegūšanai. Projekti norisinās starptautiski, un visas dalībvalstis ir aicinātas piedalīties, lai nostiprinātu zinātnes un startup uzņēmumu attīstību savā reģionā, un mazinātu tirgus sadrumstalotību.

Viens no septiņiem izvirzītajiem projektiem ir Scaleup4Europe. Tā mērķis ir izveidot četras pārrobežu darbības laboratorijas “Scaleup Labs”. Laboratorijas ir balstītas uz “dzīvās laboratorijas” koncepciju un atbalsta kvalificētus palielinājumus, lai sasniegtu “Mērogojamības pierādījumu”. Projekta partneri ierosina katrā ekosistēmā izveidot “Scaleup Lab” konkrētai nozares vertikālei, kas gūst ievērojamu labumu no dziļajām tehnoloģijām (Gudrie reģioni, Veselības zinātne utt.). Laboratorijas nodrošinās dziļo tehnoloģiju startup uzņēmumus ar

²⁸ European Commission, *Horizon Europe*, pieejams https://ec.europa.eu/info/horizon-europe_en, (skatīts 26.04.2021)

²⁹ European Commission, *Shaping Europe's digital future: Startup Europe for growth H2020 Projects*, pieejams <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/startup-europe-growth-h2020-projects>, (skatīts 26.04.2021)

strukturētu, atklātu inovāciju pieeju, kurā tie var gūt panākumus pārrobežu tirgos, veiksmīgi sadarbojoties ar korporatīvajiem klientiem, investoriem un valsts iestādēm.³⁰

Šis projekts ir paredzēts, lai zinātniekiem būtu iespēja pētīt un attīstīt tehnoloģijas, radīt inovācijas un attīstīt savus uzņēmumus, lai popularizētu savus atklājumus starptautiskajā tirgū. Īpaša uzmanība tiek pievērsta gudro reģionu izveidei un attīstībai, veselības zinātnei un tehnoloģiju risinājumu meklēšanai un attīstīšanai.

Otrs izvirzītais projekts ir B-HUB FOR EUROPE, kurš pievēršas dziļo tehnoloģiju vertikālajiem jaunizveidotajiem startup uzņēmumiem blokķēdes domēnā. Iniciatīvas mērķis ir atklāt potenciālus jauninājumus, veidot piemērotu koncepciju un biznesa modeļus, nodrošināt specializētus paātrināšanas pakalpojumus, lai pārvarētu pašreizējās tirgus barjeras un palīdzētu uzsākt tirgus darbību, atklājot jaunus tirgus kanālus ar potenciālajiem privātajiem un publiskajiem klientiem. Projekta darbības laikā tiks izveidotas piecas startup uzņēmumu ekosistēmas Eiropā: Romā, Parīzē, Berlīnē, Viļņā un Kluža-Napokā.³¹

B-HUB FOR EUROPE ir projekts, kura ietvaros tiek attīstītas inovācijas dziļo tehnoloģiju un kriptovalūtas nozarēs. Projekta mērķis ir palīdzēt startup uzņēmumiem izlauzties no esošajām tirgus robežām un iekarot plašākus, starptautiskus tirgus un reģionus. Liels uzsvars tiek likts arī uz sadarbību partneru meklēšanu un piesaisti, lai uzņēmumi vieglāk saņemtu investīcijas un biznesa enģeļu atbalstu.

Scale-up Champions ir trešais projekts, ko atbalsta Startup Europe. Projekts balstās uz izlīdzināšanas iespēju palielināšanu startup uzņēmumiem piecās valstīs, kuras pārstāv konsorcijs

³⁰ European Commission, *CORDIS: The establishment of cross-border operating "Scaleup Labs" to increase the efficiency of the scaling support in specific industry verticals: Health, AgTech, Smart Region and Agile Manufacturing*, pieejams <https://cordis.europa.eu/project/id/871311>, (skatīts 26.04.2021)

³¹ B-hub Blockchain for Europe, *About*, pieejams <https://b-hub.eu/about/>, (skatīts 26.04.2021)

partneri: Igaunija, Lietuva, Polija, Dānija un Spānija. Galvenās projekta darbības jomas ir startup uzņēmumu sadarbība ar korporācijām, gatavība investīcijām un internacionalizācija.³²

Scale-up Champions projekts ir veidots, lai attīstītu startup kultūru reģionos, kur tā vēl nav tik izteikta: Dienvidu un Austrumeiropā. Kā galvenais mērķis uzstādīts veiksmīgas sadarbības veidošana starp startup uzņēmumiem un lielajām korporācijām, kā arī investoriem, lai pastāvētu starptautiska sadarbība.

Nākamais projekts, kas ieguvis atbalstu ir X-Europe, kas apvieno vadošos mācību, pasākumu un mediju uzņēmumus no visas Eiropas. Mērķis ir saistīt Baltijas un Višegradas reģiona jaunattīstības reģionus ar plašāku Eiropas ekosistēmu, līdzsvarojot sociālekonomiskā kapitāla plūsmu. Piedāvājot apmācību un reklāmas pakalpojumus X-Europe atbalsta 150 startup uzņēmumus un palīdz viņiem internacionalizēties, augt pāri robežām un attīstīties visā ES tirgū.³³

Arī X-Europe mērķis ir attīstīt mazāk attīstītos reģionus Eiropā. Šajā projektā piedalās arī Latvijas organizācija Techchill, kas veidota ar mērķi palīdzēt Latvijas un Baltijas startup uzņēmumu un ekosistēmu attīstībai. Galvenie projekta darbības virzieni ir rīkot pasākumus, lai startup uzņēmumi iegūtu atpazīstamību, atrastu sadarbības partnerus un investorus, vai jaunus, augsti kvalificētus darbiniekus.

STARTUP 3 ir viens no izvirzītajiem projektiem, kas izpētīs labākās startup uzņēmumus dibinājušās komandas lai pārņemtu dziļo tehnoloģiju inovācijas, balstoties uz zinātniskiem vai inženiertehniskiem atklājumiem. Tad STARTUP 3 palīdzēs uzņēmumiem pilnveidot to biznesa modeļus, saskaņot to vērtību piedāvājumu ar faktisko tirgus pieprasījumu. Visbeidzot, šis projekts pulcēs labākos dziļo tehnoloģiju startup uzņēmumus un ievērojamākos korporatīvos novatorus – CVC ieročus, inkubatorus un akseleratorus, kā arī inovāciju laboratorijas. Projekta mērķis ir attīstīt

³² European Commission, *CORDIS: Scale-up Champions: Scale up innovative businesses across the EU*, pieejams <https://cordis.europa.eu/project/id/871877>, (skatīts 26.04.2021)

³³ European Commission, *CORDIS: X-Europe*, pieejams <https://cordis.europa.eu/project/id/871795>, (skatīts 26.04.2021)

uz tehnoloģijām orientētu spēlētāju tīklu, uzlabot sabiedrības izpratni par priekšrocībām, ko sniedz tehnoloģiju inovācijas un atvieglot startup uzņēmuma izveides procesu.³⁴

STARTUP 3 projekts ir veidots kā atbalsta līdzeklis zinātniekiem un novatoriem, lai tie savus atklājumus nepārdotu, bet gan izveidotu savu biznesu, tādējādi nostiprinoties tirgū un gūstot iespēju turpināt savus pētījumus.

Viens no septiņiem projektiem ir INNODEC, kura mērķis ir novērst plaisu starp investoriem un pētījumu projektiem no abām pusēm. No vienas puses, tas tiek panākts palīdzot investoriem sazināties ar pētniecības projektiem ar vislielāko potenciālu. No otras puses – vadot projektus kapitāla piesaistē, uzņēmējdarbības modeļa noteikšanā un pareizas attīstības nodrošināšanā tirgus stratēģijas izveidē. Šāda pieeja nodrošinās mērogojamību, vienlaikus nodrošinot lielu dažādību starp projektiem un to vajadzībām. To panāk, izmantojot datus, lai atlasītu projektus ar visaugstāko tirgus potenciālu, un tam seko individuāli izstrādāts atbalsts. Piešķirt individuālu atbalstu ir nepieciešams, jo īpašumtiesību struktūras, fons un problēmas dažādos projektos ir ļoti atšķirīgas. Daži pētnieki dod priekšroku savu inovāciju licencēšanai, nevis uzņēmuma dibināšanai un vadīšanai. Panākumu atlēga ir saprast katru inovāciju, investoru un partneri, tikai tad identificēt viņu vajadzības un potenciālu. Pēc tam viņi var saņemt pareizo atbalstu pareizajā posmā.³⁵

INNODEC galvenais mērķis ir savienot uzņēmējus ar investoriem, izglītojot uzņēmējus par finansējuma iegūšanas iespējām un iepazīstinot tos ar investoriem. Kā arī liels uzsvars tiek likts uz veiksmīgas un kvalitatīvas pētniecības identificēšanu un atbalstīšanu.

Kā pēdējais no septiņiem atbalstītajiem projektiem ir MediaMotorEurope. Tā mērķis ir dziļu tehnoloģiju risinājumu izstrāde, kas vērsti uz tirgu un var palīdzēt ES plašsaziņas līdzekļiem

³⁴ European Commission, *CORDIS: Supporting deep tech based innovative market players to uptake opportunities, upgrade performance and upscale their business*, pieejams <https://cordis.europa.eu/project/id/871709>, (skatīts 26.04.2021)

³⁵ European Commission, *CORDIS: Innovation Radar Data-based Identification & Commercialisation*, pieejams <https://cordis.europa.eu/project/id/871614>, (skatīts 26.04.2021)

un radošajai industrijai kļūt par vēl spēcīgāku nozari. MediaMotorEurope veicinās risinājumus, kas var risināt problēmas. Tās mērķis ir kopt augsta potenciāla Eiropas dziļo tehnoloģiju novatorus, risinot mūsdienu ievērojamākās mediju nozares problēmas un atbalstot viņus tādu nākotnes plašsaziņas līdzekļu veidošanā, kas palīdzēs cīnīties ar dezinformāciju, pieejamību, lietotāju datu izmantošanu. Liela uzmanība tiks pievērsta dziļu tehnoloģiju risinājumiem, piemēram, Mākslīgajam Intelektam un mašīnmācībai, to izmantošanai plašsaziņas līdzekļu un radošo industriju jomā.³⁶

Šis projekts ir veidots ar mērķi nodrošināt ES iedzīvotāju informētību, informācijas pieejamību un datu aizsardzību. Tā kā tehnoloģijas ar vien vairāk tiek pielietotas informācijas un iedzīvotāju datu novērošanai, šī ir iniciatīva, lai to nepieļautu. Projekts atbalsta sabiedrisko mediju izveidi un attīstību, plašsaziņas līdzekļu tehnoloģiju attīstību un radošās industrijas, kā arī izglīto ES iedzīvotājus par datu drošību, kritisko domāšanu, un informācijas analīzi.

Citi projekti, ko atbalsta Startup Europe, startup uzņēmumu attīstības programmas ietvaros ir “EU Startup Nation standard”, kas ir iniciatīva mazo un vidējo uzņēmumu attīstībai, Inovāciju radars, kas ir Eiropas Komisijas veidota, uz datiem balstīta iniciatīva, ar mērķi dot zināšanas par Eiropas inovāciju fondu jebkuram ES iedzīvotājam, publiskajām personām un uzņēmējiem. Kā nākamais projekts, ir DISC, jeb Digitālā Inovāciju un attīstības iniciatīva, kas paredzēta tieši to startup uzņēmumu atbalstam, kuri atrodas Austrumeiropā, Centrālajā un Dienvidēiropā, jo šie reģioni saņem mazāku atbalstu kā Rietumeiropas valstu startup uzņēmumi.³⁷

Šie projekti arī paredzēti tieši startup uzņēmumu attīstībai un palīdz jaunajiem uzņēmējiem saņemt finansējumu no ES.

³⁶ European Commission, *CORDIS: Media Motor Europe*, pieejams <https://cordis.europa.eu/project/id/871552>, (skatīts 26.04.2021)

³⁷ European Commission, *Shaping Europe's digital future: Startup Europe*, pieejams <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/startup-europe>, (skatīts 27.04.2021)

Startup Europe ir apkopojuši visas uzņēmējiem pieejamās finansēšanas iespējas, konsultāciju partneruzņēmumus un investīciju fondus, kas palīdz tieši startup uzņēmumiem, bet nav vieni no augstākminētajiem, septiņiem galvenajiem “Apvārsnis 2020” projektiem.

Kā galvenie minēti: EIC paātrinātājs, Eiropas Inovāciju un Tehnoloģiju institūta (EIT) zināšanu un inovāciju kopienas, Erasmus jaunajiem uzņēmējiem, “Eureka”, Eiropas Uzņēmējdarbības tīkls un Europe Direct.

Autore sīkāk aprakstīs katru no šiem finanšu instrumentiem un budžeta līdzekļiem, lai labāk būtu apskatāma to darbības joma, mērķi un rīcības plāni.

Eiropas Inovāciju padomes (EIC) paātrinātājs ir pārvaldes līdzeklis, kura ietvaros tiek pārskatīts Eiropas fondu izlietojums un projektu attīstības gaita. Šajā paātrinātājā ir iesaistīti gan eksperti un žūrijas dalībnieki, gan treneri, kas nodrošina startup uzņēmumus ar padomēm, lai tie varētu iegūt maksimālu Eiropas fondu atbalstu.³⁸

EIC paātrinātājs ir izveidots “Apvārsnis 2020” ietvaros, bet ar domu pārvaldīt ES fondus, to izmantošanu, un sniegt konsultācijas jaunajiem uzņēmējiem.

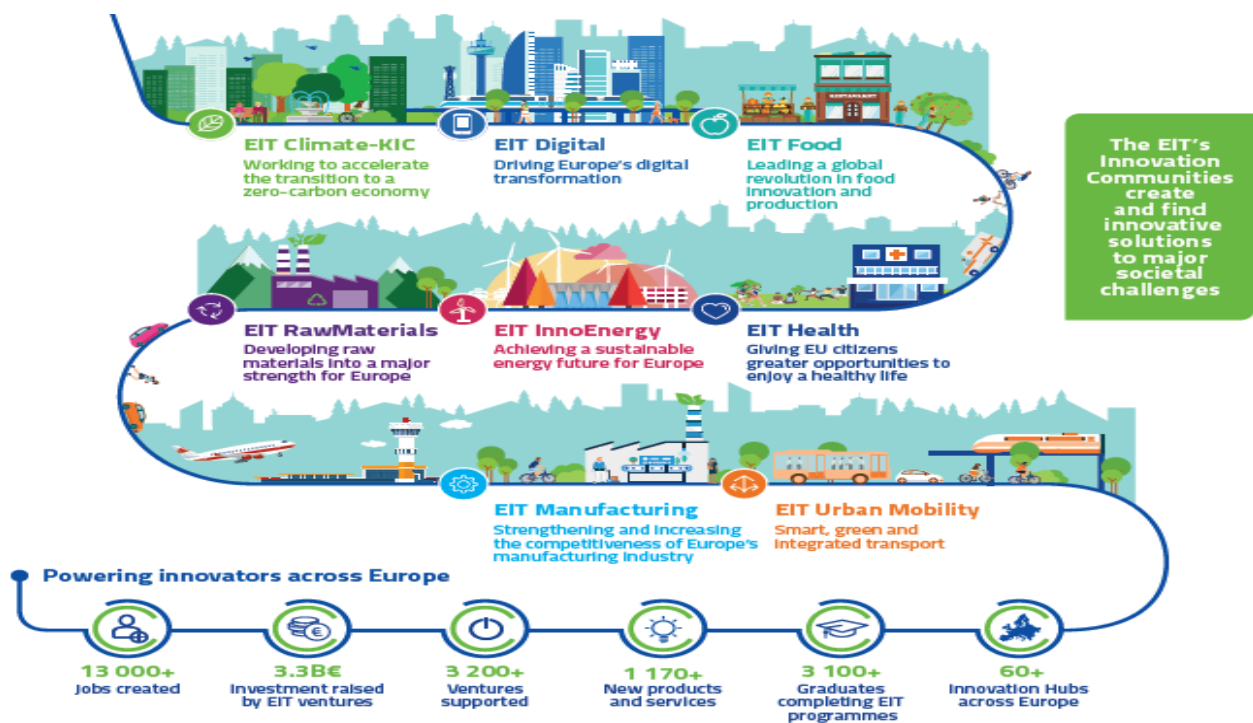
EIT zināšanu un inovāciju kopienas ir dinamiskas un radošas sadarbības, kas izmanto Eiropas inovāciju un uzņēmējdarbību, lai rastu risinājumus galvenajām sabiedrības problēmām apgabalos ar augstu inovācijas potenciālu – un radītu kvalitatīvas darbavietas un izaugsmi. Kopš 2010. gada ir izveidotas astoņas inovāciju kopienas. Tās veic darbības, kas aptver visu inovāciju ķēdi: apmācības un izglītības programmas, pastiprinot ceļu no pētniecības uz tirgu, inovācijas projektus, kā arī biznesa inkubatorus un akseleratorus. EIT uzdevums ir virzīt procesu un noteikt stratēģijas, taču Inovāciju kopienām ir jāpielieto tās praksē un jāsniedz rezultāti. Pašlaik ir astoņas kopienas, un katra no tām ir vērsta uz atšķirīgu sabiedrības problēmu:

- EIT Klimats (*EIT Climate- KIC*): klimata inovāciju virzītāji Eiropā un ārpus tās;
- EIT Digitāls (*EIT Digital*): spēcīgai, digitālai Eiropai;
- EIT Ēdiens (*EIT Food*): savieno uzņēmumus, pētniecības centrus, universitātes un

³⁸ European Commission, *European Innovation Council*, pieejams https://eic.ec.europa.eu/about-european-innovation-council_en, (skatīts 27.04.2021)

patērētājus;

- EIT Veselība (*EIT Health*): Kopā par veselīgu dzīvi Eiropā;
- EIT Inovatīva enerģija (*EIT InnoEnergy*): novatoriskas pārmaiņas ilgtspējīgā enerģijā;
- EIT Ražošana (*EIT Manufacturing*): stiprināt un palielināt Eiropas ražošanas konkurētspēju;
- EIT Izejvielas (*EIT Raw Materials*): izejvielu pārvēršana par galveno spēku Eiropā;
- EIT Urbānā mobilitāte (*EIT Urban Mobility*): gudrs, videi draudzīgs un integrēts transports.

1.3.att. EIT inovāciju kopienu paskaidrojums, 2020.g. Augusta dati.³⁹

Katra zināšanu un inovāciju kopiena ir izveidota kā juridiska persona, un tās darbībai ir iecelts izpilddirektors – kas ir jaunums ES iniciatīvām. EIT ir nodrošinājis zināšanu un inovāciju kopienām lielu autonomiju, lai noteiktu to juridisko statusu, iekšējo organizāciju un darba metodes,

³⁹ European Institute of Innovation & Technology, *EIT at a glance*, 2020, pieejams <https://eit.europa.eu/who-we-are/eit-glance>, (skatīts 29.04.2021)

un zināšanu un inovāciju kopienas ir izveidotas tā, lai tās spētu efektīvi un elastīgi reaģēt uz jauniem izaicinājumiem un mainīgu vidi.⁴⁰

EIT zināšanu un inovāciju kopienas ir lielisks resurss jaunajiem uzņēmējiem, jo tās atbalsta pētniecību, apmāca jaunos uzņēmējus un palīdz tiem izvirzīt un nostabilizēt biznesa ideju tirgū. Kopš 2010.gada ir izveidotas astoņas kopienas, kur katra pārstāv nozari, kuru nepieciešams attīstīt. Galvenais kopienu mērķis ir attīstīt visu veidu inovācijas, ieskaitot inovācijas klimata pārmaiņu, veselīga dzīvesveida un sabiedrības novecošanās jomās, kā arī palīdzēt nodibināt jaunus uzņēmumus un apmācīt uzņēmējus.

Erasmus Jaunajiem uzņēmējiem ir starptautiska apmaiņas programma, kas ļauj uzņēmējiem mācīties no citu dalībvalstu uzņēmējiem. Pieredzes apmaiņa notiek uzturēšanās laikā, pie jau pieredzējuša uzņēmēja, kas palīdz jaunajam uzņēmējam apgūt prasmes, kas nepieciešamas, lai vadītu mazu uzņēmumu. Uzņēmējs gūst labumu no sava biznesa perspektīvas un iegūst iespējas sadarboties ar ārvalstu partneriem, vai uzzināt par jauniem tirgiem.⁴¹

Šī apmaiņas programma nodrošina iespēju mācīties starptautiskā uzņēmumā, izzināt ārvalstu tirgu un gūt zināšanas jau no pieredzējušiem uzņēmējiem.

“Eureka” ir starptautisks tīkls, kas izveidots 1985.gadā kā līgums starp 18 valstīm, lai veicinātu Eiropas konkurētspēju un integrāciju, un veicinātu sadarbību pētniecības jomā. Mūsdienās programma iekļauj vairāk nekā 45 valstis Eiropā un ārpus tās, kurām ir vienādi mērķi un ir pieejams nacionālais finansējums organizācijām, kas piesakās, izmantojot atbalstītās programmas. Gadu gaitā “Eureka” ir pielāgojusi programmas, lai vislabāk atbalstītu starptautiskos nozares vadītos pētniecības un attīstības projektus. Tie piedāvā elastību starptautiskajiem partneriem, mudina jauktus konsorcijs ar lieliem uzņēmumiem, ļauj maziem un vidējiem uzņēmumiem virzīties augstāk un virza uzņēmumus uz privātiem ieguldījumiem. Ievērojot Eureka

⁴⁰ European Institute of Innovation & Technology, *Knowledge and Innovation Communities*, pieejams <https://eit.europa.eu/our-communities/eit-innovation-communities>, (skatīts 27.04.2021)

⁴¹ Erasmus for Young Entrepreneurs, The European exchange programme for entrepreneurs, pieejams <https://www.erasmus-entrepreneurs.eu/index.php?lan=en>, (skatīts 27.04.2021)

stratēģijas, valstu ministriju mērķis ir palielināt valstu ekonomiku, un apvienot starptautiskos tirgus.⁴²

“Eureka” gadu gaitā ir parādījusi labu sadarbību ar valstu ministrijām, nodrošinot nepieciešamo atbalstu pētījumu attīstībai, investīciju ieguvei un mazo un vidējo uzņēmumu paplašināšanai.

Eiropas Uzņēmējdarbības tīkls ir dibināts 2008.gadā, ar mērķi palielināt mazo un vidējo uzņēmumu sāncensību. Tas palīdz uzņēmumiem iegūt izaugsmi starptautiskā mērogā. Tas ir pasaulē lielākais mazo un vidējo uzņēmumu tīkls ar starptautiskām ambīcijām, un darbojas vairāk kā 60 valstīs visā pasaulē. Tīkls apvieno vairāk kā 3000 ekspertus no 600 dalīborganizācijām – visi ir pazīstami ar izcilību uzņēmējdarbības atbalsta jomā. Dalīborganizāciju vidū ir:

- Tehnoloģiju organizācijas
- Inovāciju atbalsta organizācijas
- Universitātes un pētniecības institūti
- Reģionālās attīstības organizācijas
- Tirdzniecības un rūpniecības kameras⁴³

Individuāli uzņēmumi nevar kļūt par tīkla dalībniekiem, bet var saņemt pakalpojumus un informāciju no tiem. Kā daži no pakalpojumiem minēti: starptautiskas prakses iespējas, ekspertu atbalsts starptautiska tirgus iekarošanā un atbalsts biznesa inovāciju izveidošanā. Katrai tīkla dalībvalstij ir pārstāvošās organizācijas, pie kurām jaunie pētnieki un uzņēmēji var griezties pēc palīdzības. Latvijā tās ir: Latvijas tehnoloģiskais centrs un Latvijas investīciju un attīstības aģentūra.

⁴² Eureka, *Our History*, pieejams <https://www.eurekanetwork.org/about-us/eureka-history>, (skatīts 27.04.2021)

⁴³ European Commission, *Enterprise Europe Network: About Enterprise Europe Network*, pieejams <https://een.ec.europa.eu/about/about>, (skatīts 27.04.2021)

Europe Direct ir Eiropas Komisijas veidota atbalsta sistēma, kas atbildēs visus jautājumus par Eiropas Savienību. Šis pakalpojums ir bezmaksas, un ir labs palīgs jaunajiem uzņēmējiem, lai noskaidrotu sev visus interesējošos jautājumus par ES finanšu līdzekļiem un budžeta iespējām.

Tā kā startup uzņēmumu finansēšanas veidi ir krasi atšķirīgi no ierastajiem – kredītu vietā uzņēmēji cenšas iegūt atbalstu no investoriem, laboratorijām un biznesa enģeļiem, ir ļoti svarīgi palielināt riska faktoru, un uzticēties vēl nepārbaudītām iniciatīvām.⁴⁴

Pēc autores domām, katram ES reģistrētajam, startup uzņēmējam ir iespējas atrast sev piemērotu atbalstu – informatīvu vai finansiālu, nepieciešama tikai dziļa izpēte, vēlme iesaistīties starptautiskos projektos un laiks, kas tiek ieguldīts vajadzīgo kritēriju un dokumentu sagatavošanai, lai veiksmīgi izietu atlases procesu, un iegūtu ES atbalstu biznesa attīstībai.

⁴⁴ M.Trombetti, *The New Prince: Why and How to build a Startup – Money!*, pieejams <https://www.eu-startups.com/2019/09/why-and-how-to-build-a-startup-chapter-11-money/>, (skatīts 27.04.2021)

2. STARTUP UZŅĒMUMI, TO ĪPAŠĪBAS

2.1. Startup uzņēmumu raksturojums

Startup uzņēmums ir tāds uzņēmums vai projekts, ar mērķi atrast, izveidot un attīstīt ekonomisku modeli, ko iespējams straujā tempā attīstīt. Tā ir kompānija, kas veidota ar mērķi ātri attīstīties, bet nefokusējas uz noteiktu ģeogrāfisko atrašanos vietu. Tieši šī mazā atšķirība nošķir startup uzņēmumu no jebkura cita maza uzņēmuma.⁴⁵

Tā kā termins “startup uzņēmums” ir jauns, tam nav vispārpieņemtas, starptautiskai atpazīstamas definīcijas. EK ir norādījusi, ka uzņēmumam jābūt jaunākam par desmit gadiem, un tā produktam vai pakalpojumam, un biznesa modelim jābūt inovatīvam. Startup uzņēmums ir tāds, kas cenšas strauji palielināt apgrozījumu, darbības tirgu un darbinieku skaitu.

Var secināt, ka startup uzņēmumiem svarīga ir tieši attīstība, nevis kāda konkrēta ģeogrāfiskā tirgus iekarošana. Tieši tāpēc startup uzņēmumi bieži vien plašākajai sabiedrības daļai saistās ar tehnoloģijām – uzņēmumi savas piedāvātās preces un pakalpojumus spēj nodrošināt ar interneta starpniecību, jebkurā vietā pasaulē.

Startup uzņēmuma īpašnieks sāks darbu ar tirgus izpēti, problēmas izpēti, risinājuma izveidi, un prototipa attīstīšanu. Vēlāk tiek radīts biznesa modelis, un produkts lēnām sāk iekarot tirgu. Šis process var būt ilgs, parasti 3 gadi un vairāk, līdz ar to ir nepieciešami ilgstoši ieguldījumi, lai uzņēmums varētu attīstīties.⁴⁶

⁴⁵ Robehmed N., 16.12.2013, *What Is A Startup?*, Forbes, pieejams <https://www.forbes.com/sites/nalierobehmed/2013/12/16/what-is-a-startup/?sh=386f8bfe4044> (skatīts 7.1.2021)

⁴⁶ Uy M.A., Foo M., Ilies R., *Perceived progress variability and entrepreneurial effort intensity: The moderating role of venture goal commitment*, Journal of Business Venturing. **30** (3): 375–389, pieejams <https://www.worldcat.org/title/journal-of-business-venturing/oclc/863030166> (skatīts 08.01.2021)

Startup uzņēmumiem ir raksturīga ātra attīstība, inovācijas un lielākas iespējas riskēt, nekā ierastajiem MVU, jo to izmantotie finansiālie instrumenti un budžeta līdzekļi atšķiras no tradicionālajiem uzņēmumiem un korporācijām.

Startup uzņēmums no mazā un vidējā uzņēmuma atšķiras ar to, ka startup uzņēmums nav atkarīgs no atrašanās vietas, ir balstīts uz inovācijām un ir radīts ar mērķi ātri augt un attīstīties.

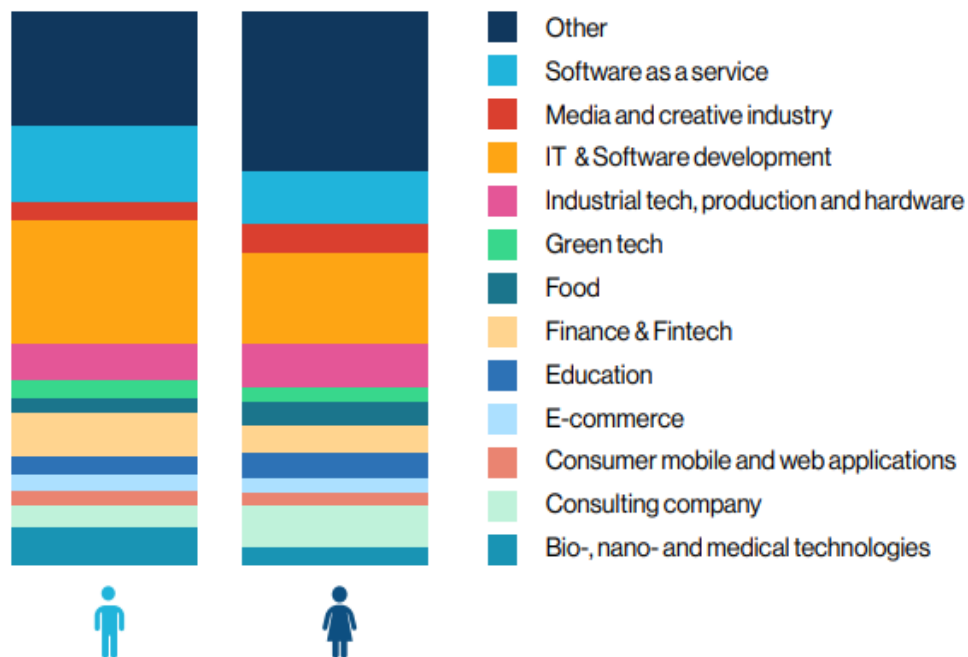
Startup uzņēmumu attīstību var iedalīt piecās lielās fāzēs:

- Idejas fāze – koncepta attīstības fāze, kad uzņēmums vēl neiegūst peļņu;
- Startup fāze- tiek izveidots produkts vai pakalpojums, ar mērķi to tirgot;
- Augšanas fāze – pieprasījums pēc produkta vai pakalpojuma strauji pieaug;
- Vienmērīgā fāze – business ir vienmērīgs, bez straujiem pieaugumiem;
- Slēgšanas fāze – uzņēmums vairs neienes peļņu, tas tiek slēgts, vai atkal nonāk idejas fāzē.

Tātad, startup uzņēmumi tiek radīti ar domu aizpildīt tukšo vietu tirgū, atrisināt kādu problēmu, kas sabiedrībai ir aktuāla. Tā kā tirgus izpētes posms un prototipa izstrādāšana ir ilgs laika periods, jaunajiem uzņēmumiem ir svarīgi, lai būtu iespēja iegūt finansiālo atbalstu. Tieši tādēļ lielu popularitāti ir ieguvuši dažādi biznesa inkubatori, ideju konkursi, investoru sapulces u.c. pasākumi, kur jaunie uzņēmēji cenšas pārliecināt investorus par savu ideju. Pēdējo piecu gadu laikā arī ES sniegtais finansiālais atbalsts startup uzņēmumiem ir palielinājies, tā rezultātā vērojama strauja startup ekosistēmu attīstība vairākos Eiropas reģionos.

Startup uzņēmumu ekosistēmas parasti ir vietēja mēroga, kā lielākās ES teritorijā 2020.gadā var minēt Londonu, Berlīni un Parīzi, kam seko Stokholma, Lisabona un Amsterdama. Šo ekosistēmu veidošanos tieši ietekmē valstu regulējumi, universitāšu atbalsts inovācijām, nodokļu reformas un ES finansiālais atbalsts.

Balstoties uz European Startup Monitor 2019.gada datiem, startup uzņēmumu veidotāji lielākoties ir vīrieši, 38 gadu vecumā. Attēlā zemāk redzams jomu sadalījums starp vīriešu un sieviešu vadītajām startup kompānijām Eiropā.

2.1.att. Startup uzņēmumu sadalījums pa nozarēm starp vīriešu un sieviešu uzņēmējiem.⁴⁷

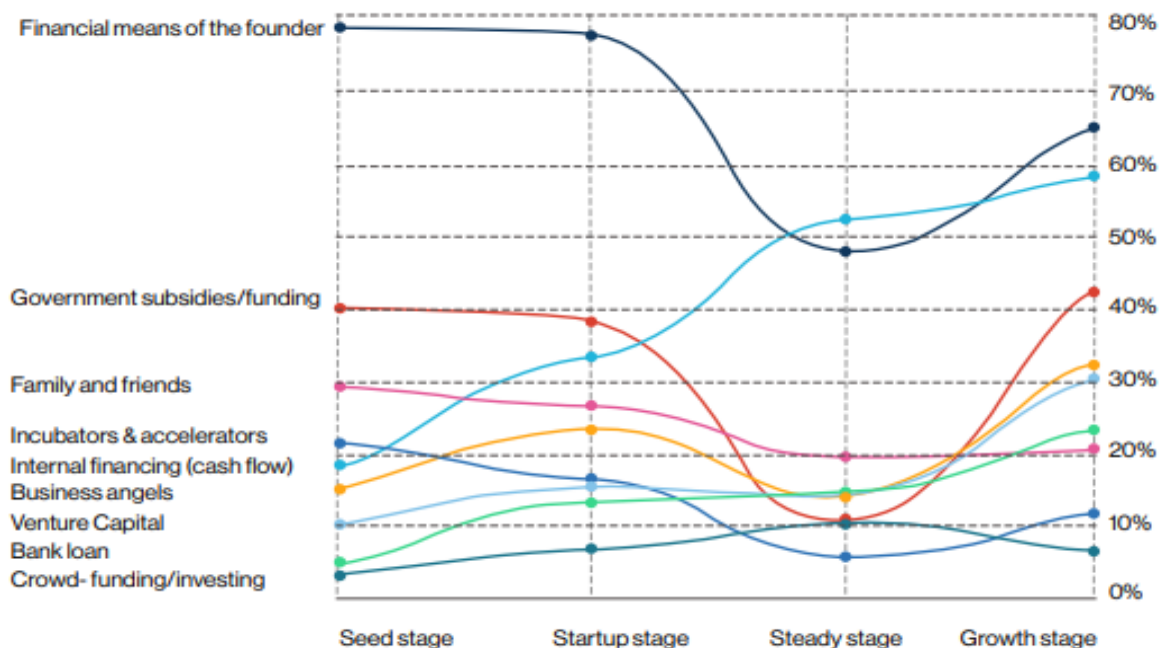
Redzams, ka vīrieši vairāk pārvalda IT jomu, programmatūru servisus un fintech uzņēmumus, bet sievietes – mediju, izglītības un konsultēšanas servisu uzņēmumus. Līdzīgs sieviešu un vīriešu vadītāju sadalījums redzams industriālo tehnoloģiju, zaļo tehnoloģiju un vides aizsardzības, un mobilo un web aplikāciju uzņēmumos.

Viens no nozīmīgākajiem ekonomiskajiem ieguldījumiem, ko sniedz startup uzņēmumi, ir jaunu darba vietu radīšana. Darbinieku pieņemšanas ātrums atkarīgs no tā, kurā fāzē startup uzņēmums atrodas. Eurostat datu apskate parāda, ka uzņēmuma “idejas fāzē”, vidēji ir nodarbināti 3.5 darbinieki. Uzņēmumam paliekot ienesīgam un attīstoties, darbinieku skaits palielinās līdz vidēji 15.1 darbiniekam augšanas fāzē. Jāņem vērā tas, ka startup uzņēmumu vidū ir diezgan populāri pieņemt darbiniekus uz pusslodzi, vai uz noteikta projekta laiku.

⁴⁷ European Startup Monitor, 2019/2020, p.5 pieejams http://www.europeanstartupmonitor2019.eu/EuropeanStartupMonitor2019_2020_21_02_2020-1.pdf, (skatīts 29.04.2021)

Darba vietu nodrošināšana un veidošana ir viens no lielākajiem ES mērķiem Europe 2030 stratēģijā, tāpēc startup uzņēmumu finansiālais atbalsts ir nozīmīgs, un tiek attīstīts un uzlabots, lai šo mērķi sasniegtu.

Arī tas, kā uzņēmumi tiek finansēti, atšķiras atkarībā no tā, kurā attīstības posmā startup uzņēmums atrodas. Dažādās uzņēmuma attīstības fāzēs finansiālā atbalsta ieguves avoti būs atšķirīgi, un tas pamatojams ar startup uzņēmuma attīstības ātrumu.

2.2.att. Visbiežāk izmantotie finanšu avoti katrā startup uzņēmuma attīstības fāzē.⁴⁸

Attēlā redzams, ka iekšējais finansējums, jeb naudas plūsma no pārdotajiem produktiem un pakalpojumiem, kā arī bankas aizdevumi iegūst pieaugošu nozīmi vēlākajos attīstības posmos, kad startup uzņēmumi palielina savu klātbūtni tirgū un to darbības loks paplašinās. Šāda tendence novērojama arī visos citos finanšu avotos, izņemot finansiālo atbalstu no ģimenes un draugiem, kā arī inkubatoriem vai akselatoriem. Tas ir tāpēc, ka biznesa inkubatori un akselatori ir paredzēti, lai

⁴⁸ European Startup Monitor, 2019/2020. p. 11., pieejams http://www.europeanstartupmonitor2019.eu/EuropeanStartupMonitor2019_2020_21_02_2020-1.pdf, (skatīts 29.04.2021)

uzņēmums veiksmīgi spertu pirmos soļus, tādēļ ģimenes un draugu atbalsts kļūst mazāk nepieciešams, un var tikai ierobežot uzņēmējdarbību. Ir jāpiezīmē, ka sasniedzot vienmērīgo fāzi, ir redzams kritums gandrīz visos finanšu avotos, izņemot iekšējo finansējumu (naudas plūsma) un bankas aizdevumus. Tas saistīts ar to, ka bankas nav ieinteresētas startup uzņēmumu finansēšanā to agrīnajos posmos, jo izaugsmes perspektīvas ir niecīgas. Vienīgais avots, kas gandrīz nemainās visā uzņēmuma darbības laikā ir valdības subsīdijas un ES finansējums.

Startup uzņēmumu finansējumā lielāko lomu spēlē paša uzņēmuma vadītāja starta kapitāls, kā arī atbalsts visa uzņēmuma darbības ilgumā. Ļoti svarīgs ir valsts un ES fondu atbalsts, kas visvairāk nepieciešams uzņēmuma sākuma posmos.

European Startup Monitor veiktajā aptaujā startup uzņēmumu vadītāju vidū atklājies, ka lielākās problēmas, ar ko jaunie uzņēmēji saskaras ir: necaurredzamība, korupcija un legālā neskaidrība, visbiežāk valstu līmenī. Tāpat negatīvi tiek vērtēta izglītības sistēma, jo tā neiekļauj biznesa mācību, kā vienu no galvenajiem priekšmetiem. Vēl viens svarīgs punkts, ko būtu nepieciešams uzlabot, ir imigrācijas likumi, jo tie sarežģī darbinieku ieceļošanu, ja tie nav no ES valstīm.⁴⁹

Šie šķēršļi ir atšķirīgi gandrīz jebkurai dalībvalstij, jo, lai arī ES pamatnostādnes ir vienas un tās pašas, katrai valstij var būt arī savi regulējumi, kas ierobežo vai, tieši otrādi, attīsta uzņēmējdarbību un jauno uzņēmēju piesaisti valstij, vai konkrētam reģionam.

G20 forums un OECD tādēļ kopā izstrādājuši Augsta Līmeņa principus MVU finansēšanai:

1. Noteikt MVU finansēšanas vajadzības un trūkumus un uzlabot pierādījumu bāzi;
2. Stiprināt MVU piekļuvi tradicionālajam banku finansējumam;
3. Ļaut MVU piekļūt dažādiem netradicionāliem finansēšanas instrumentiem un kanāliem;
4. Veicināt MVU un neformālo uzņēmumu finansiālo iekļaušanu un atvieglot piekļuvi

⁴⁹ European Startup Monitor, 2019/2020., p.20., pieejams http://www.europeanstartupmonitor2019.eu/EuropeanStartupMonitor2019_2020_21_02_2020-1.pdf, (skatīts 29.04.2021)

- oficiāliem finanšu līdzekļiem un pakalpojumiem;
5. Izveidot regulu, kas atbalsta virkni MVU finansēšanas instrumentu, finanšu stabilitātes un ieguldītāju aizsardzības nodrošināšanu;
 6. Uzlabot pārredzamību MVU finanšu tirgus;
 7. Uzlabot MVU finanšu prasmes un stratēģisko redzējumu;
 8. Pieņemt riska dalīšanas principus publiski atbalstītiem MVU finanšu instrumentiem;
 9. Veicināt savlaicīgus maksājumus komercdarījumos un publiskajos iepirkumos;
 10. Izstrādāt publiskas programmas MVU finansēšanai, kas nodrošina papildināmību, izmaksu efektivitāti un draudzīgumu lietotājam;
 11. Uzraudzīt un novērtēt valsts programmas, lai uzlabotu MVU finansējumu.⁵⁰

Šo principu ieviešana dzīvē veicinās MVU un startup uzņēmumu attīstību.

ES un visām tās dalībvalstīm būtu nepieciešams atvieglot un standartizēt regulējumus, lai jaunajiem uzņēmējiem sniegtu iespēju un atbalstītu tos, neradot papildus birokrātijas slogu, jo tas bieži vien ir šķērslis uzņēmumu attīstībai un izveidei. Apstākļiem, lai nodibinātu jaunu uzņēmumu, vai attīstītu savu inovāciju, jābūt vēl optimālākiem, kā tie ir tagad, lai uzlabotu vispārējo situāciju ES un palielinātu tirgus konkurētspēju gan Eiropā, gan ārpus tās robežām.

2.2. Startup uzņēmumi Baltijas valstīs

Baltijas valstu startup uzņēmumu ekosistēma ir stabili ieņēmusi savu vietu Eiropas startup uzņēmumu kultūrā kā inovatīva, augoša un interesanta investoriem. Tomēr ir traucēkļi, kas neļauj IKT nozarei un startup uzņēmumiem attīstīties vēl ātrāk.

⁵⁰ OECD, *SME Ministerial Conference: Enhancing SME access to diversified financing instruments, Plenary session 2*, 2018, Mexico, pieejams <https://www.oecd.org/cfe/smes/ministerial/documents/2018-SME-Ministerial-Conference-Plenary-Session-2.pdf>, (skatīts 30.04.2021)

Kopš 2000. gadu sākuma, Baltijas valstu ekonomiskais stāvoklis ir strauji attīstījies. No trijām Baltijas valstīm, Latvija, laika posmā no 2000.-2007.gadam piedzīvojusi visstraujāko IKP gada pieaugumu – vidēji 8.5% gadā. Igaunijā vidējais pieaugums šajā laika periodā bija 8%, bet Lietuvā 7.6%. Baltijas valstis attīstījās krietni ātrāk par citām ES valstīm, kuru vidējais IKP pieaugums bija 2.6%. 2008.gada globālā krīze Latviju skāra smagāk nekā citas valstis, IKP sarūkot par -6.9% gadā, un izaugsme pēc tam atsākās lēnāk, nekā citās Baltijas valstīs.⁵¹

Šīs tūkstošgades sākums bija labs brīdis straujai Baltijas valstu izaugsmei, jo tās, nesēn tikušas vaļā no PSRS sistēmas, varēja attīstīties un iegūt starptautisku atpazīstamību.

Iedzīvotāju novecošana un Covid-19 krīze ir galvenie cēloņi Baltijas valstu izaugsmes potenciāla kavēšanai. Laika posmā no 2000.-2017.gadam, no Baltijas valstīm emigrēja aptuveni 10% iedzīvotāju darbaspējīgā vecumā, un Latvijas rādītāji bija vissliktākie visā OECD valstu kopumā, jo darbaspējīgo iedzīvotāju skaits samazinājās par 21%.

Savukārt, izaugsmes virzītājspēki, kuri Baltijas valstīs bija novērojami pirms 2008.gada krīzes – liela kapitāla ieplūde, nekustamā īpašuma plaukums un ātra parādu uzkrāšanās, nevar turpināt nākotnes izaugsmi šajā reģionā. Turpmākā reģiona izaugsme ir atkarīga no produktivitātes palielināšanās.⁵²

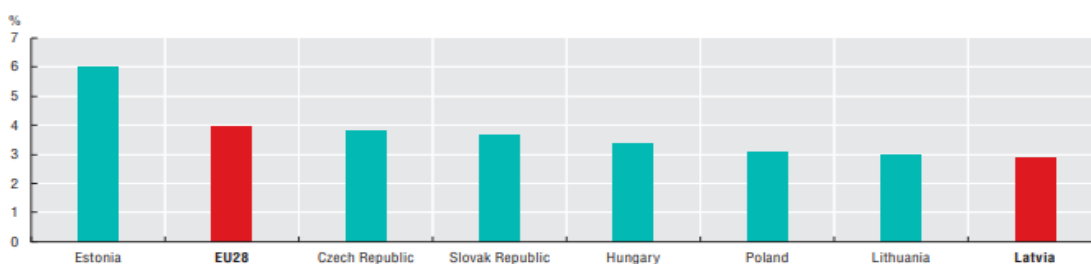
Tas parāda, ka Baltijas valstu galvenais uzdevums ir palielināt vērtību saražotajiem produktiem un pakalpojumiem, un lielu lomu tajā spēlē uzņēmumu un valsts organizāciju digitalizācija, jo tas ir svarīgs faktors lēnai produktivitātes izaugsmei Baltijas valstīs. Latvijas uzņēmumi, kas izmanto digitālās tehnoloģijas uzņēmējdarbībā atpaliek no citām OECD valstīm, un inovāciju pielietošana ir zema.

⁵¹ OECD, *Reviews of Digital Transformation: Going Digital in Latvia*, 2021, p.19 pieejams <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/8eec1828-en.pdf?expires=1619778592&id=id&accname=guest&checksum=3601199266E236D530335F954406AEE0>, (skatīts 30.04.2021)

⁵² Blanchard O., Griffiths M., Gruss B., *Boom, Bust, Recovery: Forensics of the Latvia crisis*, 2013, pieejams https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/07/2013b_blanchard_latvia_crisis.pdf, (skatīts 30.04.2021)

Digitālās tehnoloģijas var palielināt uzņēmumu produktivitāti visās ekonomikas nozarēs. Lielie dati un datu analīze var palīdzēt uzņēmumiem labāk izprast savus ražošanas procesus un klientu un sadarbības partneru vajadzības, kā arī vispārējo uzņēmējdarbības vidi. Digitālās tehnoloģijas var arī uzlabot uzņēmumu spēju piekļūt dažādiem finanšu instrumentiem, kas atkal palīdzētu uzlabot to veiktspēju. Visbeidzot, tiešsaistes platformas var atbalstīt zemo tehnoloģiju produktivitāti pakalpojumu firmās, piemēram, nodrošinot tām rezervēšanas iespējas un efektīvus saskaņošanas algoritmus, pamatojoties uz patērētāju pārskata un vērtēšanas sistēmām.⁵³

Baltijas valstu vidū Latvija izceļas ar sliktām IKT prasmēm, jo vairāk nekā pusei iedzīvotāju, un 67% bezdarbnieku trūkst digitālo pamatprasmju. Latvijā ir viszemākais IKT speciālistu īpatsvars nodarbinātība Eiropas Savienībā, kamēr Igaunija ir priekšā ES vidējajiem rādītājiem.

2.3.att. Nodarbināto IKT speciālistu īpatsvars ES, 2018.gadā.⁵⁴

2016. gadā Latvijas valdība iztērēja tikai 0,15% no IKP mērķtiecīgai konkrētu grupu IKT apmācībai, piemēram, bezdarbnieku un neaktīvu vai nodarbinātu indivīdu, kuriem draud piespiedu darba zaudēšana apmācībā. Tajā pašā laikā Igaunijā IKT apmācībām tika tērēti 0,21% no IKP, un Lietuvā 0,24%. Visā OECD tie bija vidēji 0,36% no IKP.⁵⁵

⁵³ OECD, *Going Digital: Shaping Policies, Improving Lives*, 2019, OECD Publishing, Paris, pieejams <https://doi.org/10.1787/9789264312012-en>, (skatīts 30.04.2021)

⁵⁴ Eurostat, *Digital Economy and Society database*, pieejams <http://ec.europa.eu/eurostat/web/digital-economy-and-society/data/database>, (skatīts 30.04.2021)

⁵⁵ OECD, *“How does Latvia compare?” The New OECD Jobs Strategy: Good Jobs for All in a Changing World of Work*, 2018, OECD, Paris, pieejams www.oecd.org/latvia/jobs-strategy-LATVIA-EN.pdf, (skatīts 30.04.2021)

Tas norāda uz nevienlīdzību Baltijas valstu IKT nozares attīstībā, līdz ar to arī startup uzņēmumu attīstībā. Katrai valstij ir sava pieeja un stratēģija, lai nodrošinātu digitalizācijas attīstību, kas nodrošinātu arī startup uzņēmumu izveidi.

2.2.1 Latvijas uzņēmējdarbības politikas un startup uzņēmumu raksturojums

Latvijas startup uzņēmumu ekosistēma ir maza, bet daudzveidīga – tā sastāv no augsti motivētiem, multilingvāliem, talantīgiem cilvēkiem dažādos vecumos, kas nākuši no dažādām nozarēm. Startupu vide ir dinamiska un strauji augoša. Lai šo vidi attīstītu ir prasmīgi jāapskata vairāki faktori, kas ietekmē attīstību. Latvijas startup infrastruktūra sastāv no vairāk kā 400 reģistrētiem startup uzņēmumiem, plaša investoru un biznesa enģeļu loka, daudzveidīga modernu koplietošanas ofisu klāsta, vairākiem biznesa inkubatoriem, ko atbalsta gan valdība, gan izglītības sistēma un privātie investori, kā arī simtiem konferenču, hakatlonu un citiem pasākumiem, kas saved kopā līdzīgi domājošos.⁵⁶

Latvijas startup uzņēmumi ir daudzveidīgi, un pārstāv visdažādākās nozares – izglītību, medicīnu, kultūru, modi un dizainu, informāciju tehnoloģijas un citus. Plašais speciālistu loks ir lielisks rīks, lai piesaistītu jaunus investorus, ārvalstu speciālistus un pat konkurentus. Latvijas valdība atbalsta startup uzņēmumus, piemērojot nodokļu atvieglojumus.

OECD šī gada februārī ir publicējis pētījumu “Digitālais ceļš Latvijā (Going Digital in Latvia)”, kur tika pētīta esošā situācija gan informāciju tehnoloģiju nozarē, gan startup uzņēmumu attīstības iespējas, un tika izstrādāti priekšlikumi, lai uzlabotu valsts situāciju nākotnē.

Pētījumā tika noskaidrots, ka Latvijā labi darbojas gan fiksētās, gan mobilās ātrgaitas tīkli, tomēr vēljoprojām pastāv pārlietu lielas atšķirības starp tīklu jaudu pilsētās un lauku reģionā. Pastāv arī bažas par konkurenci fiksētās platjoslas tirgū, kur pašreizējā operatora daļa ir 56%. Tas nav pozitīvs rādītājs, jo nenorāda uz labu situāciju jaunajiem uzņēmējiem, kas vēlas uzsākt savu digitālo uzņēmējdarbību. Latvija pēdējos gados ir guvusi ievērojamus panākumus interneta

⁵⁶ Investment and Development Agency of Latvia, Start-up Ecosystem, 12.02.2020, pieejams <https://www.liaa.gov.lv/en/invest-latvia/start-ecosystem> (skatīts 6.01.2021)

lietošanā, tomēr Latvijas cilvēki tomēr paliek mēreni interneta lietotāji, bet uzņēmumi atpaliek no uzņēmumiem OECD valstīs.⁵⁷

Tas ietekmē ātrumu, kādā Latvija turpinās attīstīties, jo digitālās prasmes ir svarīga, veiksmīgu startup uzņēmumu attīstības sastāvdaļa.

Kopš 2000. gadu sākuma Latvijā ir vērojama strauja izaugsme un augstāka dzīves līmeņa paaugstināšanās. Laika posmā no 2000. līdz 2019. gadam IKP pieaugums (3,6% gadā) bija viens no spēcīgākajiem Eiropas Savienībā, un daudz augstāks nekā OECD vidējais rādītājs (1,8%). Bezdarbs ir strauji samazinājies no 2010. gada augstajiem rādītājiem (19,5%) līdz 6,3% 2019. gadā, kas veicināja spēcīgu reālo algu pieaugumu (46% salīdzinājumā ar 2012. – 2018. gadu). Neskatoties uz augstākām vienības izmaksām, eksports ir pieaudzis, it īpaši augsto tehnoloģiju produktu jomā. Neskatoties uz šo labo sniegumu, Latvija saskaras ar ievērojamiem izaicinājumiem. Tās iedzīvotāju skaits strauji samazinās novecošanas un emigrācijas dēļ, kā rezultātā novērojams tirgū nepieciešamo prasmju trūkums, un digitālā neizglītība. OECD valstīs produktivitātes pieaugums samazinājās pēc 2008. gada globālās krīzes, īpaši mazo valstu iedzīvotāju vidū. Valsts izaugsmes perspektīvas ir drūmas, pateicoties COVID-19 pandēmijas ietekmei uz pasaules ekonomiku. Reģionālās ienākumu atšķirības uz vienu iedzīvotāju un bezdarbs ir liels, bet nabadzība joprojām ir augsta. Tas var palīdzēt arī palielināt nodokļu sistēmas efektivitāti, piemēram, uzlabojot nodokļu aprēķināšanu un iekasēšanu, vairāk resursu nodrošinot valsts politikai. Šo problēmu risināšanā galvenā loma ir digitālās transformācijas veicināšanas politikai. Digitālās tehnoloģijas veicina inovāciju un produktivitāti uzņēmumos, īpaši mazos un vidējos uzņēmumos. Latvijai būtu jāīsteno saskaņotu pasākumu kopums, lai:

1. Uzlabotu digitālās prasmes:

- Atgriezt informācijas un komunikāciju tehnoloģiju (IKT) apmācības, kas tika veidotas Trešā tēva dēla programmas ietvaros, nodrošināt bibliotēkām pietiekamu daudzumu

⁵⁷ OECD, *Reviews of Digital Transformation: Going Digital in Latvia*, 2021, p.13- 15 , pieejams <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/8eec1828-en.pdf?expires=1619778592&id=id&accname=guest&checksum=3601199266E236D530335F954406AEE0>, (skatīts 30.04.2021)

IKT resursu, un izveidot kopienas IKT apmācības programmām;

- Atbalstīt moduļu programmu izstrādi augstākajā izglītībā, lai tā ietvertu IKT;
- Stiprināt saikni starp arodskolām un uzņēmumiem, kuros strādā IKT speciālisti;
- Atvieglot ārzemju IKT speciālistiem, vai tiem, kuri ir pabeiguši IKT studijas Latvijā, iespēju uzturēties un strādāt valstī.

2. Palielinātu uzņēmumu digitālās spējas:

- Izveidot digitālā atbalsta programmu, lai atbalstītu MVU nozarēs ar zemu digitālās izmantošanas līmeni;
- Sniegt konsultācijas un atbalstu uzņēmuma vadībai, lai palīdzētu uzņēmumiem panākt ļoti digitalizētu uzņēmumu panākumus, un iekarot vietu tirgū;
- Ieviest stimulus uzņēmumiem tiešsaistē sazināties ar valdību;
- Apvienot digitālās pārvaldes finansējumu vienā ministrijā, kura pēc tam var noteikt prioritātes saskaņā ar valsts un ES stratēģiju;
- Izveidot civildienesta apmācības programmu par IKT izmantošanu un e-pārvaldes pakalpojumu izstrādi, un izdot labas prakses rokasgrāmatu;
- Veicināt atvērto datu ekosistēmu. Izveidot aģentūru, lai pētnieki varētu piekļūt veselības un sociālās aprūpes datiem.

3. Veicinātu uzticību digitālajai videi:

- Veicināt digitālās drošības stratēģiju visaugstākajā pārvaldes līmenī;
- Labāk integrēt digitālās drošības stratēģiju ar Informācijas sabiedrības attīstības vadlīnijām;
- Veicināt kvalifikācijas celšanas un darbaspēka apmaiņas programmas starp valsts iestādēm;
- Uzlabot ieinteresēto personu un starptautisko sadarbību digitālās drošības jomā, it īpaši ar citām Baltijas valstīm;
- Nodrošināt Datu valsts inspekcijai (DVI) nepieciešamos cilvēkresursus un finanšu resursus, lai tā efektīvi varētu veikt savus uzdevumus;
- Izstrādāt DVI vadlīnijas par privātumu un privātuma pārvaldības programmām, pamatojoties uz esošajām labajām starptautiskajām praksēm;
- Veicināt sadarbību starp DVI un citām valstīm, piemēram, pievienojoties Globālajam

- privātuma izpildes tīklam;
- Izveidojot atbilstošu mākslīgā intelekta un interneta datu pārvaldību, izmantojot turpmāku sadarbību ar starptautiskajiem forumiem, piemēram, OECD;
 - Uzlabot patērētāju informētību par jautājumiem, kas saistīti ar e-komerciju;
 - Uzlabot pierādījumus par patērētāju sūdzībām, kas saistītas ar e-komerciju, un novērtēt strīdu izšķiršanas un tiesiskās aizsardzības sistēmas efektivitāti;
 - Uzlabot pārrobežu izpildes sadarbību Eiropas Savienībā un ārpus tās;
 - Koncentrēties uz digitalizāciju kā galveno inovācijas un izaugsmes veicinātāju;
 - Veicināt digitālās inovācijas, lai risinātu Latvijas sabiedriskās un ekonomiskās problēmas;
 - Palielināt pētniecības finansējumu projektiem, kas saistīti ar IKT;
 - Paaugstināt pētījumu kvalitāti, izmantojot konkurētspējīgus līdzekļus, un lielāku privāto līdzfinansējumu sistemātisku novērtējumu;
 - Novērtēt IT klastera, IT kompetences centra un citu ar IKT saistītu organizāciju struktūras un skaidri noteikt to attiecīgās lomas;
 - Definēt skaidras budžeta apropriācijas informācijas sabiedrības attīstības pamatnostādņem;
 - Institucionalizēt digitālās transformācijas politikas koordinācijas mehānismu (piemēram, ieceļot premjerministra vietnieku koordinatora lomā).⁵⁸

Šie priekšlikumi parāda, kādas darbības Latvijas valdībai būtu jāveic, lai nodrošinātu veiksmīgu sabiedrības, valsts iestāžu un privāto uzņēmumu digitalizāciju, kas atkal pozitīvi ietekmētu Latvijas IKP un nodrošinātu straujāku startup uzņēmumu un zinātnes attīstību.

Latvijas lielākais startup uzņēmumu atbalstītājs Magnetic Latvia Startup, kas pazīstams arī kā StartupLatvia, ir gatavs atbalstīt jauno uzņēmumu sākot no brīža, kad radusies ideja, līdz pat uzņēmuma slēgšanas stadijai.

⁵⁸ Turpat.

Ir izveidots Jaunuzņēmumu darbības atbalsta likums, kas izveidots ar mērķi veicināt jaunuzņēmumu veidošanos Latvijā, tādējādi sekmējot pētniecību, kā arī inovatīvu ideju, produktu vai procesu izmantošanu saimnieciskajā darbībā (pētniecības produktu komercializāciju).⁵⁹

Pateicoties šim likumam, jaunajiem uzņēmējiem ir pozitīvāka vide, lai iesāktu un uzņēmējdarbību un veicinātu jaunos uzņēmējus savu MVU reģistrēt tieši Latvijā.

Ir pieejama arī vīza, kas paredzēta ne ES dalībvalstu iedzīvotājiem, kuri vēlas uzsākt savu uzņēmējdarbību Latvijā. Vienā startup uzņēmumā 5 tā vadītāji var būt cilvēki ar šādu vīzu, kura ir derīga līdz 3 gadiem.

Veiksmīgu vidi uzņēmumu attīstībai veicina arī biznesa inkubatori, piemēram LU Biznesa inkubators, ALTUM garantijas un atbalsta sistēmas uzņēmējiem, un dažādi citi finansiālie līdzekļi, kas attīstītu uzņēmuma izaugsmi, atpazīstamību un peļņu.

Aplūkojot European Startups datus⁶⁰, Latvijā šobrīd ir 515 aktīvi startup uzņēmumi, kuru kopējais darbinieku skaits sastāda apmēram 7500 cilvēku. Latvijas startup ekosistēmas vērtība ir aptuveni 2.4 miljardi ASV dolāru. Tas parāda, ka Latvijas startup kultūra attīstās, un ar laiku turpinās pieaugt, sabiedrībai attīstoties līdz ar to.

Latvijai ir labs potenciāls, lai kļūtu par vienu no startup uzņēmumiem draudzīgajām valstīm Eiropā, bet lai līdz tam nonāktu, jāpārvar daži šķēršļi, piemēram valsts iesaiste finansējuma piesaistīšanā un iedzīvotāju digitālo zināšanu palielināšana.

2.2.2. Lietuvas uzņēmējdarbības politikas un startup uzņēmumu raksturojums

⁵⁹ *Jaunuzņēmumu darbības atbalsta likums*, Likumi.lv, 23.11.2016, pieejams <https://likumi.lv/ta/id/287272-jaunuznemumu-darbibas-atbalsta-likums> (skatīts 06.01.2021)

⁶⁰European Startups, Ecosystem metrics, pieejams [https://app.europeanstartups.co/metrics/ecosystem/f/location/allof United%20Kingdom_Germany_France_Israel_Sweden_Switzerland_Netherlands_Spain_Latvia_Lithuania_Estonia/rows/startups_count,unicorns_count,future_unicorns_count,years_funding_number,years_funding_amount,years_exits_amount,employees_number,current_year_ecosystem_value,years_new_funds,startups_count_founded_since_2010](https://app.europeanstartups.co/metrics/ecosystem/f/location/allof%20United%20Kingdom_Germany_France_Israel_Sweden_Switzerland_Netherlands_Spain_Latvia_Lithuania_Estonia/rows/startups_count,unicorns_count,future_unicorns_count,years_funding_number,years_funding_amount,years_exits_amount,employees_number,current_year_ecosystem_value,years_new_funds,startups_count_founded_since_2010), (skatīts 02.05.2021)

Lietuva ir apņēmusies izveidot jaunajiem uzņēmējiem draudzīgu vidi, nodrošinot nesarežģītu procesu uzņēmuma vai organizācijas izveidošanā. Lietuva ir vienpadsmitajā vietā pasaulē, kā valsts, kur atvieglota uzņēmējdarbības uzsākšana, un trešajā vietā Eiropā, kā valsts ar vienu no zemākajiem ienākuma nodokļiem.⁶¹

Tādējādi Lietuva nodrošina vienkāršu ceļu jaunajiem uzņēmējiem, un parāda sevi kā labu potenciālo uzņēmuma reģistrēšanas valsti ārzemniekiem.

Lietuvā ir daudz atbalsta organizāciju startup uzņēmumiem, neatkarīgi no tā, kurā uzņēmuma attīstības fāzē tie atrodas. Kā lielākos var minēt Verslo Mentoriai, Enterprise Lithuania, GOVTECH Lab, Lithuanian Innovation Centre un citus. Šīs organizācijas gan palīdz piesaistīt finansējumu no investoriem, valsts un ES fondiem, gan nodrošina mentoru atbalstu, lai jaunie uzņēmēji nepiedzīvotu izdegšanas sindromu un attīstītu savas vadības spējas.

Viļņā ir arī Viļņas Startup muzejs, kur var aplūkot lielāko Lietuvas startup uzņēmumu veiksmes stāstus, un iedvesmotu jaunus inovatorus.

Lietuvas lielākie startup uzņēmumi pārstāv dažādas nozares, bet populārākās ir e-komercija, transports, fintech un 3D printēšana.

Lietuvas attīstības stratēģijā “Lietuva 2030”, kuru apstiprinājis Seims, kā viens no galvenajiem mērķiem minēts uzņēmējdarbības un pašnodarbinātības veicināšana. Lietuva cenšas veidot “gudru” ekonomiku, intensīvi izmantojot zinātniskās zināšanas, uz inovācijām balstītas uzņēmējdarbības stimulēšanu un lietuviešu konkurētspējas palielināšanu uzņēmumiem. Stratēģija uzsver nepieciešamību pēc uzņēmējdarbībai labvēlīgas vides un aicina censties vienkāršot uzņēmējdarbības noteikumus. Kā augsta līmeņa dokumentā, tajā nav ieskicēti īpaši pasākumi uzņēmējdarbības veicināšanai starp galvenajām sociālajām mērķa grupām, piemēram, jauniešiem, sievietēm, migrantiem, ilgstošiem bezdarbniekiem, vecāka gadagājuma cilvēkiem un cilvēkiem ar invaliditāti. Tāpat Nacionālajā progresa programmā 2014. – 20. gadam, ir noteiktas vairākas prioritātes, tostarp “ekonomiskai izaugsmei labvēlīgas vides” radīšana. Tas nozīmē, centienus radīt

⁶¹ Startup Lithuania, Entry to Lithuania, pieejams <https://www.startuplithuania.com/entry-to-lithuania/#about-lithuania>, (skatīts 02.05.2021)

labvēlīgus apstākļus uzņēmējdarbībai un ilgtspējīgai uzņēmējdarbībai. Paredzētie pasākumi ietver uzņēmējdarbības veicināšanas pakalpojumus uzņēmējdarbības uzsākšanai un finanšu avotu pieejamības nodrošināšanai uzņēmējdarbības uzsākšanai un attīstībai. Programma uzsver uzņēmējdarbības prasmju attīstīšanu bērniem un jauniešiem, atbalstot integrētas programmas uzņēmējdarbības prasmju veicināšanai. Lietuvas Uzņēmējdarbības rīcības plāns 2014. - 20. gadam, ko apstiprinājis Ekonomikas ministrs, definē darbības uzņēmējdarbības konsekventas izaugsmes un veicināšanas virzienā. Darbības plāns nosaka trīs uzdevumus, kas vērsti uz uzņēmējdarbības līmeņa paaugstināšanu valstī:

- izveidot konsekventu un nepārtrauktu uzņēmējdarbības izglītības sistēmu;
- radīt labvēlīgu vidi uzņēmējdarbības uzsākšanai un attīstīšanai;
- uzņēmējdarbības veicināšana, nodrošinot sabiedrisko pakalpojumu pieejamību uzņēmumiem, nošķirot mērķa grupu uzņēmējdarbību (jaunieši, sievietes) un jaunizveidoti uzņēmumi, kā arī sociālo un reģionālo uzņēmējdarbību, tāpat arī attīstot pozitīvu uzņēmēju publisko tēlu.⁶²

Lietuvas mērķi uzņēmējdarbības attīstīšanai ir: nodrošināt uzņēmējdarbības izglītību bērniem un jauniešiem, radīt pozitīvu vidi uzņēmējdarbības uzsākšanai, un atbalstīt minoritāšu grupas uzņēmējdarbības uzsākšanā.

Atbalsts MVU ir noteikts Likumā Nr. VIII-935 par MVU uzņēmumu attīstību. Likums paredz šādus atbalsta veidus MVU:

- nodokļu kredīti un nodokļu atvieglojumi,
- finansiāls atbalsts (piemēram, aizdevumi ar atvieglotiem nosacījumiem, daļēja procentu kompensācija, garantiju izsniegšana, eksporta kredītu apdrošināšana),
- sabiedriskie pakalpojumi biznesa attīstībai, (piemēram, biznesa inkubatori, biznesa informācijas centri, zinātnes un tehnoloģiju parki), un cita veida atbalsts.

⁶² OECD, Inclusive Entrepreneurship Policies: Country Assessment Notes: Lithuania, 2018, pieejams <https://www.oecd.org/cfe/smes/LITHUANIA-IE-Country-Note-2018.pdf>, (skatīts 02.05.2021)

Tiek rīkoti dažādi pasākumi, kas identificēti kā nozīmīgi noteiktām grupām (piemēram, jauniešiem, bezdarbniekiem), lai tie varētu koncentrēties uz uzņēmējdarbības attīstību. Lielākais izaicinājums, izstrādājot atbalstošāku, iekļaujošas politikas sistēmu uzņēmējdarbībā, ir skaidras iekļaujošas uzņēmējdarbības politikas izstrādes un ieviešanas definēšana starp galvenajām ministrijām un atbilstoša vadības un administratīvo vadītāju spēja attīstīt politiku šajā jomā. Turklāt vēl nav skaidru koordinēšanas mehānismu iekļaujošas uzņēmējdarbības politikas darbībai visās attiecīgajās valsts ministrijās, kā arī reģionālajās un vietējo pašvaldību un pilsoniskās sabiedrības organizācijās. Tomēr dažas savstarpēji saistītas darbības, piemēram, jauniešu garantijas ieviešana, nodrošina iespējas veidot ministriju kapacitāti un stiprināt saites starp dažādiem dalībniekiem, kas iesaistīti, izstrādājot un nodrošinot iekļaujošu uzņēmējdarbības atbalstu.⁶³

Lietuvas stratēģiskais plāns 2030. gadam paredz, ka valsts būs viena no draudzīgākajām valstīm pasaulē, tieši startup uzņēmējiem, jo nodrošinās tos ar biznesa inkubatoriem, investoru atbalstu un sakārtotu nodokļu sistēmu.

Pēc European Startup datiem⁶⁴, Lietuvā šobrīd ir 1954 startup uzņēmumi, kuros nodarbināti 22 tūkstoši darbinieku. Lietuva ir pirmajā vietā Baltijas valstu vidū, ja salīdzina startup uzņēmumu un darbinieku skaitu. Lietuvas startup ekosistēma šobrīd ir 2.2 miljardu ASV dolāru vērtībā, kas ir mazāk gan par Latviju, gan Igauniju.

Lietuva ir nostabilizējusies Eiropas tirgū kā stabila un uzņēmējiem draudzīga valsts, tomēr atšķirībā no Igaunijas un Latvijas, tās startup uzņēmumi vēl nav tik veiksmīgi iekarojuši starptautisko tirgu. Tas parāda, ka Lietuva ir izveidojusi labu vidi uzņēmuma izveidošanai, bet lai uzņēmums noturētos tirgū un turpinātu augt, vēl ir jāpiestrādā.

⁶³ Turpat

⁶⁴European Startups, Ecosystem metrics, pieejams https://app.europeanstartups.co/metrics/ecosystem/f/location/allof_United%20Kingdom_Germany_France_Israel_Sweden_Switzerland_Netherlands_Spain_Latvia_Lithuania_Estonia/rows/startups_count,unicorns_count,future_unicorns_count,years_funding_number,years_funding_amount,years_exits_amount,employees_number,current_year_ecosystem_value,years_new_funds,startups_count_founded_since_2010, (skatīts 02.05.2021)

2.2.3. Igaunijas uzņēmējdarbības politikas un startup uzņēmumu raksturojums

Pagaidām Igaunijā ir izveidoti četri, miljardus dolāru lieli startup uzņēmumi: Skype, Playtech, Transferwise un Bolt. Ducis pašmāju startup uzņēmumu jau tiek vērtēti vairāk nekā 100 miljonu ASV dolāru vērtībā. Igaunijas valdība ir vēlējusies nostiprināt Igaunijas, kā startup brīnuma, reputāciju. Valdība ir pielāgojusi likumus, lai atspoguļotu strauji augošo uzņēmumu vajadzības, sākot no startup vīzu ieviešanas, līdz veco noteikumu nogalināšanai, jo tie aizkavēja uzņēmēju dibinātājus, un nesevoja līdzī laīkam. Igaunija ir izteikti digitāla valsts – jau kopš 2002. gada bija iespējams parakstīt dokumentus elektroniski, un balsot tiešsaistē kopš 2005.gada. Igaunija ir pirmajā vietā Pasaules kibernetikas indeksā.⁶⁵

Tas viss parāda, ka Igaunijas valdība jau vairāku gadu garumā strādājusi, lai padarītu Igauniju par vienu no draudzīgākajām valstīm, kur dibināt startup uzņēmumu.

Tā kā Startup Estonia ir valdības iniciatīva, tā cieši sadarbojas ar dažādām Igaunijas ministrijām un ieinteresētajām personām ar mērķi savienot dažādas nozares ar startup kopienu. Kopā ir izvēlētas trīs savstarpējas uzmanības jomas, kas nozīmē sistemātisku un specializētu atbalstu nozarēm ar ilgtermiņa ieguvumiem un lielu potenciālu. Pašreizējās fokusa jomas ir: CyberTech, EdTech un Ida-Viru reģions. Divas startup atbalsta organizācijas ir sākušas darboties kā Startup Estonia, bet vēlāk ir izveidojušās par neatkarīgām vienībām. Startup Estonia sadarbībā ar Igaunijas Vides ministriju 2 gadu garumā sadarbojās ar cleantech. Kopš 2017. gada uz cleantech vērstas iniciatīvas, vadību pārņēma CleanTech ForEst, Igaunijas bezpeļņas organizācija, kas atbalsta un finansē agrīnās stadijas zaļo tehnoloģiju startup uzņēmumus, virzot vides izglītības un enerģētikas ekspertus. 2019. gadā Startup Estonia arī palīdzēja paātrināt Igaunijas startup ekosistēmas attīstību, radot valdības inovāciju laboratoriju, lai sarežģītas problēmas pārvērstu jaunās ekonomiskās konkurences priekšrocībās. Pēc 6 mēnešus ilga izpētes un sākuma posma, kura laikā pirmā komandu partija tika uzņemta programmā Accelerate Estonia, projekts kļuva neatkarīgs no Startup Estonia, taču ir palicis ciešā sadarbībā.⁶⁶

⁶⁵ Startup Estonia, Value for startups, pieejams <https://startupestonia.ee/why-estonia/value-for-startups>, (skatīts 02.05.2021)

⁶⁶ Startup Estonia, Focus areas, pieejams <https://startupestonia.ee/focus-areas>, (skatīts 02.05.2021)

Tas norāda, ka galvenās fokusa nozares, kur Igaunija plāno attīstīt pētniecību un inovāciju atbalstu ir: Vides tehnoloģijas, Izglītības tehnoloģijas un Ida-Viru reģiona attīstība.

Globālā uzņēmējdarbības monitoringa dati liecina, ka šobrīd Igaunijā ir aptuveni 133 300 agrīnās stadijas uzņēmēji, t.i., tie, kas iesaistīti jauna biznesa dibināšanā vai tāda uzņēmuma vadīšanā, kas ir jaunāks par 42 mēnešiem. No tām aptuveni viena trešdaļa vadītāju ir sievietes, no kurām 25% bija 18–30 gadus vecas un 13% bija vecākas par 50 gadiem. Novēršot visas nepilnības agrīnās uzņēmējdarbības aktivitātes pakāpēs (t.i., piemērojot 30–49 gadus vecu vīriešu agrīnās uzņēmējdarbības līmeni visiem iedzīvotājiem), būtu vēl aptuveni 68 400 papildus uzņēmēju. Starp šiem “pazudušajiem” uzņēmējiem 75% ir sievietes un 60% cilvēku, kas vecāki par 50 gadiem. Uzņēmējdarbības politika parasti tiek veidota, lai palielinātu MVU inovācijas un atbalstītu uzņēmumu izaugsmi kopumā. Igaunijā šobrīd ir maz pielāgotu un mērķtiecīgu politikas virzienu un iniciatīvu atbalstīt īpašas sociālās mērķa grupas uzņēmējdarbības izveidē, izņemot vairākus atbalstus jauniešu uzņēmējiem, kā arī ļoti maz iniciatīvu atbalstīt bezdarbniekus uzņēmējdarbības veidošanā. Lai stiprinātu iekļaujošas uzņēmējdarbības politiku, valdībai ieteicams:

- Izstrādāt īpašus atbalsta pasākumus, lai atvieglotu uzņēmējdarbības nodošanu jauniešiem;
- nodrošināt vairāk pielāgotu uzņēmējdarbības apmācību un mentoringu sievietēm;
- uzlabot uzņēmējdarbības apmācības un to pieejamību senioriem;
- atjaunināt uzņēmējdarbības uzsākšanas atbalsta paketi bezdarbniekiem, ņemot vērā Covid-19 krīzes ietekmi.⁶⁷

Aplūkotie dati parāda, ka Igaunijas uzņēmējdarbība ES līmenī tiek novērtēta pozitīvi, bet to nepieciešams uzlabot, padarot to iekļaujošāku, un atbalstot augstāka riska grupas: sievietes, jauniešus, seniorus un bezdarbniekus. OECD izstrādājis priekšlikumus Igaunijas valdībai, ar

⁶⁷ OECD, Inclusive Entrepreneurship Policies, Country Assessment Notes: Estonia 2020, pieejams <https://www.oecd.org/cfe/smes/Estonia-IE-2020.pdf>, (skatīts 02.05.2021)

mērķi uzlabot situāciju valstī un padarīt Igauniju par vēl draudzīgāku valsti jaunajiem uzņēmējiem.

Kā vienu no pozitīvajiem valdības lēmumiem var pieminēt Nulles Birokrātijas principu, kas palīdz samazināt birokrātisko slogu uzņēmējiem, un veicina iedzīvotājus attīstīt savu biznesu tieši tur.

Par uzņēmējdarbību un MVU politiku kopumā atbild Ekonomikas un Komunikāciju ministrija. Tajā pašā laikā, lielākā daļa iekļaujošo mērķa grupu ir Sociālo lietu ministrijas politiskā atbildība. Uzņēmumu Izaugsmes stratēģijā 2014. – 2020. gadam uzsvērts atbalsts novatoriskiem startup uzņēmumiem un tā galvenokārt veicina strauju izaugsmi uzņēmumiem. Tiek izmantota universāla pieeja visām mērķa grupā. Ir vairāki svarīgi dalībnieki, kas atbalsta izaugsmes stratēģijas īstenošanu, tostarp Uzņēmējdarbības Igaunija, kas ir atbildīga par stratēģijas lielākās daļas īstenošanu, jo tās pilnvaras ir atbalstīt startup uzņēmējus un inovāciju attīstīšanu. Tāpēc tā izveidoja vairākas uzņēmējdarbības atbalsta shēmas, ieskaitot uzņēmējdarbības konsultēšanu un uzņēmējdarbības apmācību, kā arī dažas dotācijas un darbības, kas atbalsta Igaunijas uzņēmumu inovāciju un eksportu. Turklāt KredEx (valsts finansējums iestāde) nodrošina valsts atbalstītus aizdevumus un garantijas, kā arī veic valsts ieguldījumus ES riska kapitāla tirgū. Dažas no atbalsta shēmām (piemēram, dibināšanas dotācijas un reģionālā atbalsta programmas) nesen tika pārceltas no Enterprise Estonia uz Valsts atbalsta pakalpojumu centru, kas darbojas Finanšu ministrijas pakļautībā.⁶⁸

Igaunijā ir izveidotas arī vairākas atbalsta programmas startup uzņēmumu attīstīšanai, un pētniecības atbalstam. Kā galvenās var minēt: Biznesa inkubatoru Tallinas universitātē, “Ajujaht” – biznesa ideju sacensību rīkotāju, un Junior Achievement Estonia – programmu, kas nodrošina uzņēmējdarbības apmācību vidusskolās.

⁶⁸ Turpat.

Ir arī privātā sektora organizācijas, kas atbalsta startup uzņēmumus, piemēram, “Garage48”, kas ir biznesa inkubators, un “INTENSE”- projekts, kas atbalsta jauniešus, kuriem nav augstākās izglītības.⁶⁹

Igaunijā ir labi pārdomāti atbalsta mehānismi, un birokrātiskā procesa digitalizācija un attīstība uzlabo Igaunijas iespējas būt vienai no lielākajām startup ekosistēmām Eiropā.

Aplūkojot European Stratus datu⁷⁰, redzams, ka Igaunijā šobrīd pastāv 1352 aktīvi startup uzņēmumi, kuros ir nodarbināti 17 tūkstoši darbinieku. Igaunijas startup uzņēmumu kopējā vērtība ir lielākā starp Baltijas valstīm – aptuveni seši miljardi ASV dolāru. Tas liecina par to, ka Igaunijas startup uzņēmumi aug ātri, un to ražotie produkti un pakalpojumi ir ar augstu pievienoto vērtību.

Igaunijas startup ekosistēma ir vērtējama augstāk par Latvijas un Lietuvas, jo gan valdības politika tiek veidota startup uzņēmumu attīstībai, gan paši uzņēmumi ir spējīgi piesaistīt investoru uzmanību un iekarot Eiropas un Pasaules tirgu.

Salīdzinot Baltijas valstu startup uzņēmumus, un startup uzņēmumu ekosistēmas, redzams, ka Igaunija ir vērtīgāki uzņēmumi nekā Latvijai un Lietuvai. Igaunijas uzņēmumi straujāk spēj iekarot pasaules tirgu, un ilgāk noturēties tajā, kā arī piedāvātie produkti un pakalpojumi ir ar augstāku vērtību. Lietuvas startup uzņēmumi vēl nav iekarojuši starptautisko tirgu tādā mērogā, kā Latvijas vai Igaunijas, tomēr uzņēmumu skaits ir lielāks, nekā Latvijā. Latvijas startup uzņēmumi ir spējīgi noturēties starptautiskajā tirgū, tomēr pagaidām tādu uzņēmumu vēl nav daudz.

⁶⁹ OECD, Inclusive Entrepreneurship Policies: Country Assessment Notes: Estonia 2018, pieejams <https://www.oecd.org/cfe/smes/ESTONIA-IE-Country-Note-2018.pdf>, (skatīts 02.05.2021)

⁷⁰European Startups, Ecosystem metrics, pieejams https://app.europeanstartups.co/metrics/ecosystem/f/location/allof United%20Kingdom_Germany_France_Israel_Sweden_Switzerland_Netherlands_Spain_Latvia_Lithuania_Estonia/rows/startups_count,unicorns_count,future_unicorns_count,years_funding_number,years_funding_amount,years_exits_amount,employees_number,current_year_ecosystem_value,years_new_funds,startups_count_founded_since_2010, (skatīts 02.05.2021)

Kopumā, redzams, ka Baltijas valstis aktīvi strādā pie tā, lai nostiprinātu Baltijas valstu startup ekosistēmas vārdu pasaulē, un palīdzētu vietējajiem uzņēmumiem iekarot pasaules tirgu. Iesaistīšanās startup ekosistēmu attīstīšanā ir nozīmīga visām trīs Baltijas valstīm, lai tās varētu turpināt savu izaugsmi starptautiskajā tirgū.

3. APTAUJAS UN INTERVIJAS ANALĪZE

Aptaujas mērķis bija noskaidrot Baltijas valstu startup darbinieku viedokli, par to, kā ES finanšu instrumenti un budžeta līdzekļi ietekmē uzņēmuma attīstību Covid-19 pandēmijas laikā, un kā tos varētu uzlabot, lai padarītu vēl izdevīgākus startup uzņēmumiem un to izaugsmei.

Pētījuma daļa veikta elektroniskajā vidē, tam bija divas daļas. Pirmā daļa, aptaujas, tika veiktas no 19-25.04.2021, un aptaujāti tika 75 Baltijas valstu startup uzņēmumi. Uzņēmumi izvēlēti vadoties pēc Biznesa tehnoloģiju platformas BiSmart apkopotajiem uzņēmumu reitingiem valstī, lai atbildes būtu objektīvas un palīdzētu izprast kopējo situāciju un ES budžeta un finanšu līdzekļu ietekmi uz uzņēmumiem un to attīstību.

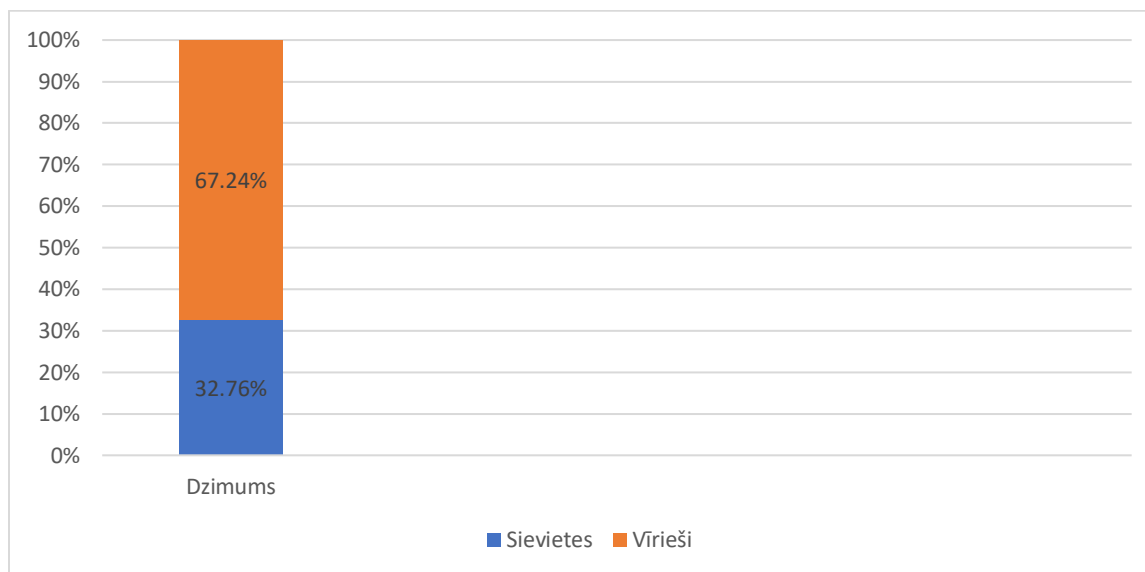
Ekspertu intervijas tika veiktas elektroniskajā vidē, laika posmā no 27.-30.04.2021, Baltijas valstu uzņēmumu un startup attīstības organizāciju vidē, lai uzzinātu nozares vispārējo nostāju par jaunākajām tendencēm finanšu nozarē un Baltijas valstu startup ekosistēmā. Tika aptaujāti 5 uzņēmumu vai organizāciju vadītāji vai finanšu daļas pārvaldītāji. Uzņēmumi un organizācijas tika izvēlētas, vadoties pēc Atomico datiem. Intervijas mērķis bija noskaidrot nozares ekspertu pieredzi saistībā ar ES finanšu instrumentiem un budžeta līdzekļiem, kā arī ekspertu viedokli par to kā ES finanšu instrumentus un budžeta līdzekļus būtu jāuzlabo, lai tie palīdzētu Baltijas valstu reģiona attīstībai.

3.1. Aptaujas analīze

Aptaujā piedalījās 75 respondenti kuri pārstāvēja 75 dažādus Baltijas valstu startup uzņēmumus, bet par derīgām atzītas tika 58 anketas. Anketēšana norisinājās elektroniskajā vidē angļu valodā, un tā bija anonīma. Tika apkopoti aptaujas laikā iegūtie rezultāti.

Rezultāti tika apkopoti izmantojot aprakstošo un salīdzinošo statistikas metodi. Aptaujā bija gan atvērtie jautājumi, gan jautājumi ar atbilžu variantiem. Aptaujā iegūtās atbildes tika tulkotas, un pētījumā iekļautas latviešu valodā.

Aptauja tika veidota, izmantojot Google Forms vietni. Aptaujas pirmais jautājums noskaidro respondentu dzimumu.

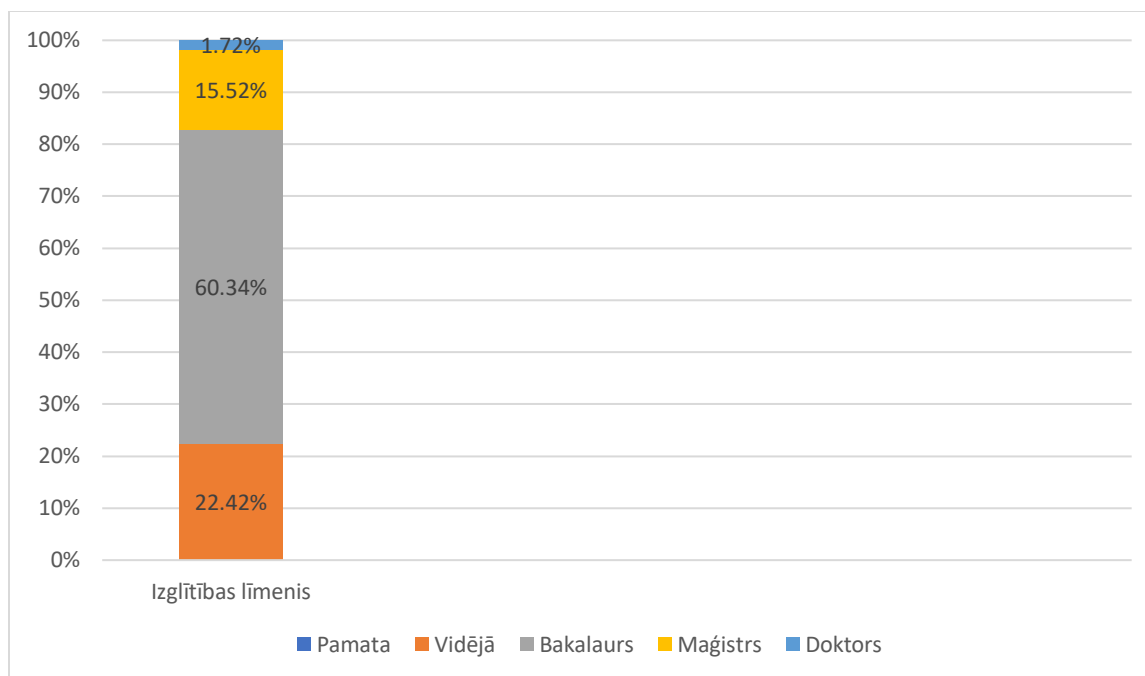

3.1.att. Aptaujas 1. jautājuma rezultātu apkopojums.

Rezultātus apkopjot, redzams, ka anketā piedalījušies galvenokārt vīrieši. 32.76% respondentu ir sievietes, bet 67.24% vīrieši. Uzskatu, ka to var izskaidrot ar to, ka vīriešu nodarbinātības līmenis visās ES dalībvalstīs ir augstāks, nekā sieviešu nodarbinātības līmenis. 2016.gadā ES tika nodarbināti 76.8% vīriešu, un 65.3% sieviešu, neskatoties uz to, ka sieviešu izglītības līmenis ir augstāks.⁷¹ Kopumā, iegūtie rezultāti nav pārsteidzoši, jo atbilst ES un kopējajai pasaules darba tirgus statistikai.

Kā nākamais, tika aplūkots aptaujas respondentu izglītības līmenis, lai noskaidrotu, kāda izglītība ir respondentiem, un salīdzinātu sieviešu un vīriešu izglītības līmeni.

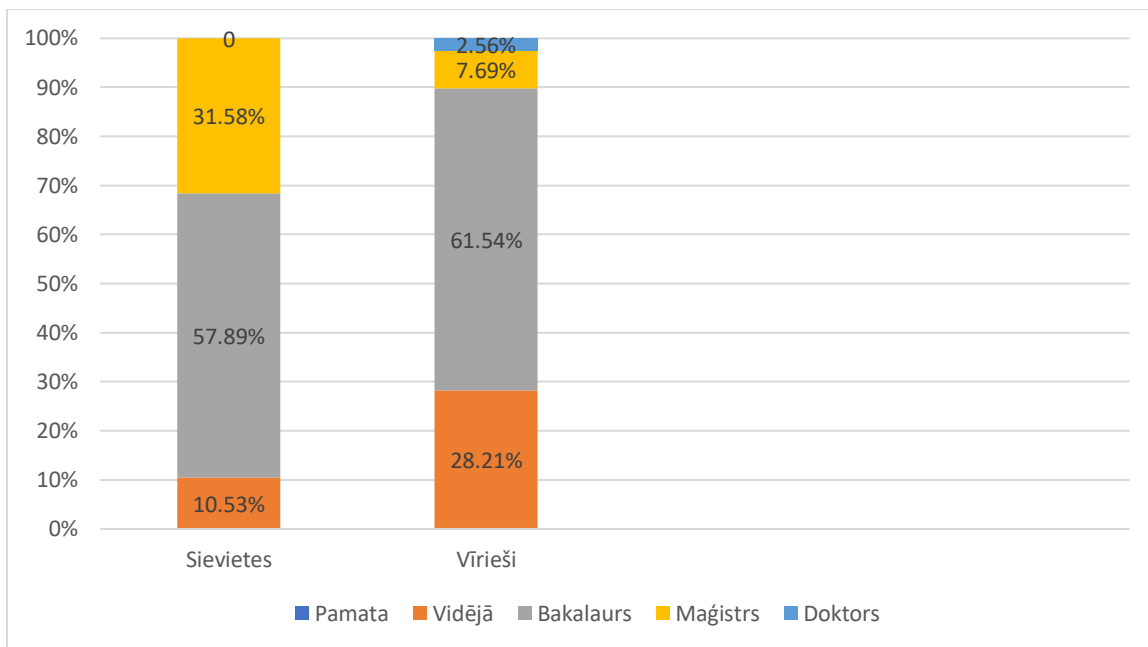
⁷¹ European Commission, *EUROPEAN SEMESTER THEMATIC FACTSHEET: WOMEN IN THE LABOUR MARKET*, 2016, pieejams https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/european-semester_thematic-factsheet_labour-force-participation-women_en_0.pdf, (skatīts 8.05.2021)

3.2.att. Aptaujas 2. jautājuma rezultātu apkopojums.

Rezultātus apkopojot, redzams, ka nevienam no aptaujātajiem nav tikai pamata izglītība, kas ir pozitīvs rādītājs un norāda uz pozitīvu respondentu izglītības līmeni. Apmēram ceturtajai daļai respondentu, jeb 22.42% no aptaujātajiem ir vidējā izglītība. Lielākā daļa respondentu, jeb 60.34% no visiem respondentiem ir ieguvuši bakalauru. Daļai – 15.52% respondentu ir maģistra grāds, bet pavisam nelielai daļai respondentu, jeb 1.72% aptaujāto ir ar doktora grādu. Tas liecina par to, ka respondentu izglītības līmenis ir augsts, bet tikai neliela daļa respondentu ir ar augstāko izglītības līmeni. Var secināt, ka startup uzņēmumos strādā izglītoti cilvēki.

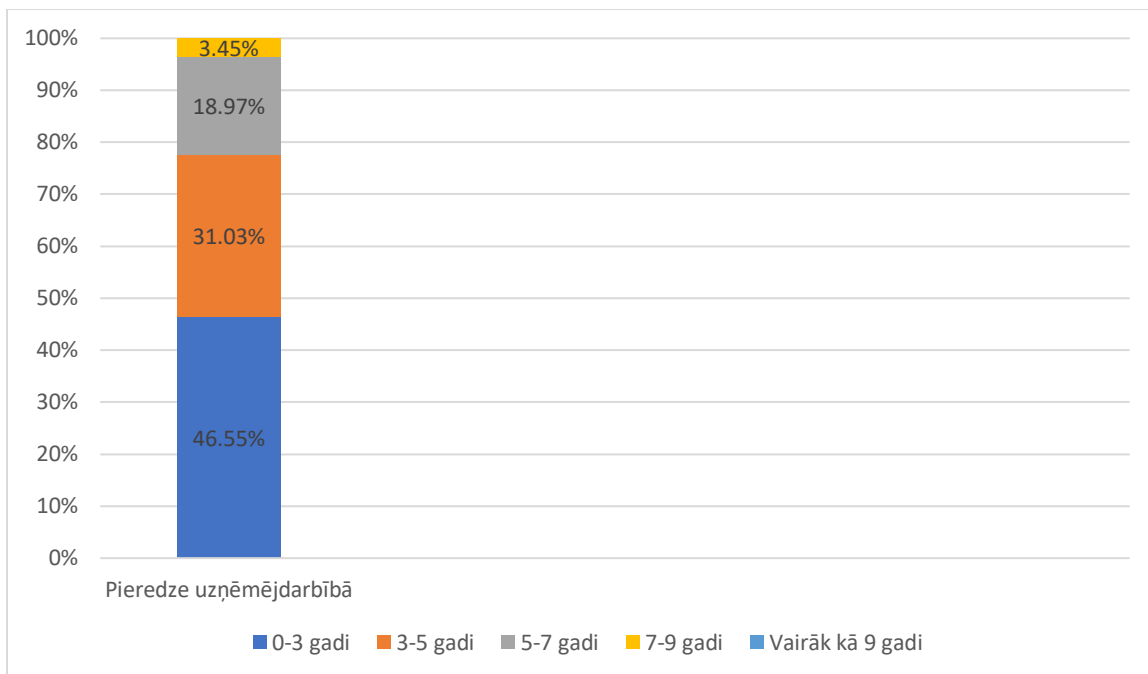
Iegūtie rezultāti tika analizēti arī katram dzimumam atsevišķi, lai redzētu atšķirības starp sievietes un vīriešu izglītības līmeņiem.

3.3.att. Aptaujas 2. jautājuma rezultātu apkopojums, iedalot pēc dzimuma

Rezultātus aplūkojot, redzams, ka mazākai daļai sieviešu – 10.53% no visām respondentēm ir vidējā izglītība. Vīriešu respondentu vidū vidējā izglītība ir 28.21% no aptaujātajiem. Gandrīz vienāds ir bakalaura grādu ieguvušo respondentu īpatsvars – 57.89% sieviešu un 61.54% vīriešu, jeb lielākā puse aptaujāto. Sieviešu respondentu, kas ieguvušas maģistra grādu ir vairāk, nekā vīriešu. Maģistrs ir 31.58% sieviešu respondentu, bet tikai 7.69% vīriešu. Tomēr doktora grādu aptaujāto vidū ieguvuši tikai 2.56% vīriešu, un neviena sieviete respondentu. Tas liecina par to, ka sieviešu izglītības līmenis ir augstāks, nekā vīriešu, kas atbilst arī iepriekš aplūkotajiem Eurostat datiem. Šie rādītāji parāda, ka vīrieši biežāk uzņemas uzsākt darba gaitas un uzņēmējdarbību uzreiz pēc vidusskolas pabeigšanas, bet sievietes turpina izglītību iegūt.

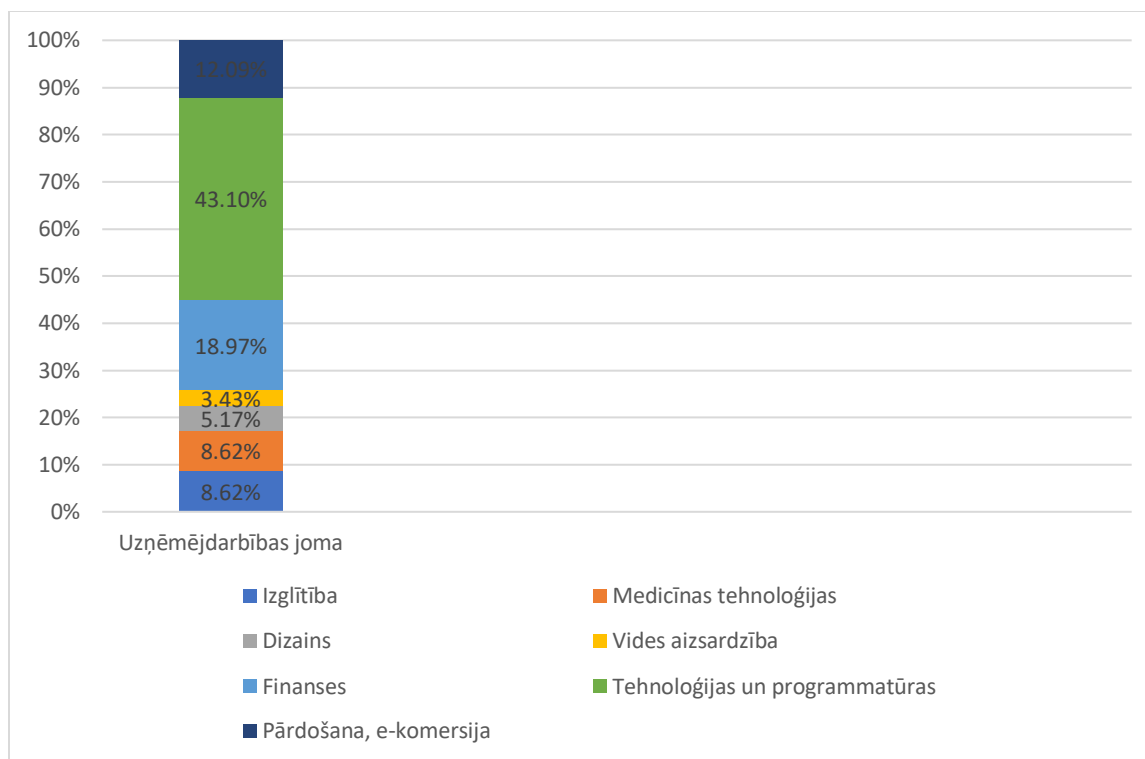
Nākamais jautājums aplūko respondentu pieredzi uzņēmējdarbībā.

3.4.att. Aptaujas 3.jautājuma rezultātu apkopojums

Iegūtos rezultātus aplūkojot, redzams, ka gandrīz pusei respondentu, jeb 46.55% no visiem respondentiem ir 0-3 gadu pieredze uzņēmējdarbībā, kas norāda uz startup uzņēmumu straujo attīstības ātrumu un aptaujāto respondentu iespējamo vecumu. Gandrīz trešajai daļai respondentu, jeb 31.03% no visiem respondentiem ir 3-5 gadu pieredze uzņēmējdarbībā. Ievērojama daļa no visiem, jeb 18.97% respondentu ir ar 5-7 gadu pieredzi uzņēmējdarbībā, bet pavisam nelielai daļai, tikai 3.45% no visiem respondentiem ir 7-9 gadu pieredze uzņēmējdarbībā. Vairāk kā 9 gadu pieredzes uzņēmējdarbībā nav nevienam no respondentiem.

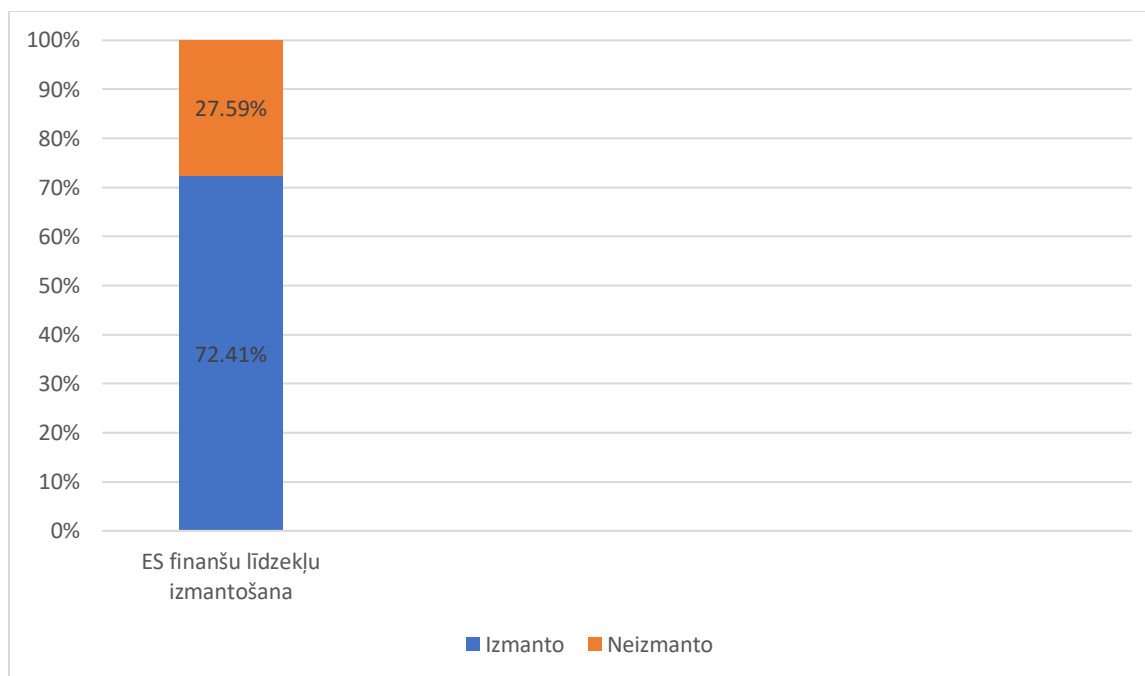
Kā nākamā tika aplūkota uzņēmējdarbības joma, lai noskaidrotu kuras nozares uzņēmumi pārstāvēti visvairāk, un aplūkotu, kādas jomas startup uzņēmumi šobrīd ir aktīvi Baltijas valstu startup uzņēmumu ekosistēmā.

3.5.att. Aptaujas 4. jautājuma rezultātu apkopojums.

Analizējot iegūtos rezultātus, redzams, ka visvairāk respondentu pārstāv tehnoloģijas un programmatūru nozares startup uzņēmumus. Tie ir 43.10% no visiem respondentiem. Nākamā vispārstāvētākā nozare respondentu vidū ir finanses, ar 18.97% respondentu, kam seko pārdošana un e-komersija ar 12.09% no visiem respondentiem. Vienādi pārstāvētas divas nozares: izglītība un medicīnas tehnoloģijas – katrā 8.62% no visiem respondentiem. Tam seko uzņēmumi, kas nodarbojas ar dizainu, ko pārstāv 5.17% respondentu. Vismazāk pārstāvēta vides aizsardzības nozare, ar 3.43% no visiem respondentiem. Tas parāda, ka šobrīd Baltijas valstīs ir liels skaits startup uzņēmumu, kas nodarbojas ar tehnoloģiju un programmatūru izstrādāšanu. Arī finanšu un pārdošanas nozares respondentu vidū ir labi pārstāvētas. Iegūtie rezultāti parāda to, ka Baltijas valstīs ir diezgan daudz šādu nozaru startup uzņēmumu.

Nākamais jautājums aplūko vai respondentu uzņēmums izmanto ES finanšu līdzekļus uzņēmējdarbības atbalstīšanai. Iegūtie rezultāti palīdzēs saprast to, cik populāra Baltijas valstu strup uzņēmumu vidū ir ES finanšu līdzekļu izmantošana.

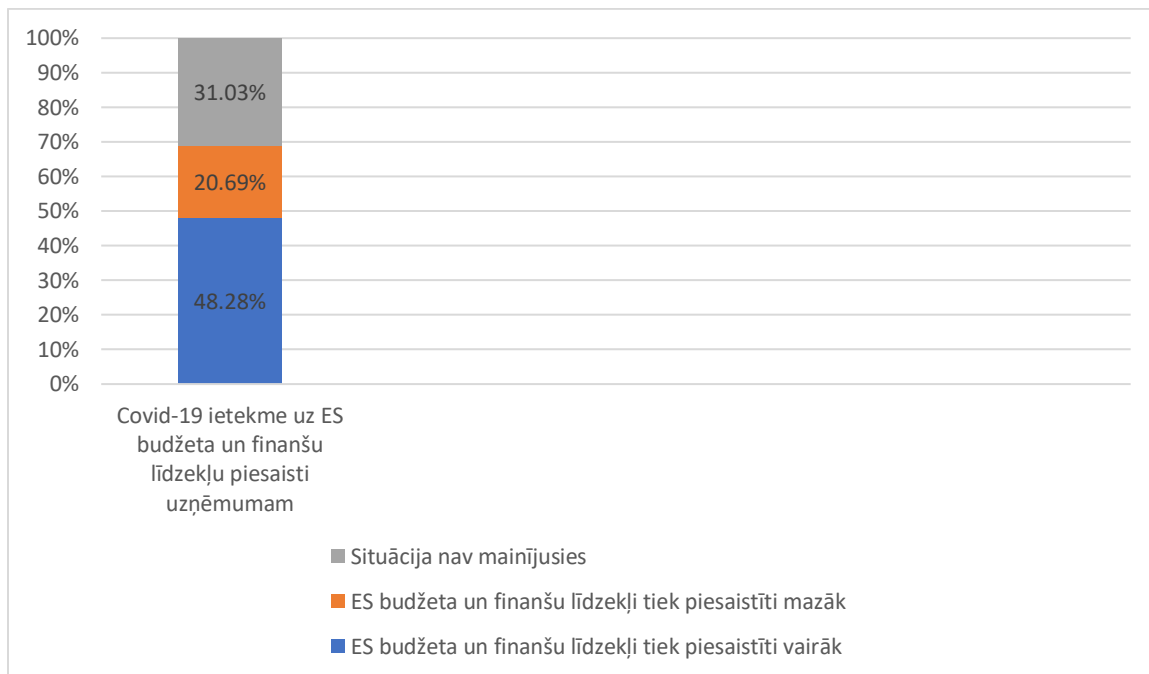
3.6.att. Aptaujas 5. jautājuma rezultātu apkopojums

Apkopojot iegūtos rezultātus, redzams, ka gandrīz divas trešdaļas respondentu pārstāvēto uzņēmumu izmanto ES finanšu līdzekļus uzņēmējdarbības atbalstīšanai. Tas norāda, ka lielākā daļa respondentu pārstāvēto uzņēmumu ir atraduši savam uzņēmumam atbilstošu finansiālo atbalstu no ES līdzekļiem, un šobrīd to aktīvi izmanto.

Divi nākamie aptaujas jautājumi ir atvērti jautājumi, kur respondentiem jāpaskaidro, kāpēc to uzņēmums izmanto vai neizmanto ES finanšu līdzekļus uzņēmējdarbības atbalstīšanai. No 72.41% respondentiem, kas uz iepriekšējo jautājumu atbildēja apstiprinoši, kā galvenos iemeslus ES finanšu līdzekļu izmantošanai var minēt: “papildus drošības spilvens”, “Covid-19 krīzes pārvarēšanas atbalsts”, “iegūtā nauda palīdzēja ātrāk iekarot Eiropas tirgu”. Savukārt to 27.59% respondentu vidū, kuri apgalvoja, ka uzņēmums ES finanšu līdzekļus uzņēmējdarbības atbalstīšanai neizmanto, galvenie iemesli ir: “pārlietu liela birokrātija”, “informācija valsts līmenī ir grūti pieejama un nesaprotama”, un “nebiju informēts par tādu iespēju izmantošanu”. Tas parāda, ka valstis nav līdz galam parūpējušās par jauno uzņēmumu atbalstu, un trūkt plaši pieejamas informācijas par ES finanšu līdzekļiem un to izmantošanas iespējām. Kā arī pati sistēma nav pietiekami vienkārša, un process ir laikietilpīgs.

Nākamais jautājums arī ir atvērtais jautājums, ar mērķi noskaidrot, kādi ES finansiālo atbalstu nosacījumi uzņēmējiem, no respondentu viedokļa, neatbilst finansējuma mērķiem. Kā galvenos respondentu min: pārlietu lielo dokumentu apjomu, kādus nepieciešams aizpildīt, lai pieteiktos finansējumam un to, ka informācija ir grūti pieejama.

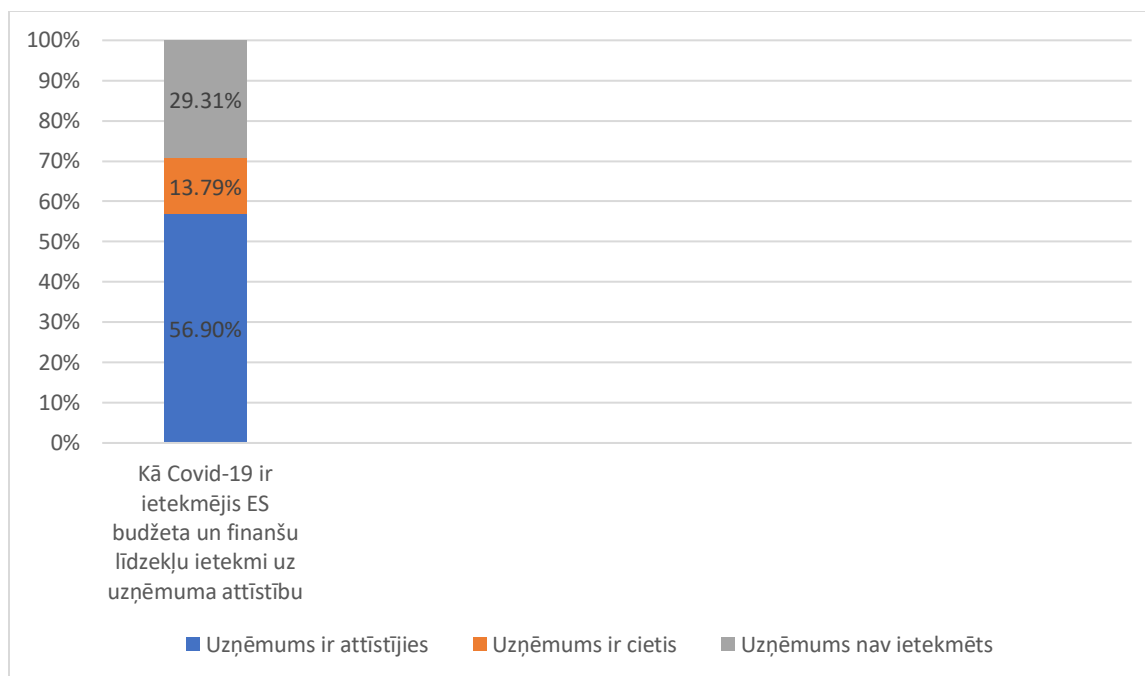
Tālāk tika apskatīts, kā Covid-19 ir ietekmējis ES budžeta un finanšu līdzekļu piesaisti respondentu pārstāvētajam uzņēmumam.

3.7.att. Aptaujas 9.jautājuma rezultātu apkopojums.

Apkopotie rezultāti parāda, ka gandrīz pusei, jeb 48.28% respondentu pārstāvēto uzņēmumu Covid-19 ir pozitīvi ietekmējis ES budžeta un finanšu līdzekļu piesaisti. Tas norāda uz to, ka uzņēmumi ir izmantojuši valsts dīkstāves pabalstus, ES finansiālo atbalstu un citus budžeta līdzekļus, lai uzņēmums spētu pārdzīvot pandēmijas laiku. Mazākā daļa, 20.69% no visiem respondentiem apgalvo, ka ES budžeta un finanšu līdzekļi Covid-19 laikā tiek piesaistīti mazāk kā iepriekš, bet 31.03% norāda, ka situācija nav mainījusies.

Nākamajā jautājumā tiek aplūkots, kā Covid-19 ir ietekmējis ES budžeta un finanšu līdzekļu ietekmi uz uzņēmuma attīstību.

3.8.att. Aptaujas 10.jautājuma rezultātu apkopojums

Rezultātu analīze parāda, ka lielākajai daļai – 56.90% respondentu, uzņēmuma attīstību Covid-19 ir ietekmējis pozitīvi, un uzņēmums ir audzis. Gandrīz trešdaļa, 29.31% respondentu norāda, ka uzņēmuma attīstība nav ietekmēta, bet 13.79% respondentu pārstāvēto uzņēmumu Covid-19 ir ietekmējis negatīvi, un uzņēmums ir cietis. Tas parāda, ka ES budžeta un finanšu līdzekļu ietekme uz uzņēmumiem Covid-19 laikā ir bijusi pozitīva, un ES sniegtais atbalsts ir palīdzējis jaunajiem uzņēmējiem turpināt attīstīt savus startup uzņēmumus.

Nākamais aptaujas jautājums ir atvērts, ar mērķi uzzināt, kādi nosacījumi būtu jāmaina, lai ES atbalsts būtu vēl izdevīgāks uzņēmumiem. Kā galvenās atbildes var minēt “vairāk būtu jāatbalsta tieši studenti un zinātnieki”, un “informācija par ES finansējuma iespējām jāpadara pieejamāka”. Tas liek secināt, ka ES būtu vairāk jāpiedomā tieši pie informācijas plūsmas nodrošināšanas, un jāatbalsta valstu un reģionu informācijas centru izveide, jo tieši šis iemesls tika minēts kā lielākais šķērslis visbiežāk. Būtu nepieciešams arī lielāks atbalsts universitātēm, to izpētes centriem, un jaunajiem zinātniekiem, lai tie apņemtos savu inovāciju attīstīt par veiksmīgu uzņēmumu.

Aptaujas pēdējais jautājums ir atvērtais jautājums, ar mērķi noskaidrot kādu nozaru startup uzņēmumi, pēc respondentu domām, viņu valstī varētu attīstīties visātrāk. Pirmajā vietā atbilžu skaita ziņā ir “fintech vai finanšu nozare”, tam seko “izglītības tehnoloģijas” un “IT nozare”. Vēl tiek pieminēta medicīna un e-komercija, kā vienas no jomām, kas varētu attīstīties visātrāk.

Kopumā secinu, ka lielākā daļa respondentu pārstāvēto uzņēmumu savas uzņēmējdarbības attīstīšanai izmanto ES budžeta un finanšu līdzekļus, tomēr šaubas rada informācijas pieejamība valstī, kā arī pārlietu lielais birokrātijas slogs, kas neļauj jaunajiem uzņēmējiem lietderīgi izmantot laiku, pievēršot uzmanību uzņēmuma attīstībai. Tas norāda par valstu pārlietu mazo atbalstu uzņēmējiem. Lielāko daļu no startup uzņēmumiem, kuri piedalījās aptaujā, Covid-19 ir ietekmējis pozitīvi, tomēr ir arī cietušie, kuru uzņēmumus pandēmija ietekmējusi negatīvi. Tas norāda uz to, ka startup uzņēmumi ir spējīgi ātri pielāgoties mainīgajai situācijai pasaulē, un strauji tikt galā ar dažādiem izaicinājumiem, kas ir arī viena no startup uzņēmumu galvenajām pazīmēm. Kā galvenās nozares, kuras pandēmiju pārcietušas vislabāk, un tuvākajā laikā turpinās straujo attīstību ir finanšu un IT nozares, kā arī izglītība un izglītības tehnoloģijas.

Apkopojot iegūtos rezultātus, tiek secināts, ka liela daļa respondentu ir neapmierināta ar informācijas pieejamību, un neuzskata, ka to ir viegli iegūt. Aptaujā iegūtie rezultāti parāda, ka Baltijas valstīm ir nozares, kuras jāuzlabo, lai tās būtu uzņēmējiem draudzīgākas un veicinātu jaunu uzņēmumu veidošanu.

3.2. Intervijas analīze

Autore veica arī intervijas piecos Baltijas valstu uzņēmumos un startup uzņēmumu atbalsta organizācijās, lai noskaidrotu ekspertu viedokļus par tēmu.

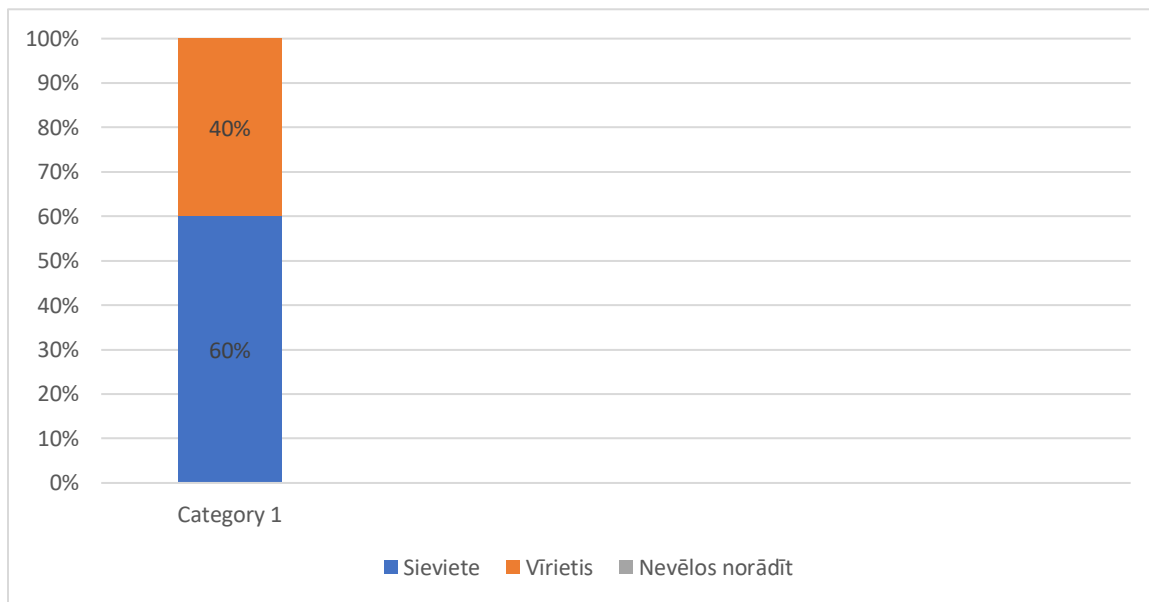
Intervijas tika veiktas veiktas elektroniskajā vidē, Google Forms formātā, laika posmā no 27.-30.04.2021, Baltijas valstu uzņēmumu un startup attīstības organizāciju vidē, lai uzzinātu nozares vispārējo nostāju par jaunākajām tendencēm finanšu nozarē un Baltijas valstu startup ekosistēmā. Uzņēmumi un organizācijas tika izvēlētas, vadoties pēc Atomico datiem, izvēloties lielāko startup attīstībai paredzēto organizāciju katrā Baltijas valstī, kā arī sieviešu attīstībai

paredzēto organizāciju Riga Tech Girls, kas darbojas Baltijas valstu ietvaros, un vienu no vadošajiem Latvijas startup uzņēmumiem – Printify.

Trīs no pieciem respondentiem izvēlējās palikt anonīmi, norādot tikai savu pārstāvēto uzņēmumu vai organizāciju.

Intervija sastāvēja no 10 jautājumiem, no kuriem septiņi bija atvērtie jautājumi, lai varētu iegūt plašāku eksportu viedokli un nostāju, par esošo situāciju Baltijas valstu startup uzņēmumu vidē. Pirmie trīs jautājumi noskaidro informāciju par ekspertu – dzimumu, vecumu un izglītības līmeni.

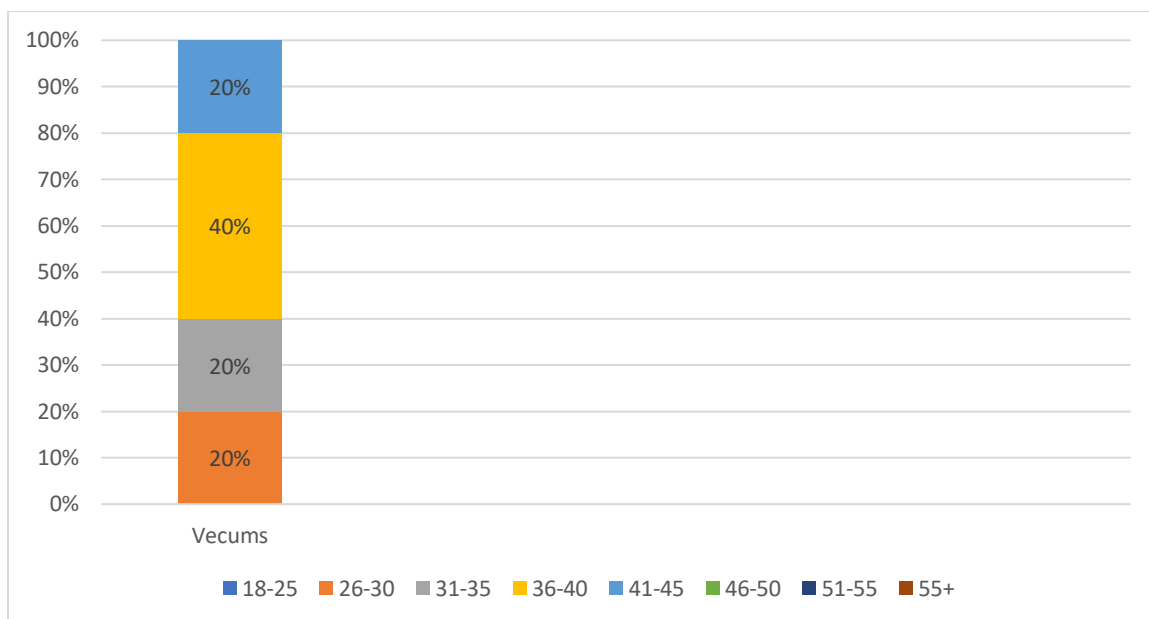
Pirmais jautājums noskaidro respondenta dzimumu.

3.9. att. Intervijas pirmā jautājuma rezultātu analīze

Aplūkojot pirmā jautājuma atbildes, redzams, ka intervijā piedalījās 3 sievietes, jeb 60% no visiem respondentiem, un 2 vīrieši, jeb 40% no visiem respondentiem.

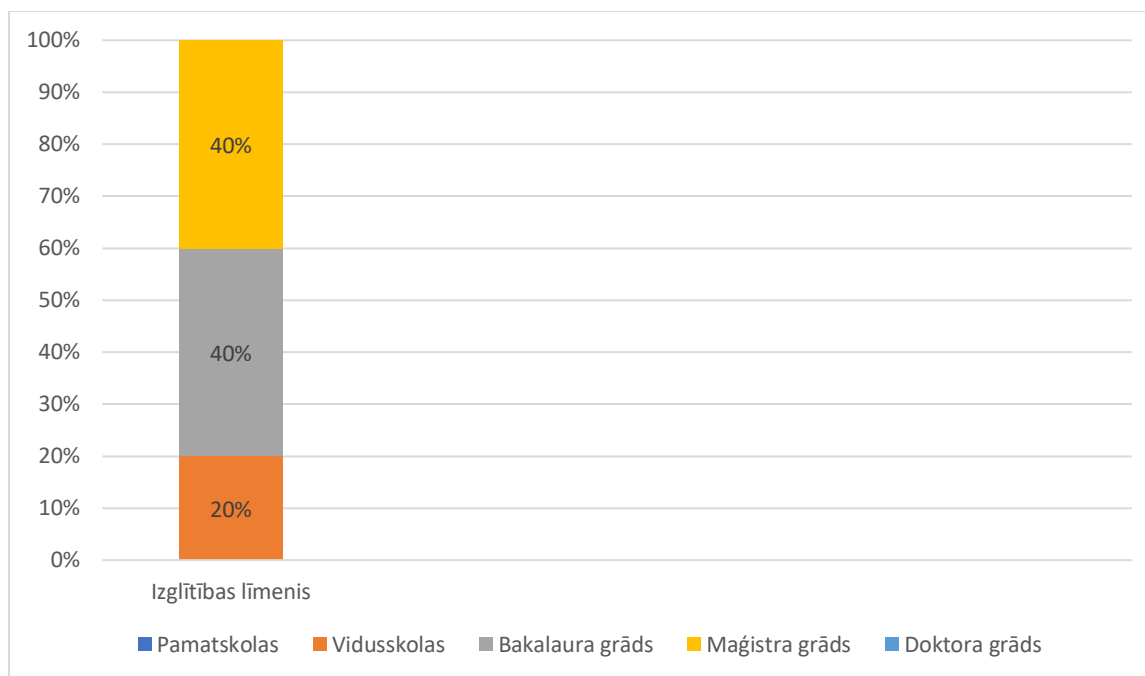
Nākamais jautājums noskaidro eksportu vecumu. Jautājums bija slēgtais, ar izvēles iespējām.

3.10.att. Intervijas otrā jautājuma rezultātu analīze.

Aplūkojot iegūtos rezultātus, redzams, ka intervijā piedalījušies eksperti no dažādām vecuma grupām, visvairāk pārstāvēta vecuma grupa no 36-40 gadiem, kurā atrodas 40% no visiem respondentiem. Mazāk respondentu, katrā grupā par 20%, ir 26-30 gadu vecuma grupā, 31-35 gadu vecuma grupā un 41-45 gadu vecuma grupā. Tas parāda, ka startup uzņēmumu pārstāvji lielākoties ir gados jauni cilvēki, jau ar noteiktu uzņēmējdarbības pieredzi.

Intervijas trešais jautājums noskaidro ekspertu izglītības līmeni.

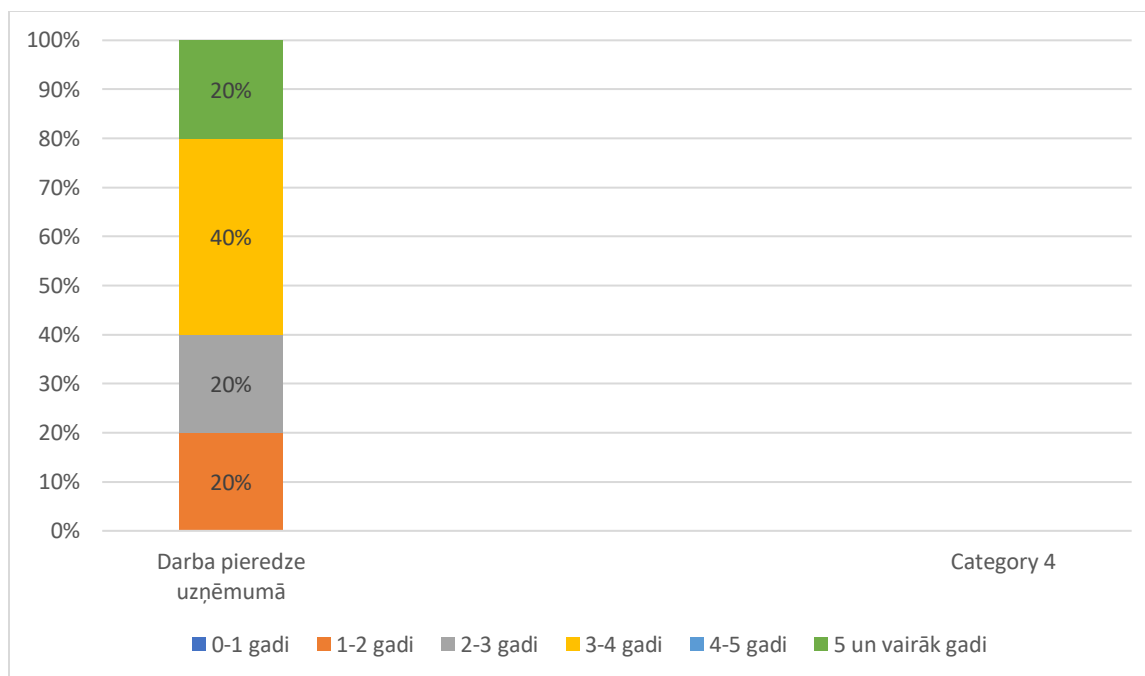

3.11. att. Intervijas trešā jautājuma analīze.

Aplūkojot iegūtos rezultātus, redzams, ka 20% intervēto ekspertu ir ar vidusskolas izglītību, bet 40% gan ar bakalaura, gan maģistra grādu. Tas parāda, ka startup uzņēmumos un atbalstošajās organizācijās nodarbināti cilvēki, kuriem galvenokārt ir augstākā izglītība.

Nākamais jautājums noskaidro pārstāvētās organizācijas nosaukumu. Organizācijas vai uzņēmumi no kuriem ir eksperti ir: TechChill Foundation, Riga TechGirls, Printify, Vilnius Tech Park un Startup Estonia. Lielākā daļa organizāciju ir startup uzņēmumus atbalstošās organizācijas valstī, bet ir pārstāvēts arī uzņēmums, lai uzzinātu tieši organizācijas finanšu direktora viedokli.

Pēc tam tiek aplūkota darbinieku pieredze šajā uzņēmumā.

3.12.att. Intervijas piektā jautājuma analīze.

Aplūkojot atbildes, redzams, ka visiem ekspertiem ir darba pieredze pārstāvētajā uzņēmumā vai organizācijā. 20% no visiem ekspertiem norādītajā organizācijā vai uzņēmumā ir 1-2 gadus, 20% 2-3 gadus. Vislielākais intervēto respondentu skaits – 40% pārstāvētajā organizācijā vai uzņēmumā strādā jau 3-4 gadus. Ir arī 20% respondentu, kuri organizācijā vai uzņēmumā ir 5 un vairāk gadus.

Tam seko nākamais jautājums par to, kāda ir ekspertu pieredze ar ES fondu piesaisti uzņēmējdarbības attīstībai, un kādu atbalstu tie ir saņēmuši.

Kā galvenos citātus var minēt: “Mēs atklājam startup uzņēmumu startēšanas atbalsta programmu Latvijā, kuru vada LIAA, bet informācija ir grūti atrodamā”. Kā arī “TechChill ir bezpeļņas organizācija, kas veicina vietējo startup uzņēmumu ekosistēmu, aizpildot nepilnības zināšanās, prasmēs un tīklā. Kā tāds, TechChill ir saņēmis ES un valsts finansējumu. Nozīmīgākais piemērs būtu X-Europe - sešu mēnešu Eiropas mēroga tālvadības paātrināšanas programma, kas ar pasākumu, plašsaziņas līdzekļu, apmācības un partnerattiecību starpniecību savieno startup uzņēmumus un citus deeptech dalībniekus Eiropā. TechChill ir viens no galvenajiem partneriem, un šis projekts ir saņēmis finansējumu no Eiropas Savienības pētniecības

un inovācijas programmas Horizon 2020 saskaņā ar dotāciju līgumu Nr. 871795. TechChill arī saņem ierobežotu finansējumu no LIAA ikgadējā pasākuma atbalstam (aptuveni 5–10% no projekta pasākuma kopējais budžeta).” Diemžēl citi Baltijas valstu eksperti tik atsaucīgi nebija, un sniegtās atbildes ir diezgan īsas, bet kā galveno var minēt to, ka organizācijas saņem atbalstu no programmas Apvārsnis 2020 (Horizon 2020), un lielākajām valsts pārvaldītajām uzņēmumu attīstības organizācijām.

Tas parāda, ka atbalsts ir pieejams, bet tas nav viegli atrodams, jo pietrūkst informācija, ko sniegtu valsts vai ES pārstāvošās organizācijas ikvienā no trīs Baltijas valstīm.

Nākamais jautājums noskaidro, vai pēc ekspertu domām, Baltijas valstu startup uzņēmumi iegūst pienācīgu atbalstu no valsts vai ES.

Visi eksperti norādījuši, ka saņemtais atbalsts nav pienācīgs. Galvenās, no ekspertiem iegūtās atziņas ir, ka “Atbalsts no vadošajām iestādēm un tiesību aktiem neveicina vidi, kurā startup uzņēmumu atbalsts būtu pietiekami viegli pieejams. Oficiālās prasības, kuras ir izvirzījušas cilvēki, kas nepārzina startup uzņēmumu ekosistēmu, rada pārmērīgu slogu uzņēmumiem, kuriem loģiski un pēc būtības būtu jāatbilst atbalstam.”

Kā arī: “Lielākā daļa ES fondu un atbalsts startup uzņēmumiem tiek pārvaldīts nevis, lai naudu nodotu tieši startup uzņēmumiem, bet gan ar LIAA un citu mazāku organizāciju, piemēram, akseleratoru un EIT fondu, starpniecību. Atbalsts lielākoties ir ļoti specifisks, un galvenā problēma parasti nav tā summa, ko uzņēmumi var saņemt, bet gan ļoti lēns atbalsta saņemšanas process (līdz 6–12 mēnešiem, ļoti ilgs laiks startup uzņēmumiem) vai ļoti ievērojama birokrātija, kurā iesaistītajiem mazajiem uzņēmumiem nav rīcības brīvības, vai konkrētu cilvēku, kas varētu ar to nodarboties.”

Vēl viens citāts, ko autore vēlētos izcelt ir : “Igaunijas valdība jau dara daudz, lai šo finansiālo atbalstu startup uzņēmumiem būtu viegli saņemt, tomēr nosacījumi bieži vien ir jaunajiem uzņēmējiem nesaprotami, vai pieteikšanās termiņi pārlietu lieli, kas izteikti kavē startup uzņēmumu attīstības ātrumu”.

Aplūkojot sniegtās atbildes, redzams, ka situācija visās Baltijas valstīs ir līdzīga, un galvenās problēmas ir pārlietu lielā birokrātija, informācijas nepieejamība un laiks, kurš

nepieciešams, lai pieteiktos atbalstam un uzvarētu konkursā ir pārāk ilgs, un traucē startup uzņēmumu ātrajai attīstībai.

Nākamajā jautājumā tiek apskatīts, kā, pēc ekspertu domām, varētu uzlabot finansiālo atbalstu jaunajiem uzņēmējiem.

Kā spilgtākos citātus var minēt: “Izstrādāt labāku nodokļu sistēmu jauniem uzņēmumiem.”, “Uzlabot vietējo varas iestāžu ES fondu pārvaldīšanu, jo ES nodrošina pietiekami daudz iespēju, tomēr izmaksājot šos finansiālos līdzekļus trūkt izpratnes par procesu valstī.”, un “Pašam procesam būtu jāstrādā daudz ātrāk un jābūt daudz vienkāršākam, lai atvieglotu jauno uzņēmēju pieteikšanās procesu finansējuma saņemšanai”.

Secinu, ka lielākās problēmas tieši Baltijas valstīs ir ar nodokļu sistēmu, un tās piemērotību startup uzņēmumu atbalstam, kā arī informācijas trūkumam vietējo valsts varas iestāžu līmenī. Kā jau tika minēts iepriekš, pats pieteikšanās process, lai finansējumu iegūtu, būtu jāpadara vienkāršāks, vieglāk izprotams un ātrāks, lai to padarītu optimālāku tieši startup uzņēmumiem un to attīstībai.

Nākamais jautājums noskaidro, kas ekspertu, kā uzņēmēju, piesaista Baltijas valstu teritorijā.

Divi no ekspertiem paskaidro, ka ir reģionā dzimuši, tāpēc tā arī šķita kā loģiskā izvēle uzņēmuma vai organizācijas veidošanai.

Citi ievērojami citāti ir : “Šeit ir ļoti gudri cilvēki, nav problēmu atrast augsti kvalificētus darbiniekus.”, kā arī: “Baltijas reģions ir lieliska vieta uzņēmējdarbībai. Tas plaukst ar talantīgiem uzņēmējiem, kuri ir gatavi uzņemties jaunus izaicinājumus. Rīga piedāvā lielisku dzīves kvalitāti un infrastruktūru, kas ir viens no ātrākajiem interneta ātrumiem pasaulē un nodrošina saiti ar lielāko daļu Eiropas galvaspilsētu.

Šis reģions ir bijis vēsturisks krustpunkts starp Austrumiem un Rietumiem, un tehnoloģiju industrija šo tradīciju tagad atjauno digitālajā laikmetā. Latvijas startup ekosistēma nodrošina nepārspējami saprātīgas starta izmaksas, piekļuvi starptautiskiem talantiem, startup uzņēmumus veicinošu regulējumu, kas ir lieliska kombinācija uzņēmuma izveidošanai tieši šeit.”

Tas norāda uz to, ka ekspertu vidū ir gan vietējie, gan ārvalstu uzņēmēji, kas izvēlējušies tieši Baltijas valstu reģionu, lai veidotu un attīstītu savu uzņēmumu.

Intervijas pēdējais jautājums noskaidro, cik lielas, pēc ekspertu domām, ir Baltijas valstu startup uzņēmumu iespējas nostabilizēties starptautiskajā tirgū.

Kā spilgtākos citātus autore var minēt: “Iespējas ir lielas, bet uzņēmējiem un valstīm nepieciešams uzlabot stratēģisko domāšanu”, kā arī: “Augsta potenciāla uzņēmumiem ar lieliem starptautiski adresējamiem tirgiem vajadzētu saņemt lielāku atbalstu pieejamā finansējuma ziņā. Programmatūras izstrāde ir ļoti svarīga. Lielāks uzsvars jāliek uz nākotnes inženieru izglītošanu, lai atbalstītu jaunu, augsti potenciālu tehnoloģiju uzņēmumu rašanos, kas atkal varētu palīdzēt paātrināt Baltijas valstu ekonomisko attīstību. Vietējie tirgi ir necīgi, tāpēc ir svarīgi attīstīt uzņēmumus, kas var sasniegt ievērojamu globālu nozīmi un kuriem ir pietiekami daudz vietējo talantu, lai tos varētu iegūt.”

Vēl viens ievērojams citāts ir: “Lielākā problēma ir startup uzņēmumu trūkums. Ja ir daudzsološāki jaunizveidotie uzņēmumi, investoriem būs interese, kā mēs to jau redzam lielākajos Igaunijas uzņēmumos. Valsts galvenajam mērķim jābūt talantu piesaistīšanai, audzināšanai un izglītošanai, lai startup uzņēmumi šeit varētu izveidot komandas, kas nepieciešamas ilgstošiem panākumiem. Tas ietver ne tikai labāku izglītību visos līmeņos, bet arī labāku imigrācijas politiku gan talantīgiem profesionāļiem, gan ārvalstu uzņēmumu dibinātājiem, kā arī aktīvu mārketingu.”

No ekspertu viedokļiem tiek secināts, ka Baltijas valstīm ir labs potenciāls, lai to veidotie uzņēmumi būtu veiksmīgi starptautiskajā tirgū, un startup ekosistēmas būtu plaši atpazīstamas. Tomēr nepieciešamas izmaiņas vairākās jomās, lai šo iespējamo potenciālu sasniegtu. Valstīm jāatvieglo gan nodokļu sistēma, gan ārvalstu darbinieku piesaistīšanas iespējas, un ātrums kādā tas notiek. Tāpat arī būtu nepieciešams fokusēties uz izglītības uzlabošanu, lielu uzvaru liekot tieši uz dažādu jomu inženieru izglītības attīstīšanu un pilnveidi. Vajadzīgs izveidot startēģiju, kas palīdzētu startup uzņēmumiem sasniegt starptautiskos tirgus, un tos iekarot, jo Baltijas valstu reģions nav liels, un nespēj nodrošināt ātru uzņēmuma izaugsmi, ja darbība tiek koncentrēta tikai uz šo tirgu.

3.3. Pētījuma rezultātu apkopojums matricā

Apkopojot aptaujas un eksportu viedokļu rezultātus, autore papildināja European Startup Monitor pētījuma ietvaros veidoto matricu, par startup uzņēmēju vēlmēm, kas paredzēts politikas veidotājiem.⁷² Matricas mērķis ir parādīt pētījuma norises laikā iegūto respondentu un ekspertu viedokļa apkopojumu, un salīdzināt tos ar ES ietvaros veiktā pētījuma rezultātiem, kur aptaujāti tika vairāku startup uzņēmumu attīstības fāžu pārstāvēto uzņēmumu vadītāji visas ES ietvaros.

Ar “O” matricā apzīmētas nozares, kurās ir nelielas nepilnības, un ES nepieciešams veikt uzlabojumus, bet tās šobrīd netraucē startup uzņēmumu attīstībai, bet ar “X” – nozares, kurās ir nepilnības, un kur vadošajām valstu un ES organizācijām: Eiropas Komisijai, valstu ekonomikas ministrijām, nepieciešams pievērst uzmanību nekavējoties, lai startup uzņēmumi vispār varētu turpināt attīstīties.

Kopumā matricā var redzēt, ka ekspertu viedoklis sakrīt ar startup fāzes uzņēmumu vadītāju viedokli gandrīz visos punktos, bet respondenti noskaņoti pozitīvāk, un saskata mazāk jomas, kurās ir lielas nepilnības, nekā pārējie pētījuma dalībnieki.

3.1 tabula

Ar respondentu un ekspertu viedokli papildināta matrica par startup uzņēmēju vēlmēm, kas paredzēta politikas veidotājiem.

	Idejas fāzes uzņēmumu vadītāju viedoklis	Startup fāzes uzņēmumu vadītāju viedoklis	Augšanas fāzes uzņēmumu vadītāju viedoklis	Vienmērīgās fāzes uzņēmumu vadītāju viedoklis	Respondentu viedoklis	Ekspertu viedoklis
--	--	---	--	---	-----------------------	--------------------

⁷²European Startup Monitor, 2019/2020., p.28., pieejams http://www.europeanstartupmonitor2019.eu/EuropeanStartupMonitor2019_2020_21_02_2020-1.pdf, (skatīts 16.05.2021)

Mazāk likumdošanas un regulatīvo šķēršļu	O	X	X	X	O	X
Nodokļu samazināšana /atvieglojums	O	X	O	X	X	X
Atbalsts piesaistot kapitālu	O	O	X	O	X	X
Stimuli riska kapitālam	O	O	O	O	O	O
Vieglāka trešo valstu pilsoņu pieņemšana darbā	X	O	O	O	O	X
Vieglāka citu ES pilsoņu pieņemšana darbā	O	O	O	O	O	O
Uzņēmējdarbības izglītība	O	X	X	O	O	X
Netiešo darbaspēku izmaksu samazināšana	X	O	X	O	O	O
Labāka sistēma darbinieku akciju iespējām	O	O	O	O	O	O

Elastība attiecībā uz darba laiku/apstākļiem	O	O	O	O	O	O
Ātrāka regulējuma pielāgošana jaunajiem biznesa modeļiem	O	X	X	O	X	X

Matricā var redzēt, ka viedokļu apkopojums norāda uz tām pašām problēmām, ko autore jau iepriekš identificējusi gan literatūras analizē, gan aptaujas un interviju analizē. Kā galvenos uzlabojumus, kurus nepieciešams veikt tuvākajā laikā, lai nodrošinātu startup ekosistēmu attīstību Baltijas valstīs un visā ES kopumā, var minēt: mazāk likumdošanas un regulatīvo šķēršļu, nodokļu atvieglojumus jaunajiem uzņēmējiem, ātrāku regulējumu pielāgošanu jaunajiem biznesa modeļiem, un uzņēmējdarbības izglītības nepilnības.

Gan aptaujā, gan intervijā iegūtie dati liek secināt, ka Baltijas valstu startup ekosistēmas ir attīstības fāzē, un lai notiktu strauja to attīstība, valstīm jāuzlabo vairāki nosacījumi, kas skar jaunos uzņēmējus. Ekspertu un respondentu viedokļi pauž, ka nepieciešams sakārtot nodokļu sistēmu, kā arī to atvieglot tieši jaunajiem uzņēmējiem, lai veicinātu jaunu uzņēmumu izveidošanu. Tiek pieminētas arī grūtības ar informācijas par ES finanšu instrumentiem un budžeta līdzekļiem atrašanu un izmantošanu, jo valstīs jūtams birokrātijas slogs, kas palēnina un traucē jauno uzņēmumu izveides procesam.

Pētījuma jautājums: Vai ES budžetam un finanšu instrumentiem ir pozitīva ietekme uz startup uzņēmumu attīstību Baltijas valstīs?, tiek atbildēts apstiprinoši, jo gan aplūkotā literatūra, gan veiktais pētījums norāda uz ES budžeta un finanšu instrumentu pozitīvo ietekmi uz Baltijas valstu startup uzņēmumu attīstību, tomēr, jāpiemin, ka visām trīs valstīm ir jomas, ko būtu nepieciešams uzlabot, lai startup uzņēmumu attīstība notiktu vēl straujāk.

SECINĀJUMI

1. Kohēzijas politika ir ļoti nozīmīga tieši Centrālās un Austrumeiropas attīstībā, tā ir ietekmīgs finansējuma avots un atbalsts ekonomikas attīstībai, un sekmīga tās attīstība pozitīvi ietekmē startup uzņēmumu izveidi, galvenie instrumenti ir ES fondu finanšu līdzekļi un projekts “Apvārsnis 2020”.
2. Baltijas valstīs novērojama apgrūtināta informācijas par ES budžeta līdzekļiem un finanšu instrumentiem ieguve, ko apstiprina gan aptaujas respondenti, gan startup ekosistēmu eksperti.
3. Būtiskākā Baltijas reģiona problēma ir vietējo, novecojušo vai zemu izglītību ieguvušo iedzīvotāju sliktās IKT prasmes, un, to neatbilstība darba tirgus vajadzībām.
4. Pēc ekspertu viedokļa, Baltijas valstu Izglītības ministrijām jāpievērš lielāka uzmanība tieši inženieru izglītībai, IKT un digitālo prasmju pilnveidošanai un popularizēšanai visos izglītības līmeņos.
5. Pēc ekspertu domām, pastāv liels birokrātijas slogs, un ir nevajadzīgi apgrūtināts pieteikšanās process ES budžeta līdzekļu un finanšu instrumentu saņemšanai.
6. Aptaujas un ekspertu intervijas analīze parāda, ka nodokļu sistēma visās trīs Baltijas valstīs nav efektīgi veidota, lai atbalstītu jaunus uzņēmējus, tomēr vislabākā situācija šobrīd ir Igaunijā, jo valsts noteikusi 20% uzņēmuma ienākumu nodokli, kas tiek piemērots tikai sadalītai peļņai.
7. Salīdzinot intervēto ekspertu un respondentu viedokļus, tiek secināts, ka eksperti esošo situāciju uztver sliktāk, kā respondenti, un min vairāk nozares, ko nepieciešams uzlabot, nekā respondenti, piemēram – normatīvo aktu slogu, uzņēmējdarbības izglītības trūkumus.
8. Ekspertu intervijas analīze parāda, ka uzņēmējdarbības izglītību Baltijas valstīs ir nepieciešams attīstīt tā, lai pielāgotos jaunajiem biznesa modeļiem, piemēram, e-komercijai, kā arī nepieciešams attīstīt izglītību dažādām sociālajām grupām – sievietēm, invalīdiem, bezdarbniekiem.
9. Baltijas valstīm nepieciešams ātrāk pielāgot regulējumus, kas attiecas uz uzņēmējdarbības veikšanu, lai tie labāk atbilstu jaunajiem biznesa modeļiem, piemēram, e-komercijai un platformām.

10. Pēc ekspertu viedokļiem, nepieciešams uzlabot veidu, kā tiek reklamētas startup uzņēmumu iespējas iegūt finansējumu, uzlabojot startup uzņēmumu atbalsta organizāciju mārketingu un atpazīstamību reģionā.

PRIEKŠLIKUMI

Lai Baltijas valstis sekmīgi nostabilizētu savu pozīciju starptautiskajā startup ekosistēmā un tajās tiktu veidoti vairāki veiksmīgi jaunie uzņēmumi, nepieciešams izdarīt būtiskas izmaiņas vairākās valstu darbības jomās, normatīvajos dokumentos un izglītības plānošanas dokumentos.

Pamatojoties uz pētījuma rezultātiem un secinājumiem, autore ir izvirzījusi priekšlikumus situācijas uzlabošanai.

1. Baltijas valstu ekonomikas un finanšu ministrijām: uzlabot informācijas plūsmu reģionā, par finansiālā atbalsta iegūšanu jaunajiem uzņēmējiem, zinātniekiem un padarīt informāciju vieglāk pieejamu.
2. Baltijas valstu ekonomikas un finanšu ministrijām: izstrādāt dažādus pasākumus, piemēram, tīklošanu, konkursus, u.c., inovāciju un zinātnes sasniegumu finansējumu piesaistei startup uzņēmumu akselatoriem, biznesa inkubatoriem un pētniecībai.
3. Baltijas valstu izglītības ministrijām: pastiprināti nodrošināt IKT un digitālo tehnoloģiju apmācības visu vecuma grupu iedzīvotājiem, un regulāri informēt iedzīvotājus, izglītības iestādes un darba devējus par apmācību iespējām, nodrošinot pēc iespējas vairāku cilvēku apmācības.
4. Baltijas valstu izglītības ministrijām: pastiprināti nodrošināt uzņēmējdarbības apmācības sievietēm, invalīdiem, bezdarbniekiem un citām sociālā riska grupām.
5. “Apvārsnis 2020” veidotājiem: nodrošināt, ka informācijas plūsma par pieejamo finansējumu un izmantotie kanāli tiek uzlaboti, lai līdz projekta noslēgumam 2027.gadā, tiktu sasniegti projekta mērķi – ES konkurētspējas stiprināšana pasaules mērogā, un ES zinātnes un tehnoloģijas bāzes attīstīšana.
6. Valsts izglītības un attīstības aģentūrai Latvijā, Lietuvas biznesa atbalsta aģentūrai, un Igaunijas attīstības fondam: nodrošināt plaši pieejamu atbalstu un informāciju par finanšu instrumentiem un budžeta līdzekļiem projekta “Apvārsnis 2020” ietvaros.
7. Baltijas valstu ekonomikas un finanšu ministrijām: veikt reformas nodokļu sistēmā, tā, lai jaunajiem uzņēmējiem būtu izdevīgi izveidot uzņēmumus tieši šajā reģionā – samazinot uzņēmuma ienākuma nodokļus uzņēmumiem, kuri jaunāki par 3 gadiem.

8. Baltijas valstu galvenajām startup uzņēmumu atbalsta organizācijām (TechChill Foundation Latvijā, Vilnius Tech Park Lietuvā un Startup Estonia - Igaunijā): nodrošināt regulārus kursus, seminārus un tīklošanās pasākumus startup ekosistēmas stiprināšanas nolūkos, un veicinot iedzīvotāju zināšanas par to.
9. Jaunajiem startup uzņēmējiem un zinātniekiem: piedalīties “Apvārsnis 2020” ietvaros veidotajos pasākumos, lai uzzinātu par finansējuma iegūšanas iespējām inovāciju attīstīšanai.
10. Baltijas valstu ekonomikas un finanšu ministrijām: samazināt normatīvo aktu daudzumu par 25%, lai optimizētu normatīvos un tiesību aktus, un to pielietojumu attiecībā uz uzņēmējdarbības attīstīšanu.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

Latvijas Republikas likumi

1. Jaunuzņēmumu darbības atbalsta likums, pieņemts 23.11.2016, pieejams <https://likumi.lv/ta/id/287272-jaunuznemumu-darbibas-atbalsta-likums> (skatīts 06.01.2021)

Statistisko datu avoti

2. Eurostat, *Digital Economy and Society database*, pieejams <http://ec.europa.eu/eurostat/web/digital-economy-and-society/data/database>, (skatīts 30.04.2021)
3. Eurostat: Statistics explained, *EU International trade in goods*, pieejams https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=International_trade_in_goods, (skatīts 29.04.2021)

Grāmatas

4. Blanchard O., Griffiths M., Gruss B., *Boom, Bust, Recovery: Forensics of the Latvia crisis*, 2013, pieejams https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/07/2013b_blanchard_latvia_crisis.pdf, (skatīts 30.04.2021)
5. Bodie Z, Merton R.C., *Finance*, 2000, p. 36.
6. Martin, R., *Money and the Space Economy*, 1999, Wiley, Chichester.
7. Michie R., Wishlade F., *Financial Instruments in Practice: Uptake and Limitations*, OECD, 2017, p.4-10. pieejams https://www.oecd.org/cfe/regionaldevelopment/Wishlade_Michie_Financial-Instruments-in-Practice.pdf, (skatīts 28.04.2021)
8. OECD, *Going Digital: Shaping Policies, Improving Lives*, 2019, OECD Publishing, Paris, pieejams <https://doi.org/10.1787/9789264312012-en>, (skatīts 30.04.2021)

9. OECD, “*How does Latvia compare?*” *The New OECD Jobs Strategy: Good Jobs for All in a Changing World of Work*, 2018, OECD, Paris, pieejams www.oecd.org/latvia/jobs-strategy-LATVIA-EN.pdf, (skatīts 30.04.2021)
10. OECD, *Inclusive Entrepreneurship Policies: Country Assessment Notes: Estonia 2018*, pieejams <https://www.oecd.org/cfe/smes/ESTONIA-IE-Country-Note-2018.pdf>, (skatīts 02.05.2021)
11. OECD, *Inclusive Entrepreneurship Policies, Country Assessment Notes: Estonia 2020*, pieejams <https://www.oecd.org/cfe/smes/Estonia-IE-2020.pdf>, (skatīts 02.05.2021)
12. OECD, *Inclusive Entrepreneurship Policies: Country Assessment Notes: Lithuania, 2018*, pieejams <https://www.oecd.org/cfe/smes/LITHUANIA-IE-Country-Note-2018.pdf>, (skatīts 02.05.2021)
13. OECD, *Reviews of Digital Transformation: Going Digital in Latvia*, 2021, p.13- 19 , pieejams <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/8eec1828-en.pdf?expires=1619778592&id=id&accname=guest&checksum=3601199266E236D530335F954406AEE0>, (skatīts 30.04.2021)
14. OECD, *SME Ministerial Conference: Enhancing SME access to diversified financing instruments, Plenary session 2, 2018, Mexico*, pieejams <https://www.oecd.org/cfe/smes/ministerial/documents/2018-SME-Ministerial-Conference-Plenary-Session-2.pdf>, (skatīts 30.04.2021)
15. OECD, *2019 Annual report: On the implementation of the European Union’s instruments for financing external actions in 2018*, pieejams <https://www.oecd.org/derec/ec/devco-annual-report-2019-en-web.pdf>, (skatīts 28.04.2021)
16. Ritter L.S., Silber W.L., Udell G.F., *Principles of money, banking & financial markets, 12th edition*, 2009, p.111.
17. Wishlade, F. et al., “*Ex-post evaluation of Cohesion Policy programmes 2007- 2013, focusing on the European Regional Development Fund (ERDF) and Cohesion Fund (CF) – Work package 3: Financial instruments for enterprise support: Final report to the European Commission*”, 2016, pieejams http://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/evaluations/2016/financial-instruments-for-enterprises-final-report-work-package-3-ex-post-evaluation-of-cohesion

[policy-programmes-2007-2013-focusing-on-the-european-regionaldevelopment-fund-erdf-and-the-cohesion-fund-cf](#), (skatīts 28.04.2021)

Starptautiskie pētījumi, ziņojumi un vadlīnijas

18. Commission of the European Communities, *Implementing the Framework for Financial Markets: Action plan*, Brussels, 1999, pieejams <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:51999DC0232&from=EN>, (skatīts 26.04.2021)
19. Commission of the European Communities, White Paper from the Commission to the European Council, *Completing the Internal Market*, Milan, 1985, pieejams https://europa.eu/documents/comm/white_papers/pdf/com1985_0310_f_en.pdf, (skatīts 26.04.2021)
20. Cowling, M., “*Credit rationing, equity gaps and policy solutions for financing entrepreneurial business in Europe: Theory, tests, evidence and the design and effectiveness of policy instruments*”, 2012, report to the European Commission.
21. Eiropas Parlaments, Eiropas Savienības faktu lapas, *Finanšu pakalpojumu politika*, pieejams <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lv/sheet/83/finansu-pakalpojumu-politika>, (skatīts 26.04.2021)
22. Erasmus for Young Entrepreneurs, The European exchange programme for entrepreneurs, pieejams <https://www.erasmus-entrepreneurs.eu/index.php?lan=en>, (skatīts 27.04.2021)
23. European Central Bank, *Payments and Markets*, pieejams <https://www.ecb.europa.eu/paym/html/index.en.html> (skatīts 22.04.2021)
24. European Central Bank, *TARGET services*, pieejams <https://www.ecb.europa.eu/paym/target/html/index.en.html> (skatīts 22.04.2021)
25. European Central Bank, *The Future of Banking industry 2020-2025*, pieejams https://www.ecb.europa.eu/stats/ecb_statistics/co-operation-and-standards/dialogue/shared/files/banking_industry_dialogue_statistics_20180316_presentationII.2.pdf, (skatīts 22.04.2021)
26. European Commission, *CORDIS: Innovation Radar Data-based Identification & Commercialisation*, pieejams <https://cordis.europa.eu/project/id/871614>, (skatīts 26.04.2021)

27. European Commission, *CORDIS: Media Motor Europe*, pieejams <https://cordis.europa.eu/project/id/871552>, (skatīts 26.04.2021)
28. European Commission, *CORDIS: Scale-up Champions: Scale up innovative businesses across the EU*, pieejams <https://cordis.europa.eu/project/id/871877>, (skatīts 26.04.2021)
29. European Commission, *CORDIS: Supporting deep tech based innovative market players to uptake opportunities, upgrade performance and upscale their business*, pieejams <https://cordis.europa.eu/project/id/871709>, (skatīts 26.04.2021)
30. European Commission, *CORDIS: The establishment of cross-border operating “Scaleup Labs” to increase the efficiency of the scaling support in specific industry verticals: Health, AgTech, Smart Region and Agile Manufacturing*, pieejams <https://cordis.europa.eu/project/id/871311>, (skatīts 26.04.2021)
31. European Commission, *CORDIS: X-Europe*, pieejams <https://cordis.europa.eu/project/id/871795>, (skatīts 26.04.2021)
32. European Commission, *Enterprise Europe Network: About Enterprise Europe Network*, pieejams <https://een.ec.europa.eu/about/about>, (skatīts 27.04.2021)
33. European Commission, *European Innovation Council*, pieejams https://eic.ec.europa.eu/about-european-innovation-council_en, (skatīts 27.04.2021)
34. European Commission, *EUROPEAN SEMESTER THEMATIC FACTSHEET: WOMEN IN THE LABOUR MARKET*, 2016, pieejams https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/european-semester_thematic-factsheet_labour-force-participation-women_en_0.pdf, (skatīts 8.05.2021)
35. European Commission, *Funding & tender opportunities*, pieejams <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/home>, (skatīts 26.04.2021)
36. European Commission, *Horizon 2020*, pieejams <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/what-horizon-2020>, (skatīts 26.04.2021)
37. European Commission, *Horizon Europe*, pieejams https://ec.europa.eu/info/horizon-europe_en, (skatīts 26.04.2021)
38. European Commission, *Shaping Europe’s digital future: Startup Europe*, pieejams

- <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/startup-europe>, (skatīts 27.04.2021)
39. European Commission, *Shaping Europe's digital future: Startup Europe for growth H2020 Projects*, pieejams <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/startup-europe-growth-h2020-projects>, (skatīts 26.04.2021)
40. European Institute of Innovation & Technology, *EIT at a glance*, 2020, pieejams <https://eit.europa.eu/who-we-are/eit-glance>, (skatīts 29.04.2021)
41. European Institute of Innovation & Technology, *Knowledge and Innovation Communities*, pieejams <https://eit.europa.eu/our-communities/eit-innovation-communities>, (skatīts 27.04.2021)
42. Your Europe, Eiropas uzņēmējiesabiedrības (SA) izveide, pieejams https://europa.eu/youreurope/business/running-business/developing-business/setting-up-european-company/index_lv.htm, (skatīts 22.04.2021)
43. Your Europe, *EU funding programmes*, pieejams https://europa.eu/youreurope/business/finance-funding/getting-funding/eu-funding-programmes/index_en.htm, (skatīts 26.04.2021)
44. Your Europe, Jaunuzņēmumi, Uzņēmuma dibināšana, pieejams https://europa.eu/youreurope/business/running-business/start-ups/starting-business/index_lv.htm, (skatīts 22.04.2021)

Raksti zinātniskajos izdevumos un periodikā

45. Robehmed N., 16.12.2013, *What Is A Startup?*, Forbes, pieejams <https://www.forbes.com/sites/natalierobehmed/2013/12/16/what-is-a-startup/?sh=386f8bfe4044> (skatīts 7.1.2021)
46. Trombetti M., *The New Prince: Why and How to build a Startup – Money!*, pieejams <https://www.eu-startups.com/2019/09/why-and-how-to-build-a-startup-chapter-11-money/>, (skatīts 27.04.2021)
47. Uy M.A., Foo M., Ilies R., *Perceived progress variability and entrepreneurial effort intensity: The moderating role of venture goal commitment*, Journal of Business

Venturing. **30** (3): 375–389, pieejams <https://www.worldcat.org/title/journal-of-business-venturing/oclc/863030166> (skatīts 08.01.2021)

Interneta resursi

48. Atomico, *But Europe's ecosystem weathered the storm*, pieejams <https://2020.stateofeuropeantech.com/european-ecosystem-weathered-storm/>, (skatīts 27.04.2021)
49. Atomico, *The State of European Tech*, pieejams <https://2020.stateofeuropeantech.com/european-tech-grew-massively-2020/>, (skatīts 27.04.2021)
50. B-hub Blockchain for Europe, *About*, pieejams <https://b-hub.eu/about/>, (skatīts 26.04.2021)
51. Eureka, *Our History*, pieejams <https://www.eurekanetwork.org/about-us/eureka-history>, (skatīts 27.04.2021)
52. European Startups, Ecosystem metrics, pieejams [https://app.europeanstartups.co/metrics/ecosystem/f/location/allof United%20Kingdom Germany France Israel Sweden Switzerland Netherlands Spain Latvia Lithuania Estonia/rows/startups count,unicorns count,future unicorns count,years funding number, years funding amount,years exits amount,employees number,current year ecosystem value,years new funds,startups count founded since 2010](https://app.europeanstartups.co/metrics/ecosystem/f/location/allof%20United%20Kingdom%20Germany%20France%20Israel%20Sweden%20Switzerland%20Netherlands%20Spain%20Latvia%20Lithuania%20Estonia/rows/startups_count,unicorns_count,future_unicorns_count,years_funding_number,years_funding_amount,years_exits_amount,employees_number,current_year_ecosystem_value,years_new_funds,startups_count_founded_since_2010), (skatīts 02.05.2021)
53. European Startup Monitor, 2019/2020, p.5-p.28 pieejams http://www.europeanstartupmonitor2019.eu/EuropeanStartupMonitor2019_2020_21_02_2020-1.pdf, (skatīts 29.04.2021, 16.05.2021)
54. European Union, *Countries*, pieejams https://europa.eu/european-union/about-eu/countries_en (skatīts 20.04.2021)
55. *Finanšu instruments*, Vikipēdija, pieejams https://lv.wikipedia.org/wiki/Finan%C5%A1u_instruments, (skatīts 28.04.2021)
56. Investment and Development Agency of Latvia, Start-up Ecosystem, 12.02.2020, pieejams <https://www.liaa.gov.lv/en/invest-latvia/start-ecosystem> (skatīts 6.01.2021)
57. Startup Europe, *About Us*, pieejams <https://startupeuropeclub.eu/about-us/>, (skatīts

- 26.04.2021)
58. Startup Estonia, Focus areas, pieejams <https://startupestonia.ee/focus-areas>, (skatīts 02.05.2021)
 59. Startup Estonia, Value for startups, pieejams <https://startupestonia.ee/why-estonia/value-for-startups>, (skatīts 02.05.2021)
 60. Startup Explore, *Financing options for startups looking for funding in Europe*, pieejams <https://startupxplore.com/en/blog/financing-options-startups-looking-funding-europe/>, (skatīts 27.04.2021)
 61. Startup Lithuania, Entry to Lithuania, pieejams <https://www.startuplithuania.com/entry-to-lithuania/#about-lithuania>, (skatīts 02.05.2021)
 62. *STARTUP WISE GUYS*, Baltic Startup Scene 2019/2020, 2020 report, pieejams https://startupwiseguys.com/wp-content/uploads/2020/12/Baltic_Startup_Scene_report_2019_2020-Startup_Wise_Guys-EIT_Digital.pdf (skatīts 05.1.2021)
 63. World Integrated Trade Solution, *Trade Summary for European Union*, pieejams <https://wits.worldbank.org/countrysnapshot/en/EUN/textview> (skatīts 20.04.2021)

PIELIKUMI

APTAUJAS JAUTĀJUMI

1. What is Your gender?

A) Male B) Female

2. What is the level of Your education?

A) Primary education B) Secondary education C) Bachelor's degree D) Master's degree E) Doctor's degree

3. How long is your business experience?

A) 0-3 years B) 3-5 years C) 5-7 years D) 7-9 years E) More than 9 years

4. In what field does your organisation operate?

5. Does your organisation use EU budget and financial instruments for it's growth?

6. If you answered "yes" to the previous question, please explain why your company uses EU funds to support it's growth.

7. If you answered "no" to the previous question, please explain why your company does not use EU funds to support it's growth.

8. In your opinion, which conditions of EU financial support for entrepreneurs do not meet the funding objectives?

9. How has COVID-19 affected the attraction of the EU budget and financial resources to your company?

A) EU budget and financial resources get attracted more B) EU budget and financial resources get attracted less C) The situation has not changed

10. How has COVID-19 affected the attraction of the EU budget and financial resources on the development of your company?

A) The company has grown during COVID-19 B) The company has been negatively impacted by COVID-19 C) COVID-19 has not affected the company

11. What conditions need to be changed, to make support from the EU even more beneficial for your company?

12. What industry startups in your country could develop the fastest?

Thank you for filling out the survey!

APTAUJAS JAUTĀJUMI (Tulkoti latviešu valodā)

1. Kāds ir Jūsu dzimums?

A) Vīrietis B) Sieviete

2. Kāda ir Jūsu izglītība?

A) Pamata B) Vidējā C) Bakalaura D) Maģistrs E) Doktors

3. Cik ilga ir Jūsu pieredze uzņēmējdarbībā?

A) 0-3 gadi B) 3-5 gadi C) 5-7 gadi D) 7-9 gadi E) Vairāk kā 9 gadi

4. Kādā jomā nodarbojas Jūsu uzņēmums?

5. Vai Jūsu uzņēmums izmanto ES finanšu līdzekļus uzņēmējdarbības atbalstīšanai?

6. Ja uz iepriekšējo jautājumu atbildējāt ar “jā”, lūdzu paskaidrojiet, kāpēc Jūsu uzņēmums izmanto ES finanšu līdzekļus un budžeta līdzekļus uzņēmējdarbības atbalstīšanai.

7. Ja uz iepriekšējo jautājumu atbildējāt ar “ne”, lūdzu paskaidrojiet, kāpēc Jūsu uzņēmums neizmanto ES finanšu līdzekļus un budžeta līdzekļus uzņēmējdarbības atbalstīšanai.

8. Kādi ES finansiālo atbalstu nosacījumi uzņēmējiem, no Jūsu viedokļa, neatbilst finansējuma mērķiem?

9. Kā Covid-19 ir ietekmējis ES budžeta un finanšu līdzekļu piesaisti Jūsu uzņēmumam?

A) ES budžeta un finanšu līdzekļi tiek piesaistīti vairāk B) ES budžeta un finanšu līdzekļi tiek piesaistīti mazāk C) Situācija nav mainījusies

10. Kā Covid-19 ir ietekmējis ES budžeta un finanšu līdzekļu ietekmi uz Jūsu uzņēmuma attīstību?

A) Uzņēmums Covid-19 laikā ir attīstījies B) Uzņēmums Covid-19 laikā ir cietis C) Uzņēmumu Covid-19 nav ietekmējis

11. Kādi nosacījumi ir jāmaina, lai ES atbalsts būtu vēl izdevīgāks Jūsu uzņēmumam?

12. Kādu nozaru startup uzņēmumi Jūsu valstī varētu attīstīties visstraujāk?

Paldies par dalību aptaujā!

INTERVIJAS JAUTĀJUMI

1. What is your gender?
A) Male B) Female C) Prefer not to say
2. What is your age?
A) 18-25 B) 26-30 C) 31-35 D) 36-40 E) 41-45 F) 46-50 G) 51-55 H) 55+
3. What is the level of your education?
A) Primary education B) Secondary education C) Bachelor's degree D) Master's degree
E) Doctor's degree
4. What is the name of your organization?
5. How long have you been working for this organization?
6. What is your experience with attraction of EU funds for business development, what support have you received?
7. In your opinion, do Baltic startups get proper support from the state or EU?
8. How do you think the EU could improve financial support for young entrepreneurs?
9. What attracts you, as an entrepreneur or organization, to the territory of the Baltic States?
10. What are the opportunities for the Baltic States to stabilize in the international market?

Thank you for your participation in the interview!

Maģistra darbs „ES budžeta un finanšu instrumentu ietekme uz startup uzņēmumiem Baltijas valstīs” izstrādāts LU Biznesa, vadības un ekonomikas fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: _____ Anna Karasa 25.05.2021
(paraksts) (paraksta atšifrējums) (datums)

Rekomendēju / nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: *prof.dr.ekon.* Māris Purgailis _____
(paraksts) (datums)

Recenzents: *Dr.oec.*, prof. Daina Šķiltere

Darbs iesniegts LU Biznesa, vadības un ekonomikas fakultātes Studiju centrā

Dekāna pilnvarotā persona:

metodiķe _____
(paraksts) (paraksta atšifrējums) (datums)

Darbs aizstāvēts _____ gala pārbaudījuma komisijas sēdē _____
bakalaura / maģistra / valsts

Komisijas sekretārs(e): _____
(paraksts) (paraksta atšifrējums) (datums)